

แก่นเรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอกในรัชกาลที่ 2

2.1 คำจำกัดความของแก่นเรื่อง (Theme)

คำจำกัดความของแก่นเรื่อง (Theme) ปรากฏในหนังสือ Current Literary Terms ของ เอ เอฟ สกอตต์ (A.F. Scott) ว่าเป็นแนวคิดสำคัญที่สุดหรือจุดมุ่งหมายของเรื่อง ดังปรากฏในข้อความข้างล่างนี้

Greek *théma* , proposition , from *tithénai* , to put the subject on which one speaks : the term is more often used to indicate its central idea . The theme of *The Trojan Women* is regret of war .¹

(คำว่า *théma* ของกรีก, ตามตำราภาษามาจากติเอไน, หมายถึงการตั้งหัวเรื่องให้แก่นำพูดของผู้หนึ่งผู้ใด: ศัพท์นี้มีอีกชื่อหนึ่งคือแก่นเรื่อง. แก่นเรื่องของ *เดอะโทรเจน วีเมน* คือความเสียใจที่มีต่อสงคราม)

ส่วนหนังสือ A Reader's Guide to Literary Terms ของคาร์ล เบคสัน (Karl Beckson) และอาเธอร์ แกนซ์ (Arthur Ganz) ก็ได้ให้คำอธิบายคำว่าแก่นเรื่องไว้ว่า

Theme Sometimes used to indicate the subject of a work , the term theme is more frequently employed to designate its central idea of thesis .²

¹ A.F. Scott, Current Literary Terms (New York: St. Martin's Press, 1965), p. 291.

² Karl Beckson, and Arthur Ganz, A Reader's Guide to Literary Terms (London: Thames and Hudson, 1961), p. 223.

(แกนเรื่อง บางครั้งใช้เพื่อบ่งถึงหัวเรื่องของวรรณกรรม. ศัพท์แกนเรื่องมักจะใช้เพื่อบอกถึงแนวคิดสำคัญที่สุดของเรื่อง.)

หนังสือทั้งสองเล่มดังกล่าว เน้นให้เห็นว่า แกนเรื่องคือแนวคิดสำคัญที่สุด (central idea) ซึ่งอาจตีความได้ว่าเป็นจุดมุ่งหมายของเรื่อง แกนเรื่องในแง่นี้ตรงกับคำจำกัดความของนอร์ธรอป ไซร์เออร์ (Northrop Frye) ซึ่งปรากฏในหนังสือ Anatomy of Criticism ไซร์เออร์เห็นว่า แกนเรื่องคือจุดสำคัญที่สุดหรือความมุ่งหมายของเรื่อง (point of the story) ดังปรากฏอยู่ในข้อความข้างล่างนี้

The best translation of diancia is, perhaps, "Theme" and literature with this idea or conceptual interest may be called thematic. When a reader of a novel asks, "How is this story going to turn out?" he is asking a question about plot, specifically about that crucial aspect of the plot which Aristotle called discovery or 'anagnorisis'. But he is equally likely to ask, "What [is] the point of this story?" This question relates to diancia ... 1

(คำแปลที่ดีที่สุดของคำว่าไดอะนเซีย, คงจะเป็นคำว่า, "แกนเรื่อง" และวรรณคดีที่ประกอบด้วยความคิดหรือความสนใจในแนวความคิด อาจเรียกว่าวรรณคดีที่แสดงแนวความคิดเห็นเป็นสำคัญ. เมื่อผู้อ่านนวนิยายถามว่า "เรื่องนี้จะเป็นอย่างไรต่อไป?" เขากำลังตามถึงโครงเรื่อง, โดยเฉพาะเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของโครงเรื่อง ซึ่งอริสโตเติลเรียกว่า การค้นพบ หรือ 'แอนแน็กนอริซิส'. แต่ในโอกาสเดียวกันนี้ เขาอาจจะถามว่า "ความมุ่งหมายของเรื่องนี้คืออะไร?" คำถามนี้เกี่ยวข้องกับไดอะนเซีย...)

¹ Northrop Frye, Anatomy of Criticism (New Jersey: Princeton University, 1957), p. 52.

วิทยานิพนธ์ เรื่อง พระอภัยมณี : ในเชิงวรรณคดีวิจารณ์ ของ สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร
กล่าวถึงแก่นเรื่องไว้ว่า

... theme คือ แก่นหรือแก่นกุดางของ เรื่อง ซึ่งปรากฏอยู่ตั้งแต่ตอนจนถึง
ปลายเรื่อง เป็นสิ่ง เชื่อมโยง เรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน...¹

ถ้าจำกัดความของ เอ. เอช. สกอตต์, การ์ด เมกสัน, นอร์รอป ไพรเออร์ และ
สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร บ่งชี้ว่า แก่นเรื่องคือ จุดมุ่งหมายของ เรื่อง

แก่นเรื่องอาจได้แก่ปรัชญาชีวิต ความป่าเถื่อนของมนุษย์ การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น
ความเข็ดมด่าท้วงของสังคม ลักษณะสังคม ความรัก ความเสียสละ แก่นเรื่องจะ เชื่อมโยง
องค์ประกอบของ เรื่อง เข้าด้วยกัน ดังนั้น เนื้อเรื่อง โครงเรื่อง การดำเนิน เรื่อง ลักษณะ
นิสัยใจคอของตัวละคร ฉาก ทัศนคติของตัวละคร ฯลฯ ซึ่ง เป็นองค์ประกอบของ เรื่อง จะต้อง
มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแก่นเรื่อง หรืออาจกล่าวได้ว่าองค์ประกอบ เหล่านี้เป็น เครื่องมือ
หรือ เป็นวิธีที่จะช่วยให้อ่าน เข้าใจ แก่นเรื่องนั้น เอง

เนื่องจากแก่นเรื่องคือแนวคิดสำคัญที่สุด จึงมีลักษณะที่ เป็น แยกภาพก็มี เพียงหนึ่ง
แก่นเรื่อง พระราชนิพนธ์มหัศจรรย์นอกในรัชกาลที่ 2 แต่ละ เรื่องที่ผู้เขียนจะได้อธิบายต่อไป
จึงมี เชื่อมกับ แก่นเดียวกัน

2.2 แก่นเรื่องพระราชนิพนธ์มหัศจรรย์นอกในรัชกาลที่ 2

พระราชนิพนธ์มหัศจรรย์นอกในรัชกาลที่ 2 ประกอบด้วย เรื่องต่าง ๆ ถึง 6 เรื่องคือ
สังข์ทอง ไชยเชษฐ ไกรทอง มณีพิชัย กาวี สังข์ศิลป์ชัย เรื่อง เหล่านี้เดิมเป็นนิทานพื้นบ้าน
สังข์ทองและกาวีเป็นนิทานในปัญญาสชาดก ไชยเชษฐ สุวรรณสังฆชาดก และ พหุลาลาวีชาดก
ไชยเชษฐ มณีพิชัย สังข์ศิลป์ชัยเป็นนิทานชาวมอญ ส่วนไกรทองนั้น เป็นนิทานพื้น เมืองพิจิตร
พระราชนิพนธ์มหัศจรรย์นอกในรัชกาลที่ 2 นี้ มีโครงเรื่องโลภบริบูรณ์ ทั้งนี้ เพราะทรง เลือกลงเฉพาะ
บางตอนที่พระราชนิพนธ์ว่า เหมาะแก่การแสดงละคร ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ เรื่องนี้มุ่ง เฉพาะ

¹ สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร, "พระอภัยมณี: ในเชิงวรรณคดีวิจารณ์"

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2514) (อักษรณ์), หน้า 3.

แก่นเรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอกในรัชกาลที่ 2 เท่านั้น มิได้ครอบคลุมถึงแก่นเรื่องของนิทานชาดกและบทละครนอกอื่น ๆ ซึ่งมีเนื้อเรื่องอย่างเดียวกัน

แก่นเรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอกในรัชกาลที่ 2 อาจแยกออกเป็น 2 ประเภทคือ

2.2.1 แก่นเรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอกที่เสนอแนวทางประเพณีปฏิบัติที่ดี
เป็นการแนะนำทางคุณธรรมคุณงามความดีโดยตรง โดยแก่นเรื่องต่อไปนี้

2.2.1.1 แก่นเรื่องสังข์ทอง

2.2.1.2 แก่นเรื่องไชยเวหารุ

2.2.1.3 แก่นเรื่องมณีพิชัย

2.2.2 แก่นเรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอกที่เสนอแนวทางประเพณีปฏิบัติที่ไม่ดี
เป็นการแนะนำทางคุณธรรมคุณงามความดีโดยอ้อมโดยเสียดสี โดยแก่นเรื่องต่อไปนี้

2.2.2.1 แก่นเรื่องไกรทอง

2.2.2.2 แก่นเรื่องกาวิ

2.2.2.3 แก่นเรื่องสังข์คิดประจบ

เพื่อให้เข้าใจแก่นเรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอกแต่ละเรื่อง ผู้เขียนจึงได้นำเนื้อเรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอกแต่ละเรื่องมากล่าวไว้โดยสังเขป เนื่องจากพระราชนิพนธ์บทละครนอกทุกเรื่องมิได้เริ่มตั้งแต่ต้นเรื่อง จึงได้นำเนื้อเรื่องก่อนหน้าก่อนตอนที่ทรงพระราชนิพนธ์มาประกอบ อนึ่ง ผู้เขียนได้นำเนื้อเรื่องตอนปลายของเรื่องมณีพิชัยและสังข์คิดประจบมาประกอบด้วย เพื่อให้เข้าใจเนื้อเรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอกได้ง่ายขึ้น

2.2.1 แก่นเรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอกที่เสนอแนวทางประเพณีปฏิบัติที่ดี

2.2.1.1 แก่นเรื่องสังข์ทอง

เนื้อเรื่องสังข์ทอง

ท้าวขจวิมลนครินทร์ เมืองหนึ่งมีอักษรเสียดายชวามีนามว่า จันทเทวี และสมทบเล็กมีนามว่า จันทาเทวี ท้าวขจวิมลไม่มีโอรสสืบสันตติวงศ์ ราษฎรจึงร้องเรียนให้ทรงหาโอรส ท้าวขจวิมลจึงไปรุดไหว้วางสรวง เทวดาขอโอรส แล้วตั้งนามว่า

โอรสองค์แรกที่ประสูติแก่พระเหสีหรือพระสนมองค์ใดก็ตามจะโคตรองราชสมบัติ

หลังจากนั้นนางจันทเทวีและนางจันทาทะวีกก็เริ่มตั้งครรภ์ แต่นางจันทาทะวีสนมเอกมีครรภ์ภายหลังพระเหสี นางเกิดความเกรงกลัวว่าลูกของนางจะไม่โคตรองราชสมบัติ จึงคิดสินบนโหรใหญ่ให้ทำนายใ้ใรรายพระเหสีและพระกุมาร

บังเอิญโอรสที่ประสูติแก่พระเหสีกำบังเป็นสิ่งของ ทำให้ท้าวยศวิมลและมเหสีทรงอภัยอายุไพร่ฟ้าประชาชน และเป็นช่องทางให้นางจันทาทะวีกกับโหรใหญ่กล่าวร้ายว่าพระเหสีและพระโอรสเป็นกาลกิณี จะทำให้พยานเมืองเกิดครอนวุ่นวาย ท้าวยศวิมลจึงจำใจเนรเทศพระเหสีและพระโอรสซึ่งเป็นทวยสังข์ออกจากนคร นางจันทาทะวีกโคตรองสินบนเสนาใหญ่นางจันทเทวีเสีย แต่การที่คิดไว้ไม่สำเร็จเพราะเสนาที่รับสินบนกลัวความผิดจึงไม่กล้าทำ

นางจันทเทวีและสิ่งของตกกระถางล้มปากอยู่ในป่า โคอาศัยพักพิงอยู่กับต่ายายเป็นเวลา 5 ปี นางคอยทนทุกข์ทรมานทำงานสารพัด รุกขเทวดาเกิดความสงสารนางจันทเทวี จึงบันดาลให้ไถป่ามากินข้าวตากแห้งของนางจันทเทวี พระสังข์จึงออกจากทวยสังข์มาช่วยไล่ไถป่าและหุงหาข้าวปลาอาหารไว้ให้ พระสังข์ช่วยเหลือพระมารดาหลายครั้ง จนนางบังเกิดความสงสัยจึงแอบดูรู้ว่าโอรสเป็นมนุษย์ แต่อาศัยทวยสังข์เป็นเกรงกำบัง จึงเอาไม้ท่อยสังข์แตก พระสังข์จึงไม่สามารถเข้าไปอยู่ในทวยโคตรอง ทั้งนางจันทเทวีและพระสังข์อาศัยอยู่กับต่ายายต่อมา

นางจันทเทวีนั้น เมื่อจำคุกพระเหสีและพระโอรสแล้ว ปรากฏว่านางประสูติพระธิดา จึงไม่มีสิทธิในราชสมบัติ ทั้งท้าวยศวิมลก็ไม่โปรดแต่งตั้งนางขึ้นเป็นอัครมเหสีฝ่ายขวา เพราะคงพระทัยไว้ว่าจะเสด็จไปรับนางจันทเทวีกลับมาหลังจากที่นางสิ้นเคราะห์แล้ว นางจันทเทวีจึงเสียมสนับให้พระธิดาทูลขอตำแหน่งอัครมเหสีในนาง ผลปรากฏว่าท้าวยศวิมลรักยิ่งนัก นางจึงทำเสน่ห์ให้ท้าวยศวิมลลุ่มหลง ต่อมานางจันทเทวีโคตรองราชบุตรแข็งแธ่เรื่องพระสังข์ จึงเกรงว่าพระสังข์จะเป็นเสี้ยนหนามในภายภาคหน้า จึงหาโอกาสทูลยุ้งให้ท้าวยศวิมลจับพระสังข์ประหารชีวิตเสีย โดยแถลงว่าพระสังข์เป็นลูกชู้ของนางจันทเทวี ท้าวยศวิมลเชื่อพระทัยผิด จึงโปรดให้เสนาติดตามฆ่าพระสังข์ และโปรดแต่งตั้งนางจันทเทวีเป็นอัครมเหสี

เสนาติดตามจับตัวพระสังข์เข้ามาจากยววิธิการต่าง ๆ หลายวิธี แต่ไม่สำเร็จ เพราะพระสังข์
 มีบุญญาธิการมาก ทำอย่างไรก็ไม่ตาย เสนาจึงนำตัวพระสังข์เข้ามา เป่าทนายศวิมลและกราบทูลว่า
 พระสังข์มีบุญญาธิการมาก ทนายศวิมลได้เห็นพระสังข์ก็มันพระทัยว่าเป็นโอรสของพระองค์และ
 นางจันทเทวี จึงคิดจะรับพระสังข์และพระขม เหล็กลับนคร แขนางจันทา เทวีก็ตกใจและแนะนำให้
 จับพระสังข์ลงน้ำเสีย เพราะพระสังข์มีกำเนิด เป็นกาดีบ้านกาดีเมือง ทนายศวิมลกำลังทรงคุ่มทอง
 นางจันทา เทวีจึง เชื้อก้านาง ขณะที่จะลงพระสังข์นั้นนางจันท เทวีก็คิดความมาถึงพอดี นางร้องขอชีวิต
 พระโอรสไว้ ทนายศวิมลทั้งสองสารทั้งมันพระทัยว่าเป็นพระโอรสจึง เรียกเรือกลับ แขนางจันทา เทวี
 อาศัยอำนาจอิทธิฤทธิ์สิ่งการให้ เสนาจับพระสังข์ลงน้ำเสียทอดหนาทอดตากจนจำนวนมาก ทนายศวิมล
 และนางจันท เทวี ก็ถึงขั้นนี้ก็เสียพระทัยจนสลบไป นางจันทา เทวี เขาแก้ไขทนายศวิมลจนขึ้น และ
 อากัษ เสนาให้พระธิดาคุ่มทองจนลืม เรื่องนี้เสีย

พระสังข์ขึ้นเด็กจับลงน้ำจมลง กบมากาล เกษะบุญทนายศวิมลขนาดเจ้าบาศกาลมาพบ เขา
 จึงช่วยเหลือไว้ ภายหลังทนายศวิมลไปเฝ้าพระกุมาร ไปเฝ้าทางพันธุรัต เมือง เป็นบุตรบุญธรรม ระหว่าง
 ที่เลี้ยงดูพระสังข์ นางพันธุรัตจำแดงกาย เป็นหญิงสาวสวยผิวงาม นางรักใคร่ เ็นบุญพระสังข์มาก
 ถึงกับออกปากว่าจะยกสมมติให้แก่พระสังข์

นางพันธุรัตเลี้ยงดูพระสังข์อย่างทะนุถนอมราว 10 ปี จึงคิดจะไปเที่ยวป่าหากิน ก่อนที่
 จะไปนางกำขี้มีให้พระสังข์ไปเที่ยว เล่นที่บ่อน้ำชายชวาและหอขางหัวนอนในระหว่างที่นางไม่อยู่
 แต่พระสังข์ถือโอกาสลงไปสำรวจหอขางหัวนอน ไกรมโกรงกระดุกเคื่อ ขาง กวางทราย
 และซากศพกิ้งกือ แล้วไปที่บ่อน้ำชายชวา พระสังข์ลง เอาไม้ที่จมลงในบ่อน้ำ นี้น้ำก็กลายเป็นเงิน
 กรัน เอาน้ำขึ้นจุ่มลงในบ่อน้ำ นี้น้ำนั้นก็กลับกลายเป็นทอง พระสังข์ก็ใจ เสื่กเท่าใดก็ไม่ออก
 จึงฉีกผ้าพันนิ้วไว้ แล้วแอมไปที่ปรากฏปราสาทใหญ่ โดดองสวมรูปเงาะ เกือกแก้ว และถือใบเตา
 ทอง แล้วปรากฏว่าเกาะไถ พระสังข์จึงวางแผนเกาะที่นางพันธุรัตไปหาพระมารดาที่ไร่ทนาย

วันหนึ่ง นางพันธุรัตออกไปหากินในป่าอีก พระสังข์จึงลงลงรูปตัวในบ่อนทอง ไถลัก
 เหา รูปเงาะ เกือกแก้ว และใบเตา ของสามสิ่ง แล้วเกาะขึ้นจากเมืองมาร เจ็ดคืน
 จึงไปถึง เขาหลวง ขณะนั่งพักเฝ้าแรงนั้น บริวารของนางพันธุรัตติดตามมาทันพอดี

1 เก็บความจากบทละครนอก เรื่องสังข์ทองของคุณ สำนวนแกงสมัยรัตนโกสินทร์

พระสังขจึงปรากฏตัวในรูปทอง บริวารยักษ์หลง เขาใจว่าพระสังข เป็นรุกข เทวดา
พระสังขโคที่จึงแกล้งชี้ทิศทางอื่นให้บริวารยักษ์หลงคิดตามไป แลวงตั้งจิตอธิษฐานว่า
ขออย่าไถนางพันธุรัตตามขึ้นมาบนเขาหลวงใด

นางพันธุรัต เตะตามมาถึง เนินภูเขาใหญ่ ก็จำใจว่าหนุมน้อยรูปทองนั่นคือ
พระสังข โอรสบุญธรรม จึงรำไห่ถอนแวนให้พระสังขกลับคืนไปอยู่กับนาง เมื่อพระสังข
ไม่ยินยอม นางจึงพยายามปีนเขาขึ้นไปหา แต่อำนาจความสัจของพระสังข ทำให้นาง
สิ้นกำลังที่จะปีน เขาขึ้นไปถึงตัวพระสังขได้ นางพันธุรัต เสียใจจนอกแตกตาย แยกอนที่
นางจะสิ้นชีวิต ได้เขียนมนตร์บทหนึ่งชื่อมหาจินตามนตร์ไว้บนหิน เพื่อให้พระสังขจงจำไว้
ไว้ช่วยตนเองในเวลา เขาที่กัมขันธ์ มนตร์นี้ใช้สำหรับ เรียกเตาปลาฝูงสัตว์จุฑาบทในป่า
รวมทั้งรุกขและ เทวดาบนสวรรค์

พระสังข เห็นนางพันธุรัตสิ้นใจกายก็ตกใจมาก รีบลงจากเขามาหาศพ แลวงของ
มนตร์จนจำได้ พอถึงฝูงยักษ์ก็กลับมาพบ เขา พระสังขจึงสั่ง เสียหน้าศพนางพันธุรัตกลับ
บ้านเมือง และกอบพระองคค์กลับมา เมาศพ จากนั้นพระสังข เตะไปถึง เมืองสามนค
ไปหยุดอยู่ท่ามกลางหมู่ เกิด เลี้ยงควายในชนบท

อันพาราสามนค นั้น มีท้าวสามนค เป็นกษัตริย์ครอง เมือง ท้าว เขมมีแต่พระธิดา
7 นาง จึงปรึกษากันนางมดตาม เสร็จ เห็นควรีให้พระธิดามีภูครอง บุตร เขยคนใดก็มีบุญญา-
ธิการก็จะไครครองบ้านครอง เมืองต่อไป จึงไปรคให้เสนาแยกย้ายไปตาม เมืองต่าง ๆ
เพื่อทูลให้กษัตริย์ เมืองขึ้นที่ยัง ไม่มีม เสร็จร้อย เอ็ดบุตรี่มาประสูมิ หนางทั้ง เจ็ด เล็ด
หกนาง เล็ดกโลกษัตริย์ที่ตนพอใจ แต่นาง รจนางพระธิดาองกสุคทองไม่พอใจ เล็ดกษัตริย์
เหล่านั้น นางมดตวจึง เสนอให้ประกาศให้ผู้ชายชาว เมืองทั้ง หม่อมและแกไม่ เล็ดกว่าชั้น
วรรณะใด มาประชุมกันให้นาง รจนา เล็ด รจนาก็ยังงไม่พอใจผู้ใดอยู่นั้นเอง
ท้าวสามนค เห็นรจนายัง เล็ดกครองไม่ไคก็กริ้ว เมื่อเสนาทูลว่ายังมีเงาะป่ามาไบ
หลง เหล็ดอื่กนหนึ่งที่ปลายนา ก็ไปรคให้เงาะป่ามาไทรจนา เล็ด พระสังขของพระทัย
นางรจนา จึงตั้งสัตยาธิษฐานว่าแม่ เกย เป็นกุกัณมากอน วอให้นาง เห็นรูปทองขางใน
รจนา เห็นรูปทองอยู่ภายในรูปเงาะ จึง เสียหวงมาลัยให้แกเงาะเงาะรูปทอง
ท้าวสามนค ไบขอพระทัยจึงขับนางรจนาและ เงาะเงาะไปอยู่ปลายนา ส่วนหกนางคางก็
เยาะเยียดถากถางรจนาต่าง ๆ นานา

รจนาจากวังมาตกทุกข์ได้ยากอยู่ปลายนาควยความรู้สึกทุกข์ใจ ทวยคตยงตราครว้า
 ทำงานสารพัดที่ไม่เคยแตะต้องมาก่อน พระสังข์เห็นดังนั้นก็แกล้งทำตลกไฉนางข้างขึ้น
 พระสังข์ช่วย เป็นธุระหุงหาอาหารทางมุงแผนนาง และช่วยปลดปล่อยโคมไฟนางกลายทุกข์
 ครั้นอยู่ควยกันถามสารทุกข์ไฉน เวลาดวงคืน พระสังข์ออกเงาะออก รจนาเห็นรูปทองก็ยินดี
 นางไคร่ถามถึง เชื้อสายของพระสังข์ ไคร่ทราบวาทะสังข์มีเชื้อสายกษัตริย์ก็พอใจ ครั้นรุ่งเช้า
 พระสังข์ช่วยเงาะเขาไคร่ถึงเก็บ เพราะไม่ต้องการให้ใครรู้ความนี้ พระสังข์เห็นรจนา
 กอຍสหายใจขึ้นแล้ว ก็ชวนเพื่อนให้รจนารูจักหุงหาอาหาร รุจักทำงานหมายหมายเรื่อย
 หนักไคร่ฝ่ายหนึ่ง และยิ่งช่วยขับเสภาประกอบกรับให้รจนา เพลิดเพลินใจในเวลาทำงาน
 กล้วย

แต่รจนานั้น อยากจะรู้พระสังข์เล็กสวมรูปเงาะเสีย เพื่อจะไคร่ไม่ถูกถูถูก
 เหยียดหมาย รจนาเฝ้าครุรงวิงวอนเท่าไร พระสังข์ก็ใจเย็นยอม คืนหนึ่งรจนาก็คิด
 ทำลายรูปเงาะเสีย นางไคร่ก็ไคร่เห็นรูปเงาะยลแล้วเอาไฟเผา ทำสลับกับครั้งนี้หลายครั้ง
 ก็ไม่สามารถทำลายรูปเงาะได้ ทอคือพระสังข์คืนขึ้นมาแฉ่งซึ่งรูปเงาะคืน ทั้งแทน
 พระสังข์ก็ไม่ยอมถอดรูปเงาะอีกเลย

003553

ฝ่ายท้าวสามนต์เห็น เคืองแค้นให้รจนา เล็กเงาะเงาะ เป็นคู่ครอง จึงคิดหาทาง
 กำจัดเงาะเงาะเสีย ครั้งแรกก็รับสั่งให้เจ๊กเขยหาปลาไปส่งตามกำหนด ใครทำไม่ได้
 จะสาพัน พระสังข์จึงออกมาปลาดและถามหาจิตใจความนครครุณีไปปลาดทุกแห่งหนมารวมกัน
 ข้างหกเขยนั้นออกเรือหาปลา มีวิชาหาสัตว์วิเศษเลี้ยงอาตารวมบริบูรณ์ แต่ไม่ใครปลาด
 เลย กอຍมาพบพระสังข์อยู่กลางฝูงปลาด หกเขยก็คิดว่าพระสังข์เป็น เทพารักษ์ จึง เขา
 ไปกราบกรานขอปลาด พระสังข์จึงขอปลาดยงกเป็น เกวี่องปลาดเผด็จ และอธิษฐานขอให้
 ปลาดซึ่งถึงที่กายลอยขึ้นมา แล้วมันปลาดเหล่านั้นแหกเขยไปคนละสองตัว

เมื่อเงาะเงาะและรจนา เขาไปส่งปลาดในวัง เงาะเงาะก็แกล้งถามถึงลูกเขยคน
 อื่น ๆ เป็นการเยาะเขยท้าวสามนต์ เป็นเหตุให้ท้าวสามนต์ไปขอพระพิพัฒน์ขึ้น ทกลง
 รู้สึกแค้นหมายหมาย จึงกล่าวเรื่องตะเลาะกับรจนา ส่วนหกเขยก็เกษมจะมีเรื่องต่อสู้
 กับเงาะเงาะ

แผนการกำจัดเจ้าเงาะครั้งที่สองของท้าวสามนตคือให้ลูกเขยทุกคนหาเมื่อมา
 ถวายตามกำหนดเวลา เจ้าเงาะ เจ้าป่าและรายมนตร์ เร็ยก เมื่อมาประชุมกัน จึงได้
 เห็นจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนหกเขยนั้นจะมีคุณมรวิวารกับสิ่ง กัดไม้ได้เมื่อมา
 กนละตัว และกัดไม้มาดากว่าเจ้าเงาะ ทั้งยังหูหนวก เพราะถูกระสังข์ช้ำ เชือก เพื่อ
 แดกเปลี่ยนกับ เข็มอีกด้วย

ต่อมาพระอินทร์จึงสั่งถือขุมเพชรดวงสวรรค์ เกิดรอบอาสาสิน จึงสอดส่องพิชย์เนตร
 ถูกภูวามหาราชใจที่พระสังข์ไปถอยรูปเงาะ หากไม่ลงไปช่วย รจนาก็อาจเสียใจ
 ถึงแก่ชีวิตวางวายได้ พระอินทร์จึงยกกองทัพไปล้อมเมืองสามนต แล้วทำให้ท้าวสามนต
 ออกมาที่คดลีนั้น เอมาย เมือง ท้าวสามนตจึงส่งหกเขยไปคีตลีแทนตน เขยทั้งหกลง
 คีตลีสู้พระอินทร์ไม่ได้ พระอินทร์จึงให้โอกาสท้าวสามนตนำเขยคนสุดท้ายออกมาที่คดลีแล้ว
 ท้าวสามนตจึงวางปืนนางมดช่าไปขอของรจนาก็ช่วยซุกให้พระสังข์รับคีตลีนั้น รจนา
 สงสารพระมารดาจึงขอถอนปืนพระสังข์ออกเงาะ แต่พระสังข์ขี้ออกทำอะไรไม่ได้
 เกรงทรง พระอินทร์จึงประทานเกรงทรงให้ พระสังข์จึงถอยเงาะออกที่คดลีอย่าง
 สมน้ำคดคีร์ที่นางกลางสายตาไหลฟ้าประชาชน และโคแสดงอิทธิฤทธิ์ เหาะตามพระอินทร์
 ขึ้นไปคีตลีบนอากาศ ตอนท้ายของการต่อสู้ พระอินทร์แปลง เหาะหนีไป ชาวเมือง
 ต่างจับตามันที่พระสังข์มีความสามารถอาจสู้พระอินทร์ได้ ท้าวสามนตเห็นว่าพระสังข์
 มีความสามารถจริง จึงยอมกำบังให้ครอง เมืองแทนตน

พระอินทร์ เล็ง เห็นนางจันท เทวีตกกระถ้ำลำบาก ก็คิดจะช่วยเหลือ จึง เหาะ
 ลงมายัง เมืองของท้าวสวิมค ขณะนั้น เป็น เวลาศึกสงบ พระอินทร์ร้อง เรียกให้
 ท้าวสวิมคขึ้นมรรตพ ท้าวสวิมค เมื่อกองทัพออกมาพบพระอินทร์ก็อึ้งระบอง เหล็กใหญ่
 ก็ตกใจ รีบหนีแล้วจนตามไม่มาซ่อนในป่าไผ่ แต่พระอินทร์ก็ติดตามมาเจอ ไขว้ให้ท้าว-
 สวิมครู้ว่าพระองค์ไถ่กระถ้ำถวายเหล็กใหญ่หลวงก้อนทอง เชื้อนางจันท เทวี พระสนม
 จม เสร เทศบางจำเริญ เทวีและพระสังข์ไปจากนคร และยังมีพระสังข์หลงหัวอย่างไม่
 ปราณี การกระทำดังกล่าวเป็น เป็นบาปกรรมอย่างยิ่ง ท้าวสวิมคทรงสำนึกผิด แต่ก็

คิดจะปล่อยเรื่องเหล่านี้ให้ยาวนานเลยไป แต่พระอินทร์ เชิญให้ท้าววยศวิมลตีความหา
มเหสีโอรสให้ไปในเร็ววัน ท้าววยศวิมลจึงมีรับสั่งให้เตรียมพร้อมออกตีตามหา
นางจันทเทวีและพระสังข์

นางจันทเทวีรู้ข่าวว่าท้าววยศวิมลจะเสด็จไปรับนางจันทเทวีกับมเหสีเดิม
ก็คิดว่าความผิดของตน จึงแกล้งเขาระบายว่าพระองค์ศรีแล้วหนีท่า แต่ท้าว-
วยศวิมลไม่ทรงฟังก็ทาง กลับพบที่นางจันทเทวีจนได้ด้วยความเจ็บปวด แล้ว
พระองค์เสด็จไปรับนางจันทเทวีที่บ้านคายนาย แล้วเตรียมเสด็จไปยังเมือง
สามนคพร้อมทั้งนางจันทเทวี ครั้นกองทัพไปถึงป่าไผ่ เมืองสามนค ท้าววยศวิมล
ไปร่ำไห้พบกองทัพไว้ในป่านั้น แล้วพระองค์กับชายาปลอมเป็นสามัญชนเข้าไปพักแรม
อยู่ในเมือง

ต่อมานางจันทเทวีมีโอกาสเข้าไปอยู่กับพวกวิเสทในวัง จึงคิดแกล้งลัก
ขึ้นพักเป็นเรื่องราวของตัวนางกับพระสังข์ เป็นเกร็ดเรื่องช่วยถวายเป็นพระสังข์ ขึ้นพัก
นั้นมี 7 ชิ้น ชิ้นหนึ่งเป็นเรื่องนางจันทเทวีมีกรรมและกลอุบายเป็นหอยสังข์
ชิ้นสองเป็นเรื่องนางจันทเทวีต้องโทษเนรเทศ ต้องอุ้มลูกมอญหอยสังข์ไปอาศัยอยู่
ในป่า ชิ้นสามเป็นเรื่องตอนที่นางจันทเทวีและลูกมอญหอยสังข์อาศัยอยู่กับคายนาย
พระสังข์ออกช่วยไต่ไต่ ชิ้นสี่เป็นเรื่องนางจันทเทวีมาจากป่า แล้วเขาหอยสังข์ที่
นอกชานจนเป็น ชิ้นห้าเป็นเรื่องท้าววยศวิมลให้จับพระสังข์มาจากบ้านคายนาย ชิ้นหก
เป็นเรื่องพระสังข์ถูกจองจำนำไปประจาน และฆ่าทั้งอย่างไรก็ไม่ตาย ชิ้นเจ็ด
เป็นเรื่องเซตอฆาตนำพระสังข์ไปดองน้ำ พระสังข์ได้เห็นเรื่องความหลังในคืนพัก
ก็ทราบวาทะมารดาติดตามมาตามตน จึงไปร่ำไห้กับนางมเหสีลักขิมพิก เขามาหา
ครั้นได้พบนางจันทเทวีแล้ว ก็ทราบวาทะบิดาเสด็จมาทวย พระสังข์ขียนดี พระสังข์
รับพระบิดาพระมารดาเขามาอยู่ในวังด้วยกัน ต่อมาท้าววยศวิมลขอให้พระสังข์กลับกัน
บ้านเมือง พระสังข์จึงนำนางจรตภาดลกับนางเมืองพรอดนทวยพระบิดาพระมารดา
เรื่องจบลงด้วยความสุข 1

1 เก็บความจากพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ภาคที่ 2 เรื่อง สังข์ทอง

แก่นเรื่องสังข์ทอง

แก่นเรื่องสังข์ทองคือการพิจารณาบุคคล ควรพิจารณากันที่สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และความมีจิตใจงาม ไม่ควรพิจารณาอย่างผิวเผินจากรูปลักษณ์ ทรัพย์สินสมบัติ และเชื้อสาย

เรื่องสังข์ทองสะท้อนค่านิยมของสมัยหรือสิ่งที่คนในสังคมสมัยนั้นนิยมยกย่อง ประารถนาวาโยนบก รูปลักษณ์ รูปร่าง และศักดิ์ศรีกระดูก ค่านิยมดังกล่าวนี้มอง เห็นได้จาก จากตอนเสด็จกลับ เพราะปรากฏว่าบุคคลที่จะ เขามา เกี่ยวของ เป็น เวช ใส่โล หรือ เป็น ลูกรองจะคงจะได้รับ การพิจารณาว่ามีความ เหมาะสมทางค่านิยมบุคลิกภาพ รูปร่างหน้าตา และถึงพร้อมด้วยฐานะ วงศ์สกุล

ผู้ใหญ่วัยโบราณมีส่วนอย่างมากในการพิจารณาเลือก เขยและลูกสะใภ้ อาทิ ท้าวสามนต์ เมื่อจะไปรักในพระธิดา เจ้าองค์อภิเษก ไททรงกำหนดไว้ในชั้นแรกว่า ผู้ที่จะเสนอกับ เขามา เป็น เขย มารับ เลี้ยงจากพระธิดานั้นจะต้อง เป็นกษัตริย์และมีรูปงาม เป็นสำคัญ ถึงจะ เห็นใจว่ากษัตริย์ราชันยชนธิดานี้

ผู้ใดมีโอรสรูปงาม	แต่ในสามคืนเศษชั้นชา
หยังไม่มีธิดา	ใจจักแฉงแตงมาทุกธานี
เราจะให้ธิดาทั้ง เจ้าองค์	เลือกคู่รูปทรงสูงศรี
ถ้าลูกเราชอบใจจะใดก็	จะเสกกับบุตรให้ครองกัน 1

กรณี เมื่อรจนานำเลือกกษัตริย์คิงพระประสงค์ ท้าวสามนต์จึงไปรักในประชาชน คนทั่วไปซึ่งมีทั้งขุนนาง ผู้ เชื้อสาย และราษฎรมาในรจนานำเลือกเป็นครั้งที่ 2 ส่วนการ เลือกคู่ครั้งที่ 3 นั้น ท้าวสามนต์ไปรักในเจ้าเงาะมาในรจนานำเลือกก็เพราะกริ้ว รจนานำและไม่คิดว่ารจนานำจะเลือกเงาะเงาะ

¹พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, "สังข์ทอง" ใน เรื่อง เก็บไว้กัน,

ส่วนผู้ใหญ่ของกษัตริย์ทั้งหลายที่จะมารวมงานสัณเฑาะฐพระธิดาท้าวสามนต์ ต่างมี
พระประสงค์จะโคพระสุตีสาชิง เป็นพระธิดาผู้เลอโฉมแห่ง เมืองสามนต์ อัน เป็นเมืองใหญ่
ที่มั่งคั่งและทรงอำนาจ เพราะมีเมืองขึ้นถึงร้อยเจ็ดเมือง กษัตริย์เหล่านี้ล้วนถือ เป็นลาภ
ที่โอรสของพระองค์จะทรงมีโอกาสโคกูครองที่ เต็มพร้อมด้วยทุกสิ่งทีคนส่วนใหญ่ปรารถนา
กษัตริย์บางพระองค์ แม่พระโอรสจะมีพระชายาแล้ว ก็ยังยุแหยให้โอรสหย่าพระชายาไป
เข้ารับ เลื่อนจากเจ้านางพระธิดา บางพระองค์ไม่ทรงมีโอรส ก็ยังทรงให้หนักดาไปแทน
ต่างจักเครื่องบรรณาการอย่างดีไปถวายท้าวสามนต์ ต่างทั้งจะโคพระธิดาของท้าวสามนต์
มาเป็นพระสุตีสาชิง

ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ในสมัยนั้นผู้ใหญ่มักเลือกคู่ในบุตรธิดาโดยพิจารณา
รูปสมบัติ ฐานะ และสกุลเป็นสำคัญ

หญิงนั้น เมื่อจะเลือกคู่ครอง มักปรารถนาจะโคชายที่มีรูปสมบัติ ฐานะ วงศ์
ตระกูลดีมาเป็นสามีของตน อย่างเช่น พระธิดาทองก้องของท้าวสามนต์ ต่างก็เลือกพระ-
สวามีโดยยึดหลักว่า จะต้อง เป็นกษัตริย์ที่มีลักษณะงาม เป็นเลิศ มีฐานะ สกุลวงศ์
สมพระเกียรติ ถึงความในบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

อันทั้งทุกเทวีที่งาม

เมียงมายหมายพิงพวงมาลา

เลือกโครูปร่างงามหน้าหงษา

สวมหัตถ์ถักนิตราทั้งหกองค์ ¹

ผู้ชายจะเลือกภรรยาที่ยึดหลักเดียวกัน อย่างท้าวศวมิลและท้าวสามนต์ต่างทรง
มีมเหสีทั้งงาม หรือ เรื่องที่ผู้ชายนับร้อยนับพันต่าง แกร่งแย่งกัน เสนอตัวให้เจ้านางพระธิดา
ท้าวสามนต์เลือกเป็นคู่ครอง ก็เพราะต่าง "ให้ลึกลับพิสมัยในรูปทรง" ² หรือไม่ก็เพราะ
ฐานันดรของความเป็น "พระธิดา" หรือเพราะ "ต่างลึกลับพิสมัยมาอยู่ทุกคน" ³

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 102.

2 เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

รูปสมบัติ ทรัพย์สินสมบัติ และวงศ์สกุลดี เป็นสิ่งที่คนทุกระดับในเรื่องสังคมของ
ปรารถนา ในบุคลิกกนรูปรางหนาคำนิคมแยกไปจากผู้น้อยอย่างพระสังข์ในหอยสังข์
กลับไ้รับความรั้ง เกียจ เกียจคณท์ หรือคนทุรูปรางหนาคำปลักขด ไม่มีสกุลรุนชาติ
ยากจนขอแค้นมีแต่คว้อย่าง เจาเงาะ ก็ไ้รับแต่ความรั้งขังรั้ง เกียจ คณท์คนแกลนต่างๆ
นามา แมทาวสามนคยงกิดษาเจาเงาะถึง 2 ครั้ง ก็ไ้เพราะหนาคาเนอด้วของ
เจาเงาะแสนที่ระอปลักขดแต่่ากักนเอง

แมคนส่วนใหญในสังคมสมัยนั้นจะนิยมรูปสมบัติ ทรัพย์สินสมบัติ และ เชื้อสาย แต่
กั้มีใ้คนชมคานิยมเหลานั้น กลับพยายามแสดงให้ เห็นวาคานิยมคิงกลาวแฉวนี้แคบ
นิว เนิน และไม่เป็นผลดีแกผู้นักคิดหรือชาติบ้าน เมือง เทาที่กวร ในเวลาเกียวกั้กรไ้เสนอ
ทัศนะส่วนตัววากการพิจารณาบุคคล ไ้กวรพิจารณาแต่เปลือกนอก หากควรมองใ้ลึกขัง
ถึงสติปัญญา ความรู ความสามารถ และความมีจิตใจงาม และควยเหตุที่ของ การจะ
แสดงวาคิง เหลานี้มีคุณค่า เหมือกวาคุดคาคิงในสังคมนิยม กั้จึงไ้ไ้วิธีการคอไปนี้

1. สร้าง เรื่อง เน้นความสำคัญของสติปัญญา ความรู ความสามารถ และความ
มีจิตใจงาม
2. เปรียบ เทียบตัวละครที่มีรูปสมบัติ ทรัพย์สินสมบัติ และกั้กั้ตระกูล กับ
ตัวละครที่มีสติปัญญา ความรู ความสามารถ และมีน้ำใจงาม
3. แสดงผลของการ เลือกกุของทนางและการ เลือกกุของรจนา

1. สร้าง เรื่อง เน้นความสำคัญของสติปัญญา ความรู ความสามารถ และความ
มีจิตใจงาม เรื่องสังคมของแสดงให้เห็นวาคตัวละครทุกระดับชั้น นัยคังแต่กั้ตรีย เชื้อ
พระวงศ์ ขุนนาง ข้าราชการบริพาร ลงมาจนถึงประชาชน ต่างชากันคสังโกล นิยม ยกยอ
รูปสมบัติ ฐานะ สกุดวงศ์ แถกรันบ้าน เมืองขีตักพระอินทร์มาประสิททุกนตกอยู่ใน
อันตราย บานแตกสาแหกขาด จึงรูสึกวาคิงที่คนหลงมงายนั้นไมอาจช่วยอะไร ไ้
ชละ เกียวกั้กั้ครหนักวาคนที่มีสติปัญญา ความรู ความสามารถ และความมีน้ำใจงาม
เท่านั้นที่ จะเอาตัวรอด และช่วยไ้พยามเมืองทนภัยไ้

2. เปรียบเทียบตัวละครที่มีรูปสมบัติ ทรัพย์สินสมบัติ และสกุลวงศ์ กับตัวละครที่มีสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และมีน้ำใจงาม

ตัวละครที่มีรูปสมบัติ ทรัพย์สินสมบัติ และเชื้อสาย ไถ่แก่ หกเชย ห่วงสามนต์ หกนาง และนางจันทาเทวี เป็นต้น

หกเชย ราชบุตร เขยของท้าวสามนต์ นับเป็นตัวแทนของคนประเภทที่มีรูปสมบัติ ฐานันดรศักดิ์ตระกูล และทรัพย์สินถุงการ เพราะความที่ปลื้ละเลาะเล็ดล้ากว่ามรรดาภคักรียอื่น ๆ หกนางพระธิดาท้าวสามนต์จึงเลือกเป็นพระสวามี กันกันรวมทั้งตัวหกเชยเอง พากันคิดว่าหกเชยเป็นชายโชคดี หกเชยจึงอยู่ในฐานะที่เป็นที่อิจฉาของหนทัวไป หกเชยเองหลงระเริงอยู่กับเกียรติที่ตนได้รับ เฝ้าเปรียบเปรย เยาะเย้ยถากถางภคักรียองก่อนที่ไม้ใครรับเลือก และยกตนว่าเหนือผู้อื่น

ครั้นท้าวสามนต์มีรับสั่งให้หาเนื้อหาปลา เพื่อทำเรื่องพาลฆ่าเงาะ หกเชยกลับทำงานไม่ไถ่ผล หาเนื้อหาปลาไม่ไถ่เลย ทั้ง ๆ ที่มีเกรื่องมือเกรื่องใจ มีบริวารที่จะช่วยมากมาย หกเชยต้องนำขอเนื้อขอปลาจากพระสังข์โดยยอมให้พระสังข์เงื่อนไขจนุกและใบหูเป็นเกรื่องแลกเปลี่ยน หกเชยจึงอยู่ในสภาพ "จนุกใบหูวันสิ้นงาม" ๑ หมกรากี่

แม้ในการต่อสู้กันด้วยพละกำลัง หกเชยมีถึงหกคน ก็ยังไม่อาจเอาชนะเงาะเงาะคนเดียวได้ ทำให้ท้าวสามนต์ขุนเืองพระทัยว่าหกเชยอี่ฉลาด ไม่เสาทา ดังความในบทพระราชนิพนธ์นี้ว่า

แต่คนอายุหกคนพ่นกำลัง
ยั้งว่าตัวคอตัวข้างชั่วชาติ
เป็นฝูง เป็นกตาท่าหมา เชี่ยว

มีเฝ้าถอยหลังไปอย่างเฉียว
นญหรือหนีชลาครตาเหมียว
แต่อายุเงาะคนเฉียวก็กลัวมัน 2

1 เรื่อง เกี้ยวกัน, หน้า 167.

2 เรื่อง เกี้ยวกัน, หน้า 154.

ความไม่เป็นเรื่อง เป็นราวของทกเขยทำให้ทกนางเริ่มจะสำนึกว่า "มันไม่รวม
เรียง เคียงหมอน" ¹ ท้าวสามนต์ซึ่งมักจะทรง เราชางทกเขยอยู่เสมอ ก็ประจักษ์แจ้ง
พระทัยว่าทกเขยคอบความรู ความสามารถ อย่างชนิดเดียวกับกับเจ้าเงาะใบไม้เลย
ถึงท้าวใบไม้พระราชนิพนธ์ว่า

แต่อาจเงาะทรพถกนอปรีย์ มันยังก็ความึงมาดังก่อน ²

ครั้งมีศึกมาประชิดคึกเมือง ท้าวสามนต์หวังตั้งทกเขยออกไปตีคึกคึกขึ้น เอาจานเมือง
กับพระอินทร์แทนพระองค์ ทกเขยซึ่งไม่เคยร่ำเรียนวิชานี้ยากจนไปอาจจะเป็นรับสั่งได้
จึงจำใจลงสนามแข่งวันกับพระอินทร์ท่ามกลางตลกนิกรมีคพ้ามัวคิน สภาพที่ทกเขยตีคึก
อย่างชนิด "เอามือขึ้นหิ้วรับแล้วหลับคา" ³ หรือ "บางเกาะกลัดนึกไปเป็นวา" ⁴
หรือทรงพิททกเขย "กลางเราคะลมบอนรถเคล็ด" ⁵ ท้าเอารุณมนุญวาววนมาพยถึงคึกมา
ลงมาซาแดง เบี้ยวแฉว การ "ตีขึ้นมาไม่เป็นเตนสามซา" ⁶ หรือ การชี่ "อาชาพาโบน
โบนกำแพง" ⁷ ก็ดี ลวนแฉวแต่ทำให้ทกนุโกรธแค้น เคืองใจกันถ้วนหน้า ปรากฏความใน
บทพระราชนิพนธ์ดังนี้

หญิงชายแซของหู่ทองสนาม บนนวลไปตามอัครชาติ
ทางคึกโบนโกรธถึงอิงไป ทั้งยุติเข็ดใจไมเวณคน ⁸

- 1 เรื่อง เคี้ยวกัน, หน้า 148.
- 2 เรื่อง เคี้ยวกัน, หน้า 147.
- 3 เรื่อง เคี้ยวกัน, หน้า 184.
- 4 เรื่อง เคี้ยวกัน หน้า เคี้ยวกัน.
- 5 เรื่อง เคี้ยวกัน หน้า เคี้ยวกัน.
- 6 เรื่อง เคี้ยวกัน หน้า เคี้ยวกัน.
- 7 เรื่อง เคี้ยวกัน หน้า เคี้ยวกัน.
- 8 เรื่อง เคี้ยวกัน, หน้า 186.

ประชาชนต่างกำหนดกันว่า "ลูกเขยพระยาไม่เป็นผล" ¹ ทั้งนี้เพราะ "พลอย
ไพฑูริย์หายทั้งพารา" ² บางคนเขาระหับว่าท้าวสามแก้วหลง เชื้อคนหูหนวก จมูกงิ้น
ซึ่งมองลูกธิดาทางทาง เป็นคนทำอะไรไม่เข็ด ไม่ไคเรื่องไมไคราว ก็แกล้ม จึง เกือบจะ
ตกเป็นพี่สาวเขา และยัง เขยว่าหากคนใด เป็นราชบุตร เขยของท้าวสามแก้วก็จะดีมีให้
ทองอัญญาบ ชายแพอย่างตกเขย ถึงความว่า

บางครูก่อนไปพระยาท้าวสามแก้ว
หน่วยกาน เข่นนี้ที่แกล้ม
แม่มเราไคลูกสาวของท้าวไท

ทาง เชื้อคนหูหนวก จมูกงิ้น
ทอง เป็นสาวเขาสิเฮาแกลใจ
จะดีมีให้ชายแพ ³

ก็ว่าจะกรอ บางหก เขยมีสิ่งทีทุกคนปรารถนา มีสิ่งทีทุกคนอิจฉา แกล้ง เหล่านี้
ก็ไฉนอาจขบปี หกเขย เอาตัวรอดไคใน เมื่อหก เขยยังขาดสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ

ท้าวสามแก้ว เจ้าเมืองสามมด เป็นผู้ที่ถึง ตระกูลกษัตริย์และอำมาตราชศักดิ์
ทรง เรืองนามนามว่าไพฑูริย์ เรื่องดังที่ทองหยิบชมชอบรูปสามแก้ว ตรีศบสามแก้ว และวงศ์สกุล
ดังจะ เห็นไคว่าทรงนำสิ่ง เหล่านี้มา เป็น เกณฑ์กำหนดบุคคลที่จะมา เป็นราชบุตร เขย
ท้าวสามแก้วทรงมีลูกศิษย์คนทีรูปรางหมาตาอัปลัดกระซิบ โยมูลัดภพาคำศักดิ์ เพียงแต่
รัง เกี้ยวเจ้าเงาะหน้าตาต่างไม่ขาด ยากจน ไฉนที่หัวแฉกปลายเท้า ก็ยังทรงศึกษาพัน
ดั่งความในบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

ตั้งแต่เงาะพาริกไป
รจนา เจ้ากรรมสิทธิ์หัว
จำจะกิดอกานควมมารยา

ไพฑูริย์ชดด้วยทุกเวลา
มีนิ้วเงาะรายปีตราพญา
ขาดขาเสียบไคไคใบไฉไล ⁴

ท้าวสามแก้วทรงศึกษาเงาะถึง 2 ครั้ง ควบกัน ครั้งแรกก็โตথাปลา ครั้งที่ 2
ไพฑูริย์ เมื่อ เงาะก็เข้ามาไคมากมายในเวลาอันรวดเร็ว ท้าวสามแก้วจึงไม่อาจ

1 เรื่อง เกี้ยวกัน หน้า เกี้ยวกัน.
2 เรื่อง เกี้ยวกัน หน้า เกี้ยวกัน.
3 เรื่อง เกี้ยวกัน หน้า เกี้ยวกัน.
4 เรียง เกี้ยวกัน, หน้า 135.

ทกนางพระธิดาท้าวสามนต์ มีความงองามเป็นที่เลื่องลือกันทั่วไป ประกอบกับ
ความที่เป็นพระธิดาของ เจ้า เมืองสามนต์ เจ้าเมืองใหญ่ซึ่งมีเมืองขึ้นถึงร้อยเอ็ดบุรี จึง
เป็นที่หมายปองของชายทุกคน แต่นอกจากจะมีสิ่งที่เป็นกานันยมเหล่านี้แล้ว ทกนางก็มีโค
มีคุณสมบัติอื่น ๆ มาประกอบ

นิสัยของทกนางนั้น ชอบยกตนข่มท่าน และชอบเยาะเย้ยผู้อื่น อย่างเช่นตอนที่
รจนาเลือกเจ้าเงาะเป็นกษัตริย์ แล้วท้าวสามนต์เกิดกริ้วจนเนรเทศทั้งรจนาและเจ้าเงาะ
ไปอยู่ปลายนา ทกนางโอดวาทนางโคคู่ครองคือกวารจนา และเยาะเย้ยถากถางวาทจนา
โศกสวามีที่รูปร่างากำชาช้ำชาติศักดิ์ ไม่นุกวร และออกปากคัดค้านองกับรจนา ดังปรากฏ
ในบทพระราชนิพนธ์ว่า

นฤรีตนอกอรอุบยหรืออนัน
ใหลี่สาวชานุเสสชอยรูนวาย
ถึงมีถีมิขัว เชนฝัก
อันอายเงาะ เหมาะเห็ดลือเหมือนเสื่อปลา
หรือชชะรอยอุกเสนหฺเลทลค
ไบคิกถึงพงศเณ หละลอก
ยังจะทำแสมงวนคนชหาหรือ
กู่จะกรวดหน้าคว่าคะนน

แรรันไปรักถีมักงาย
วิปยศอกอายชายหนุตา
จะรวมเรียงเกียงกู่ชอสมหนา
ทุกชางเสนหาไกลงค
เวทบทตรกลใจไฉนหนอ
นำใจในคองมึงนิคคน
คั้นมือจะไกรทอยสักรวยหน
ถึงยากจนชากจากเ็นองกัน 1

ครั้นเมื่อประจักษ์วาทจนาโคคู่ครองคือกวาดน ทกนางก็มีโคยืนค้ำกับรจนา คงอิจฉา
ริษยา หาทางกระทบกระเทียบเปรี้ยวเปรยรจนา ถึงความมีว่า

รุกระนี้ตั้งรวมมาลัย
คางคิกิริษยามองสาว
เริงราหนามานเป็นใบบัว
เมื่อยเจ้ารูปทงสุมสองหนัก
พื้นองพรอมเมรังจั้งกระไร

จะลือถูกเจ้าเงาะไว้เป็นของตัว
บานึงทาวแจมเกียงอยู่กับผิว
ลิมกตัวนิการองวาไป
ยศศักดิ์บั้งชานอนนไม
แต่จะยกบ้อไหวก็ไม่มี 2

เพราะทกนางกอดความคึดอาน จึงเลือกคู่ครองอย่างผิวเผิน มิไค้พิจารณาให้
ลึกซึ้ง เลยคองมานั่งเสียวใจในภายหลัง

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 118.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 207.

นางจันทา เทวี พระสนมของท้าวศวิมล ก็ียบพร้อมทั้งราชศักดิ์และทรัพย์สมบัติ
 แฝงทางชอภิจจาริษา ชอบบยุบหย ชอบตั้งคี่ชิง เกน ไม่นอกเก็บไกรโกถึเก็บพนาคน
 ีความทะเยอทะยาน มกัใหญ่ไผ่สูง ใจคอโหดร้าย เข็มเกรียม ไรที่ลธรรม จรรยา
 สามารถแกววิบากกรรมนำเหตึไทมกยู่อเห็เป็นอุปลธรรมกัชวางควาภกาวหนา และควา
 เป็นใหญ่ เป็นโตของภย

เมื่อนางจันทา เทวีกลดศโอรส เป็นหยอสังข์ นางจันทา เทวีถึวโอกสกาจัดนาง
 จันทา เทวีและพระสังข์ไค้สำเร็จ โภคณลงยุ่งท้าวศวิมลวานางจันทา เทวีและพระสังข์ เป็น
 กาลี่นานกาลี่เมือง ท้าวศวิมลหลงใหลนางจันทา เทวีก็หลง เชือก่าของนาง จึง เนรเทศ
 นางจันทา เทวีและโอรสซึ่ง เป็นหยอดังชอกลงจากเมือง ไปอยู่ป่า ไกร้นควาว่ายากยากแค้น
 คอมานางยังยุบหยใ ท้าวศวิมลมีรับสั่งให้จับท้าวพระสังข์ไปฆ่า แต่พระสังข์เป็นบุญญาธิการ
 มากจึงไม่ตาย ภายหลังนางหาทางให้ท้าวศวิมลมีรับสั่งให้นำพระสังข์ไปดวงน้ำไค้สำเร็จ

เมื่อนางทราบวาท้าวศวิมลจะเสด็จไปกัถามหานางจันทา เทวีและพระสังข์
 ก็เกรงกลัวควาวิต จึงพยายามชัคขวางโภคไชวาจากาวราวให้ท้าวศวิมลทรงฉับอาย
 วาตรัสแล้วก็กำ ทัมไลไปแล้วยังจะรับกลับมา แต่ท้าวศวิมลทรงรู้เหาหันจึงทรงบริภาษ
 วาเคิมทีทรงกัควานางจันทา เทวี เป็นกานช้อ จึงทรง เชือก้อ ลุมหลงนางถึงกับชัมไลนาง
 จันทา เทวีและพระสังข์ไปกั เพราะนาง กังควาว่า

เคิมทีกัควา เป็นพนาช้อ	เชือก้อลุมหลง ไม่นงตั้ง
จนลุม เมียมกรากจาก เวียงชัย	เพราะมิ่งหรือไมไค้ทุกขรอน ¹

แค้นทีจริงนั้น ทรงทราบจากพระอินทรแล้ววานางจันทา เทวีรายการกังงูพิษ
 กังควาว่า

พระอินทรบอก เหตุผลตนปลาย	วามิ่งนี้แสนรายกังงูพิษ ²
--------------------------	--------------------------------------

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 230.
 2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 231.

จึงนับว่าพระสังข์เป็นเด็กที่มีน้ำใจ มีจิตใจงาม คุณธรรมของพระสังข์ช่วยให้พระสังข์สามารถเอาตัวรอด และเป็นที่รักของผู้ใกล้ชิดทุกคน

พระสังข์ เมื่ออยู่ในรูปเงาะ เป็นตัวแทนของคนที่แสนจะอัปลักษณ์ ถูกเหยียดถูกหยามว่าต่ำศักดิ์กว่าทุกคนในเมือง แม้กระทั่งพวกง่อย เป่ลี่ย เสี่ยซา ก็จะมีวันคับคึกว่าพระสังข์ในรูปเงาะมีแต่ตัว ไม่มีสิ่งใดมาช่วยสงเสริมฐานะ และยังถูกตราหน้าว่าเป็นคนเก๋อ่น ไม่รูจนบธรรมเนียม ไบบ่า ไม่ซุกไม่จา แต่เงาะเงาะก็มีสิ่งดึงดูดใจให้จรณาพิศวงจนความสนใจนั้นกลายเป็นจุดเริ่มต้นของความรัก สิ่งนั้นคือรูปทองซึ่งซ่อนอยู่ในรูปเงาะ

เมื่อท้าวสามนต์ฆ่าสาเงาะเงาะเหาะ เกลี้ยงซึ่งที่เงาะคำตอถอยนอนหงายทั้งบุคลิกฐานะและศักดิ์ตระกูล จึงหาเรื่องให้เงาะเงาะหาเอาปลาแข่งกับหกเซย เงาะเงาะจึงถอดรูปเงาะออก ปรากฏรูปเป็นทอง ร่ายมहाจินดามนตรี เรียบเนื้อเรียกปลามาได้เป็นจำนวนมาก กังจะเห็นจากบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

เคชะ เหวทวี เสนของบารคา
เป็นหมูหมูมากมายในสายชล
พระถอกเงาะซ่อนไวให้ลับตา
ฝูงเนื้อในป่ามากมาย
ดูคาบแกงไปทั้งไพรวัน

ฝูงปลามาสิ้นทุกแห่งหน
บางรายวนพัน น้ำคำไป 2
แลร่ายมนตรมหาจินดาพลัน
ทั้งละมั่งกวางทรายและสมัน
เป็นฝูงฝูงวิ่งทันกันมา 3

เห็นว่าพระสังข์เอาตัวรอดได้ก็เพราะมีสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ

เรื่องความมีจิตใจงามของพระสังข์นั้น เห็นได้จากที่พระสังข์รู้จักพอใจในสิ่งที่มีอยู่ มีความเมตตา กรุณา อ่อนโยน มีจิตวิทยาดี ไม่ตำหนิติเตียนจรณาที่ทำงานนานไม่เป็น กลั้ม เขาช่วยสอน และช่วยแบ่งเบาภาระงานนาน รู้จักเอาอกเอาใจ รู้จักปลอบใจ และช่วยให้จรณาคลายทุกข์ทั้งความสบายทรูหราโออาในจึงมาไขชีวิตแบบสาวชาวบ้านที่ระทอมปลายนากับพระสังข์ พระสังข์จึง เป็นผู้นำที่ดี มีความรับผิดชอบหน้าที่ที่มอบหมาย

1 กุญแจสัญลักษณ์รูปทอง ในบทที่ 3, หน้า 96.

2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, "สังข์ทอง" ใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 140.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 159.

พระสังข์มีความอ่อนน้อม ถ่อมตัว ไม่ขอย เปิดเผยจากนั้นก็มีความรู้ ความสามารถ แต่เมื่อถึงคราวจำเป็นต้องแสดงความรู้ ความสามารถ ก็สามารถทำให้ออกตัวไปพึ่งใคร เช่น ในคราวที่เอาปลาและตักศิณยานู เมือง

ในคราวช่วยตักศิณยานู เมืองนั้น ที่จริงแล้วท้าวสามนต์ทำกับ เจ้าเงาะไว้อย่างเจ็บแสบ หากเจ้าเงาะจะปฏิเสธไม่ช่วย แล้วท้าวสามนต์ก็ตักศิณยานูได้ แต่เพราะพระสังข์ มีน้ำใจจริงช่วยกุญยานูเมืองจนสำเร็จ ท้าวสามนต์เองยังทรงระดีกถึงความดีของพระสังข์ ถึงปรากฏความนี้แก่พระราชนัดดาว่า

ดาตูลูกแก้ววางยาพิษไปปรก
เทวดาไท [ไท] ฤๅญญของเรา
จะทองรับจับหายอนุกรมรา

หมกขี้ผึ้ง โศคร เป็นชา เขา
จริงหรือไม่ เล่า เจ้ามอญ
รอดตัวก็เพราะพ่อของชา 1

จึงมีวาสนาบัญญา ความรู้ ความสามารถ และความมีจิตใจงามช่วยให้พระสังข์ เอาตัวรอด ประสบความสำเร็จในชีวิตกรรมกริ้ว ไทเป็นใหญ่เป็นโต ไทครอบครองเมือง เป็นผู้ช่วยในยามเมืองตกภัย และเป็นพี่รักของปางฆน

นางพันธุรัต เป็นผู้มีสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ คนหนึ่ง นาง เป็นยักษ์ นายแก้วสามารถในการปกครองยักษ์ทั้งหลายให้อยู่ในอำนาจของนาง ไคอย่างสงบ เรียบร้อย นางมีความรู้ความสามารถในทรรดิศาสตร์ มีความรู้ความสามารถในการใช้ เวชยเมตต์คาถา ช่วยตนเองในเวลาภัยพิบัติ ภูเลศเทวดาเห็น นาง ตอนที่พระสังข์หนีไปอยู่บนตบไทร แล้ว แปลงองค์มีให้เหล่ายักษ์ที่ติดตามมาจากพระองค์ได้ แต่นางพันธุรัตก็รู้ เทพให้พระสังข์

นางพันธุรัตจะมีจิตใจงามชา กระตาง ไรบนุชชธรรม แก่ผู้มีใจงามนางจะเป็น เช่นนี้เสมอไม่ นางและนางมีจิตใจอ่อนโยน มีเมตตากรุณา มีความรักในมนุษย์ชาติ เห็นใจจากการที่นาง เป่าฟู่ฟัก เลี้ยงดูพระเนิง คอยบำรุงบำเรอธรรมคุณความดี ความ ความเมตตา จมพระสังข์ เติมใหญ่

1 เรื่อง เล่าขาน, หน้า 218.

เมื่อรจนานกเนร เท้ออกจากวัง ไปอยู่ปลายนา รจนาคองทนทุกข์ทรมาน
 ลำบากแสนสาหัส ต้องทำงานเอง และต้องละทิ้งความโอ้อา ความสะอึกสะบายในวัง
 แลควยความรักที่มีต่อพระสังข์ รจนาจึงยอมรับความลำบากทุกอย่าง และเต็มใจทำงาน
 บานงาน เรือน เพื่อช่วยตนเองและปรนนิบัติพระสังข์ รจนาพยายามทุกวิถีทางที่จะสนับสนุน
 ใ้พระสังข์ชดองเงาะหรือแสดงตัว แสดงความสามารถตั้งแต่แรก แต่ก็ไม่สำเร็จ ครั้นใด
 ทรามว่าท้าวสามนตหา เรืองพาลสา เจ้าเงาะ รจนาก็เป็นทุกข์ เป็นร้อน เป็นหวง เจ้าเงาะ
 สารพัด เมื่อเห็น เจ้าเงาะสามารถหา เนื้อหาปลา ไก่มากมายและพบอาญา นางก็ยินดี
 ครั้นพระสังข์สามารถตีกลัก เมือง โศส่า เร็วและโคกรอง เมือง นางก็มีความสุขควย
 พอทวายควยและนางจันท เทวีมารับพระสังข์กลับบ้าน เมือง และสังข์ทอง ออกปากชวน
 นางไปอยู่ควย นางก็มีมธุรสวาจาตอบว่าจะติดตามสังข์ทอง ไปทุกหนทุกแห่ง ควยเหน็ด
 เองสังข์ทองจึงรักนางรจนาอย่างที่ไม่อาจจะเปรียบประมาณได้ เพราะโคครหนักคิดว่า
 นาง เป็น เพื่อนรวมทุกข์ร่วมสุขของพระองค์ เสมอมาจึงมีกลอนว่า

จุนรจนานง ลักขณ
 ควย เป็น เพื่อนลำยากยากไร
 ลูกรักไม่มีที่ เปรียบใด
 1

คุณความดีของนางทำใ้พระสังข์ยกย่องว่านาง เป็น เมียแก้ว ไม่เสียแรงที่รัก
 นางมาก ดังความว่า

ไม่เสียที่ที่รักทรามวัย
 จะหา เมียที่ไหนใดอย่างนี้ 2

รจนา เป็นคนที่มีคุณกตัญญูต่อพระบิดาพระมารดา เป็นเลิศ เห็นได้จากกราวที่
 นางมดตาสู่บาดหนามาหา เจ้าเงาะ รจนา เพื่อขอใ้ช่วยตีกลักหาราสามนต รจนานั้น
 ถือว่า "ทุกข์ของมารดาเหมือนทุกข์ตัว" 3 และความ เกิดครอนของบ้าน เมือง เป็น เรื่อง
 ใหญ่ จึง เขาอวนวอนขอใ้เจ้าเงาะไปช่วยตีกลักกับพระวินทร ดังความในบทพระราชนิพนธ์
 มีว่า

1 เรื่อง เกี้ยวกัน, หน้า 269.
 2 เรื่อง เกี้ยวกัน, หน้า 268.
 3 เรื่อง เกี้ยวกัน, หน้า 194.

กราบมาทักสตาแล้วว่าวอน
พอไม เมตตาศปราณี

พระมารดรอุทิศอำนาจนี้
ถวายกุมารีให้พเนภัย

.....
อันความทุกข์ครั้งนี้แมนมิชวย

.....
เห็น เมียจะมอดม้วยสังขาร

เพราะรจนา เป็นหญิงที่มีความเฉลียวฉลาด มีความจงรักภักดี ร่วมทุกข์ร่วมสุข
กับพระสวามี มีความกตัญญูรักพระบิดา พระมารดา และกุดของบ้านเมือง รจนาจึงได้
คืนภายหลัง ได้ทั้งความเจริญรุ่งเรืองทั้งความรักจากพระสวามี และจากพระบิดาพระ-
มารดา

จากการ เปรียบ เทียบตัวละครที่มีรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และชาติสกุล กับตัวละคร
ที่มีสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และมีจิตใจงาม จะเห็นได้ว่าตัวละครที่มีรูปสมบัติ
ทรัพย์สมบัติ และศักดิ์ตระกูล มิได้มีสิ่งที่ดีจริงยั่งยืน อย่างหกเชย เมื่อจุมูกแห่งหัวนั้นก็สิ้นงาม
หมกสงารากี่ แม่แค้นเหลือของพระองค์ยังไม่อยากมอง ราชศักดิ์และราชทรัพย์ก็อาจหมดสิ้น
ไปได้ เช่น ที่ท้าวสามนต์ หกเชย หกนางเลื่อมตกเป็นข้าเชา เพราะขาดสติปัญญา
ความรู้ ความสามารถที่จะดำรงสิ่งที่ตนมีไว้ได้ ตัวละครเหล่านี้แม้จะมีรูปงาม แดจจิตใจ
อาจจะทรามก้ำก่า สร้างความเดือดร้อนวุ่นวายให้แก่ผู้อื่นอย่างไรก็ดีธรรมจรรยา จึง
เป็นพวกที่นอกจากจะทำให้ตัว เองตกต่ำไรค่าแล้ว ยังพาให้ชาติมาบ เมืองพินาศด้วย

ส่วนตัวละครที่มีสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และมีจิตใจงามนั้นนับว่ามีสิ่ง
ที่ประเสริฐอยู่ในตัว เพราะสิ่ง เหล่านี้คือตัวอยู่ตลอดเวลา ไม่มีผู้ใดแย่งชิงไปได้
ไม่ว่าใครจะมาไมไหนด ไม่ว่าใครจะมีเล่ห์เหลี่ยมอย่างไร ก็สามารถที่จะเอาตัวรอด
ได้เสมอ เช่น ที่เจ้าเงาะเอาตัวรอดจากอาญาของท้าวสามนต์ได้ถึง 2 ครั้ง ตัวละคร
เหล่านี้สามารถสร้างความเจริญรุ่งเรือง ให้แก่ตนเองและบ้านเมือง เป็นประโยชน์ต่อ
สังคม และผลที่สุคนักจะชนะใจคน เป็นที่รักของปวงชน แม่เมื่อยตายไปแล้ว ผูกยูฆางหลัง
ก็ยังระลึกถึงคุณความดี

อนึ่ง การ เปรียบ เทียบถึงกล่าวว่ามีบุญแสงวารูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และ
เชื้อสาย เป็นสิ่งไม่ดี หากต้องการบงชี้ว่าสิ่ง เหล่านี้ไม่อาจ เทียบ เทาสติปัญญา ความรู้
ความสามารถ และความมีน้ำใจงามเท่านั้น

1 เรื่อง เดียวกัน, หน้า 191-2.

3. แสดงผลของการเลือกของทกนาง และการเลือกของรจนาน ทกนาง
 รับผิดชอบของสังคมซึ่งยึดถือรูปสมบัติ ทรัพย์สินสมบัติ และ เชื้อสาย ทกนางจึงไ้เอนำเอาสิ่ง
 เหล่านี้มา เป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาผู้ที่จะมา เป็นคู่ครอง มองอย่าง เฉิน ๆ ทกนาง
 น่าจะไ้ใคร่มีคู่ เพราะ เลือ่กโคชายในฝันที่มีสิ่งที้ทุกคนปรารถนามา เป็นพระสวามี แต่ภาย
 หลังอภิเษก ทกนางกลับไ้ได้รับความอับอาย เกิดเนื้อรอนใจ เพราะพระสวามีไ้ไม่สามารถ
 แม่แต่ใน เรื่องหา เนื้อหาปลา ซึ่ง เป็น เรื่องหา เลี้ยงปากเลี้ยงท้องของคนทั่วไป ไม่มีสติ
 ปัญญา ความรู้ ความสามารถตั้งแต่ เรื่องปกติธรรมดาไปจนถึง เรื่องใหญ่อย่างการตีคดี
 พนันเอาบ้าน เมือง จึงนำตัวเอง ครอบครัว และชาติบ้านเมือง ไปสู่ความพินาศ ต้องตก
 เป็นข้าเขา เมื่อ เปรียบ เทียบกับรจนาน ทกนางจึงไ้เกรวาคความพอใจสิ่งฉาบฉวย หรือ
 ความสุขอย่างฉาบฉวยนั้น เป็นการกึกกึก แต่ที่จริงแล้วนางก็ยังคงต้องการความมั่นคง
 เป็นปึกแผ่นในครอบครัวอย่างที้รจนานไ้รับ ทกนางจึงไ้เแต่ทอดถอนใจวาคณคิดนึก เลือ่ก
 คนผิด นางควร จะ เลือ่กเจาเงาะ เป็นคู่ครอง กังความว่า

รุกรณะนี้ที้ที้งทวงมาลัย

จะ เลือ่กเจาเงาะไว้ เป็นของตัว¹

การเลือกของรจนาน รจนานี้อึดพิ้นในการเลือก นางไม่สนใจบรรดาหนอ
 กษัตริย์นั้บรอยที้เสนอตัวมาให้เลือก เพราะเห็นว่ากษัตริย์ เหล่านั้นมิแต่รูปลักษณะ ฐานันดร-
 สักดิ์ และสมบัติ แต่ไม่มีสิ่งที้เอนกักความสนใจ นางจึงมิไ้เเกิดปฏิพั้ท์กับกษัตริย์พระองค์
 ใด ในการเลือกครั้งที่ 2 รจนานักมองขามขุนนาง ผู้ที้มีสกุล และสามัญชนไปหมดทุกคน
 จนกระทั่งครั้งที่ 3 ท้าวสามนต์แกลงประชกรรจนานโดยไ้เหน้าเจาเงาะมาไ้รจนานเลือก
 รจนานพิจารณาเจาเงาะกวยสายตาที้แปลกแตกต่างไปจากคนทั่วไป มีไ้เหน้าเอารูปร่าง
 หนาตา บุคลิก ตลอดจนความคำถอยนอยหนาของ เจาเงาะ มาถือ เป็น เรื่องขิงขัง ขวนหัว
 ขวนสมเพช เวทนาอย่างจริง ๆ จัง ๆ แบบผู้นั้น หากมองทะลุเขาไปเห็นรูปทองหรือคุณสมบัติ
 สมบัติที้มีอยู่ในตัว เจาเงาะ แล้ว เกิดความรัก นางจึงเลือกเจาเงาะ เป็นคู่ครอง รจนาน
 เลือ่กครองกวยความกึก สติปัญญา ความสามารถของนางเอง รจนานเป็นตัวของตัวเอง
 มิไ้เปล่อยให้ รับผิดชอบของสังคมรอนงำความกึกของตนอย่างที้สาวที้ทุกคน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 207.

เหมันต์ มีมเหสี 7 องค์ ภายหลังพระองค์ไคนางสุวิธชา พระธิดาบุญธรรมของท้าวสิงหล มาเป็นมเหสีองค์หนึ่ง ทั้งนี้เพราะ วันหนึ่งพระไชยเชษฐาเสด็จประพาสป่าและหลงเข้าไปในสวนหลวงของเมืองสิงหลตามลำพังกับพระพี่เลี้ยง 4 คน พวกยักษ์ในเมืองสิงหลเห็นมนุษย์จะจับกุม พระไชยเชษฐาเห็นนางสุวิธชาเป็นมนุษย์และเป็นเจ้านายยักษ์ ก็ขอร้องให้นางช่วยชีวิตไว้ นางจึงนำพระไชยเชษฐาไปหาเผ่าท้าวสิงหล พระไชยเชษฐาเกิดปฏิพัทธ์นางสุวิธชา ก็ไม่ยินยอมกลับบ้านเมือง อาสาอยู่รับราชการสนองพระคุณท้าวสิงหล พอที่มีศึกรบกับนครยกมาล้อมเมืองสิงหลหมายจะโค่นนางสุวิธชาไปเป็นมเหสี พระไชยเชษฐาก้อสาออกรบกับรวมทัณฑ์ ไทชัยชนะ ท้าวสิงหลจึงยกนางสุวิธชาให้พระไชยเชษฐา ขณะที่นางสุวิธชาครรภ์แก่จนคลอด นางตั้งเจ็ดโคทำอุบายลวงให้พระไชยเชษฐาเสด็จไปคล้องช้างเป็นเวลา 7 วัน พระไชยเชษฐาไม่พบช้างจึงเสด็จกลับบ้านเมือง เจ็ดนางเข้าทูลความว่านางสุวิธชาคลอดลูกเป็นทอนไม้ พระไชยเชษฐาเห็นทอนไม้ที่นางตั้งเจ็ดโคพานำมาเป็นหลักฐาน ประกอบกับต้องเสหนนางเจ็ดคน มีโคถึกโคตรองไทรอบคอบ ก็หลงเชื่อคำทูลยุบ จึงมีรับสั่งให้ประหารชีวิตนางสุวิธชา

พระพี่เลี้ยงทั้งสี่ของพระไชยเชษฐาทราบความก็เข้าหาแม่ปรางไว้ โดยให้เหตุผลว่าลูกคนเป็นทอนไม้เป็น เรื่องที่ไม่เคยพบเห็น ฉะนั้นจึงคิดว่าเจ็ดนางทิ้งหวงไทรายนางสุวิธชา อีกประการหนึ่ง หากท้าวสิงหลพระยายักษ์ เจ้าเมืองสิงหลซึ่ง เป็นพระบิดาของนางสุวิธชาได้ทราบเรื่อง เขาก็คงจะคิดแค้นเป็นแน่ เมืองเหมันต์จะลำบาก เจ็ดนางไม่พอใจพระพี่เลี้ยงจึงเกิดปากเสียงกัน ในที่สุดพระไชยเชษฐาก็สิ้นพระทัย เนรเทศนางสุวิธชาไปจากเมืองเหมันต์โดยถือว่านางเป็นกาลีสานกาลีสเมือง

นางสุวิธชาออกจากเมืองเหมันต์มากับนางวิหารตามลำพัง นางวิหารโคช่วยซุกหาพระโอรสที่ถูกฝังทิ้งเป็นจนพบ นางสุวิธชายินดีมากจึงกักจะนำโอรสกลับบ้านเมือง เพื่อยืนยันต่อพระสวามี แต่นางวิหารไม่ยอมกลับไปและบุญแท้อย่างนางสุวิธชา เกิดมานะถึกกลับเมืองสิงหลบ้านเมืองของนาง ในการเดินทางครั้งนี้ พระอินทร์ไล่ให้พระวิษณุนำราชรถไปส่งนางสุวิธชาพร้อมโอรสและนางวิหารที่เมืองสิงหล

ท้าวสิงหลเห็นพระธิดาของระหกระเหินกลับบ้านเมืองก็สงสัย นางสุวิธชาเกรงพระบิดาจะทรงซักเคืองพระสวามี จึงทูลความอ่อนน้อมเป็นเบา แต่วิหารยังเคืองแค้นพระไชยเชษฐาอยู่จึงกราบทูลท้าวสิงหลจนสิ้นกระแสความ ท้าวสิงหลทรงทราบความก็กริ้ว

¹ เก็บความจากนิทานคนเรื่องไชยเชษฐาก่อนตอนที่ทรงพระราชนิพนธ์

จึงคิดจะยกกองทัพยกไปเมืองเหมันต์ แคนางสุวิญชาทูลอ่อนไว ท้าวสิงหลเห็นแก่
พระธิดาและนักดาจึงยอมอภิเษกให้พระไชยเชษฐ

ทางเมืองเหมันต์นั้น ท้าวธรรมิก พระบิดาของพระไชยเชษฐ และนางแก้วสัจจา
มเหสี ได้เสด็จมาเยี่ยมนางสุวิญชา จึงทรงทราบเรื่องพระไชยเชษฐเนรเทศนางสุวิญชา
ทั้งพระบิดาและพระมารดาชังเคืองพระทัยที่พระไชยเชษฐมีพระทัยเบา และกระทำการ
โดยมิโคปรักษา จึงมีรับสั่งให้พระพี่เลี้ยงทั้งสี่เที่ยวติดตามหานางสุวิญชา พระพี่เลี้ยงพบ
แต่ที่บึงสไบของนางสุวิญชา เห็นเป็นที่น่าสงสัย จึงนำความมาทูลท้าวธรรมิก ท้าวธรรมิก
ทอดพระเนตร เห็นของและพิจารณาความทั้งหมดก็เห็นซัดว่า เจ็ดนางใส่ถวายนางสุวิญชา
และพระไชยเชษฐหลงผิด จึงมีรับสั่งให้พระไชยเชษฐเสด็จไปติดตามนางสุวิญชากลับคืน
นคร พระไชยเชษฐสำนึกผิด ได้เสด็จติดตามนางสุวิญชาไปจนถึงแควนเมืองสิงหล

ฝ่ายพระนารายณ์เบศร์ โอรสของพระไชยเชษฐและนางสุวิญชานั้น เมื่อเจริญ
วัยขึ้น ก็คิดใจสงสัยว่าใครเป็นพระบิดาของพระองค์ แคนางสุวิญชาและท้าวสิงหลปกปิด
ความไว้ โดยพยายามให้พระนารายณ์เบศร์ เข้าใจว่าท้าวสิงหลเป็นพระบิดา แต่พระ
นารายณ์เบศร์ไม่เชื่อว่าท้าวสิงหลจะเป็นทั้งพระบิดาและพระอัยกาในขณะเดียวกัน

วันหนึ่งพระนารายณ์เบศร์ เสด็จประพาสป่า ขึ้นสายธนูเสียงกึงสนั่น พระ
ไชยเชษฐและเสนาโกลน เขาก็แปลกใจ จึงช่วยกันติดตามจนพบพระกุมารซึ่งยิงธนูนั้น
พระไชยเชษฐเห็นพระกุมารหน้าคาดะมาดคล้ายพระองค์ช่ออุบ พระนารายณ์เบศร์โกรธ
เคือง จึงแฉลงศรหมายเอาชีวิตพระไชยเชษฐ แต่ศรกลับกลายเป็นมาลา พระกุมาร
เห็นดังนั้นก็แปลกพระทัย ฝ่ายพระไชยเชษฐเห็นดังนั้นก็ขึ้นศร อธิษฐานว่าหากกุมารนี้มีไซ้
พระโอรส ก็ขอให้ศรประหารชีวิตพระกุมารนั้นเสีย ปรากฏว่าศรกลับกลายเป็นทิพย์อาหาร
พระไชยเชษฐเห็นแหวนสำคัญที่ติดองค์พระกุมาร ก็จำได้ว่า เป็นแหวนของพระองค์ที่ประทาน
ให้นางสุวิญชา จึงมั่นพระทัยว่าพระกุมารนี้คือโอรสของพระองค์เอง พระนารายณ์เบศร์
โคตรทราว่าพระไชยเชษฐคือพระบิดาของพระองค์ก็ยินดี พระองค์รับปากจะช่วยทูลให้พระ
มารดาและพระอัยกาหายโกรธเคืองพระไชยเชษฐ

พระนารายณ์เบศร์กลับมาถึงเมืองก็เขาทูลขอให้พระไชยเชษฐไล่เขาเผ่าท้าว
สิงหล และขอให้ท้าวสิงหลช่วยให้พระบิดาและพระมารดาคืนดีกัน ท้าวสิงหลเห็นแก่นักดา
จึงใจห่อภัยพระไชยเชษฐ และไปรื้อให้พระไชยเชษฐเขาเผ่า

นางวิมาลาทราบข่าวว่าพระไชยเชษฐาติดตามมาถึง เมืองสิงหลก็คอย เยาะ เบียด
 ถากถางพระไชยเชษฐาต่าง ๆ นานา แต่พระองค์ก็สูดกลิ่นน้ำกุ่าเสียดสีของนาง
 ทอมาพระไชยเชษฐา เขาเผาชาวสิงหล ชาวสิงหลแกลงชุกะคอกคองพระทัย
 พระไชยเชษฐา พระไชยเชษฐาเกรงกลัวชาวสิงหลแต่ก็หนึ่งซึ่งอย่างยอมรับผิด ชาวสิงหล
 ลองพระทัยพระไชยเชษฐาจนเป็นที่ขอพระทัยแล้วก็มีรับสั่งให้นางสุวิญชามา เขาเผา ชาว
 สิงหลแกลง เรื่องพระไชยเชษฐามาขอคืนก็ แลวไปรคไหนดนางสุวิญชาก็สึนใจ เองว่าจะคืนก็
 กับพระไชยเชษฐาหรือไม่ นางสุวิญชารูว่าพระไชยเชษฐาอุตสาหักติดตามมากก็ส่งสาร แต่
 ความแค้นและความ เกรงกลัวพระบิดา ทำให้นางแกลงแสดงท่าทีว่ายังขุน เกืองพระ -
 ไชยเชษฐา

พระไชยเชษฐา เห็นนางสุวิญชาไม่ยอมคืนก็ควยก็เสียดพระทัยจนสิ้นสติ นางสุวิญชา
 เห็นดังนั้นก็ตกใจ ลืมความกลัว ความอาย รื่นวิ้ง เขาแก้ไขพระไชยเชษฐา และรับปาก
 ว่าจะคืนก็ควย

ชาวสิงหลเห็นนางสุวิญชากดลงคืนก็กับพระไชยเชษฐา ก็ไปรคไหนดพระไชยเชษฐา
 จู้การอภิเษกกับนางสุวิญชาเป็นครั้งที่ 2 เพื่อแก้อาย และไปรคไหนดพระไชยเชษฐาไปพุดเชิญ
 ท้าวธรรมิกและนางแก้วสัจจาบารวนงานอภิเษกควย 1

แก่นเรื่องไชยเชษฐา

แก่นเรื่องไชยเชษฐา เสนอแนววิธึครองรักครองเรือน โดยเตือนให้หลีกเลี่ยง
 เหตุหยาร้าง พร้อมทั้งแนะหนทางกลับคืนก็ให้แก่วามีภรรยาที่แยกทางกัน

ในเรื่องไชยเชษฐานั้น พระไชยเชษฐาและนางสุวิญชา พระเอกนางเอกมีอันตอง
 หยาร้างกัน และกลับมากันก็กันใหม่ สาเหตุแห่งการหยาร้างของพระไชยเชษฐาและ
 นางสุวิญชาประมวลได้ 4 ประการคือ

1. การมีภรรยามาก ภรรยาไม่ปรองคอง อิจฉารินยากัน
2. ความใจเฆมา ไม่มีเหตุผล ขาดความกิดพินิจทึเกราะห้

1 เก็บความจากพระราชนิพนธ์บทละครนอกในรัชกาลที่ 2 เรื่องไชยเชษฐา

3. ความหลงผิด

4. ทิฐิมานะ

1. การมีภรรยามาก ภรรยาไม่ปรองดอง อิจฉาริษยากัน ในเรื่องนี้

พระไชยเชษฐาทรงมีมเหสีทั้งสิ้น 8 องค์ เกิม 7 องค์ ต่อมาโคมมเหสีใหม่มาจากเมือง
สิงหลชื่อนางสุวิญชา เพราะเหตุที่ทรงโปรดปรานนางมาก มเหสีเกิม 7 องค์จึงเกิด
ความรู้สึกหงุดหงิด เกรงว่านางสุวิญชาจะไถ่ดีกว่าพวกตน กวดยเหตุนี้เอง เจ็ดนางจึงวาง
อุบายกำจัดนางสุวิญชา เสียโดยหลอกล่อให้พระไชยเชษฐาเสด็จไปทรงกลองฆางยังชายแดน
เจ็ดนางและพวกของโคโสภาสก็เข้าไปควบคุมนางสุวิญชาขณะลลอค ช่วยกันเอาผ้าปิดตา
นางสุวิญชา และไลกองของนางออกไปจนสิ้น แล้วดอบลักกุมารที่เพิ่งประสูติไปฝังเสีย
เมื่อพระไชยเชษฐาเสด็จกลับถึงนคร เจ็ดนางก็ช่วยกันเพิกทอดบิศ เบื่อนว่านางสุวิญชาดลอค
ลูกเป็นทอนไม้ เป็นกาลีสานกาลีสี่เมือง พระไชยเชษฐาเห็นทอนไม้ในทานที่เจ็ดนางนำม
ายันยันก็ทรงหลงเชื่อ มีรับสั่งให้ประหารชีวิตนางสุวิญชาทันที เคษะบุญพระพี่เลี้ยงของ
พระไชยเชษฐาฆ่าลเคื่อนพระสคิว่าหากประหารสุวิญชา อาจเกิดปากหมางกับ เมืองสิงหล
ถึง เกิดศึกโค พระไชยเชษฐาจึงทรงระงับการประหารเสีย แต่กระนั้นนางสุวิญชาก็ต้อง
โทษ เนรเทศ ต้องพลัดพรากจากพระสวามีโดยปริยาย

เมื่อเกิดเรื่องขึ้น พระพี่เลี้ยงของพระไชยเชษฐาต่างลงความเห็นตอกันว่า
เป็นเรื่องธรรมดาที่ภรรยาหลงและภรรยาออยมักจะทำสิ่งชั่วร้ายกัน มเหสีทั้ง
เจ็ดนางของพระไชยเชษฐาก็ล้วนมีจิตใจอิจฉาริษยา มีชั้นเชิงเล่ห์กลมาก จึงไคสร้าง
เรื่อง เคื่อรอนให้พระไชยเชษฐาและนางสุวิญชา ดังความในบทพระราชนิพนธ์มีว่า

ธรรมา เมียหลวงกุม เมียนอย	ยอบกอยหมุมผิดคิดหวงหึง
ขวางไมครองครึกโหลิกซึ่ง	เหมือนไมรูถึงทันเมียม
ล้วนหลอริษยาเป็นอามต	มีแจะเรียกลมิหเรือเสีย
ทั้งเล่ห์กลกระทำยาเยียม	จะให้เขาฉัวเมียมไคราคาญ ¹

ทั้งนี้ จะเห็นไควว่าการที่สามีมีภรรยามาก มิไคเป็นผลดีแก่ครอบครัวแต่ประการใด

¹ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, "ไชยเชษฐา" ใน เรื่องเดียวกัน,

กลับ เป็นเหตุให้ได้รับความเดือดร้อนรำคาญใจ เพราะภรรยาหนึ่งห่วงอิจฉาริษยากัน และ
 ยัง เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สามีภรรยาหันหลังให้กันอย่างสิ้นเชิง

2. ความใจเบา ขาดเหตุผล ขาดความพินิจพิจารณา พระไชยเชษฐ เป็น
 กษัตริย์ที่มีพระทัยเบา ไม่มีเหตุผล จึงทรงหลงกลเจ๊กนาง เสกชิงไปครองช้าง ทอดทิ้ง
 มเหสีกรรมแก้วจนตลอดไวกว้างหลัง การที่ทรง เชื่อว่าคนกลลอบลักไปเพื่อนไม้ก็ การ
 คักคินพระทัยประหารชีวิตนางสุวีณา เพราะกลลอบเป็นทอนไม้ก็ ลวนแสดงให้เห็นว่า
 พระไชยเชษฐมิไคทรงวิเศษคินปัญญาไคระครองไครอบคอบ มีพระทัยเบา ชักชวนให้หลงเชื่อ
 ไคงาย ฉาพระไชยเชษฐทรงมีความกิด ก็จะมีไคระที่ไคความเหสีทั้ง เจ๊กอาจจะริษยา
 หึงหวงนางสุวีณาเหสีใหม่จนสร้าง เรื่องไคสรายนางขึ้นไค การที่เจ๊กนางขับไล่นางของ
 นางสุวีณาออกไปจากห้องกลลอบจน หลือแกพวกพ้องของตน กับกาวิไชยบายูกตางนางสุวีณา
 ขณะกลลอบ ลวนเป็นข้อพิรุธที่ส่อเจคนาราย เมื่อมาประกอมกับปากกาของนางสุวีณาที่
 ยืนยันว่าไคยินเสียง เค็กรองคองกลลอบแล้วนั้น ยังมีหน้าหนักแสดงให้เห็นว่า เจ๊กนางมีแผน
 การไคความนางสุวีณา และคิกษาพระกุมาร นาเสียงกายที่พระไชยเชษฐมิไคทรงวิไคระที่
 ขอเท็จจริง เหล่านี้ เจ๊กนาง เข็ดทลคองก็ทรง เชื่อความข้างเคียว การคักคินพระทัยเนรเทศ
 นางสุวีณา ก็เป็นไปไคโดยผลการ มิไคทรงปรึษาทาวธรรมิกและนางแก้วสัจจาพระชนกชนนี
 และมีไคทรงคิกไครอบคอบวาการประหารชีวิตหรือการ เนรเทศนางสุวีณา ยอมจะ เป็นอันตราย
 อยางไคใหญ่หลวงคอบานเมือง เพราะทาวสิงหลพระยาภัยซึ่ง เป็นพระบิดาของนางสุวีณา
 อาจยกทัพมาลงแกนไค

เพราะพระไชยเชษฐพระทัยเบา ขาดวิจารณ์ญาณ จึงต้อง เลิกร้างกับนางสุวีณา
 พระมเหสีที่ทรงสนิทธิ เนหาควย เหตุอันไม่สมควร

3. ความหลงนึก บทพระราชนิพนธ์กล่าวไววาพระไชยเชษฐคอง "เสนท" คอง
 "อากม" ของเจ๊กนาง คังความวา
เสนนาง เจ๊กคนเขาคลจิต จะทันพิจารณาไคหาไม¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 285.

เห็นชอบ เป็นนิคคินิยม

ควยว่า อากม เขาคลใจ ¹

จากกล่าวไควาพระไชยเชษฐหฺลง เจ็คนาง พระองคจ็งทรง เห็นนิค เป็นชอบ เขา
ขาง เจ็คนางโดยตลอด ทั้ง ๆ ที่ความขาง เจ็คนางไม่สม เหตุสมผล พระมารกาของพระ
ไชยเชษฐยังออกโอบฐว้าพระไชยเชษฐหฺลง เจ็คนางจนไม่รุณิครชอบ วุวมขับไลนางสุวิญา
ออกจากน่าน เมืองคามอำเภอใจ กังความในบทพระราชนิพนธว้า

นิคชอบก็ไมรูววม
นี่แนไชยเชษฐลูกเอย

ขับไลเลนคามสบายใจ
กระไรเลยวงงหลงไหล ²

ความหลงนิคจ็งทำไ พระไชยเชษฐคองชฎย เสียนางสุวิญชาม เหลีและโอรสไปน

ที่สุด

4. ทริมนะ ทริมนะของนางสุวิญา เกิดจากความ เจ็บใจที่ตนไกรับไโษโดย
ไม่มีความนิค ทั้งนี้เพราะพระสวามีเห็นนิคเป็นชอบ หลง เชื่อค้ำไทรายปายสี่ของ เจ็คนาง
โดยไม่สอบสวน ไม่ไคความยุติธรรม ลำเอียง เขาขาง เจ็คนางถึงกับขับไลไสส่งนางอย่าง
ไม่ปรานี ความจรัญนั้น สุวิญาพบพระโอรสซึ่ง เจ็คนางน่วไปฝังทั้ง เป็นนั้นแล้ว ก็อยาก
จะนำไปไพระไชยเชษฐเป็นหลักรฐาน แต่พิหารพิคยุงจ็จุกอนว้าเขาขับไลไสส่งแล้วยัง
อาลัยอาวธว้า นางสุวิญาจ็ง เกิดทริมนะกิดกดับน่าน เมืองของตน เห็นไคชัคว้าทริมนะ
มิไคเป็นผลก็คองชีวิตกรอมกรวัของพระไชยเชษฐและสุวิญาคองอย่างไค กลับทำไทั้งสง
ฝายหันหลังไให้กันอย่างสิ้นเชิง

สาเหตุ 4 ประการที่ไคกล่าวมาแล้วนี้ ล้วนมีส่วนทำไพระไชยเชษฐและนาง
สุวิญาคองหย่าขากัน เป็นเวลายานถึง 7 ปี แล้วกลับมีโอกาศกัณคักัน ทั้งนี้เพราะมีเหตุ
สนับสนุน 5 ประการ คือ

1. ความรักอันมั่นคงของสามีภรรยา
2. การรู้จักยอมรับนิค
3. การรู้จักไคโทษซึ่งกันและกัน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 290.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 313.

4. ลูก เป็น เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของพ่อแม่
5. ญาติผู้ใหญ่ให้ความยุติธรรม

1. ความรักอันมั่นคงของสามีภรรยา พระไชย เชนรูตรงมีความรักนางสุวิญชา
อย่างแท้จริง แมตตอนที่จำตอง เนร เทศนางจากนคร ก็ยังทรงอาลัยอาวรณ์นาง ถึง
ความในบทพระราชนิพนธ์มีว่า

ไคสมสองกรองกันหอกรบปี จะมาจากอกพี่ไปทิ้งรัก ¹

กรันทาวธรมีกและนางแก้วสัจจาพระชนกชนนีให้เห็นนึกเห็นชอบ พระองค์ก็
เสียดพระทัย ทรงเปรียบเทียบการสูญเสียนางสุวิญชาราวกับสูญเสียดวงแก้ว สูญเสียชีวิต
ถึงความว่า

พอดูกจิกกิกกุดับสียับแล้ว
นอยใจ เจ็บช้ำระกำทรวง

ถึงดวงแก้วตกลงช เลหวง
มันแกลง เค็ดเอาดวงชีวิตไป ²

หอทาวธรมีกและนางแก้วสัจจาจากคณินให้พระองค์ เสด็จออกติดตามนางสุวิญชา
พระไชย เชนรูตสู้อยอมลำบากทรมาณพระองค์ ก็นคนออกเสาะหานางสุวิญชา เป็น เวลาถึง
7 ปี จึงโคพบพระนารายณ์ธิเบศร์พระโอรส พระนารายณ์ธิเบศร์โคทรงช่วยให้พระองค์
โคเขาเผ่าทาวสิงหล พระองค์ต้องเสียดชีวิตเขาเผ่าทั้ง ๆ ที่เกรงราชภัย ต้องชม
พระทัยจักความหวาดกลัวและยินยอมทั้งกำชู่ตะกอกโคยคี ซึ่ง เมื่อนางสุวิญชาโคทราบ
เขา ก็ค้นค้นใจ ตระหนักแน่ช้ควาพระไชย เชนรูตรักนางจริง ถึงความในบทพระราชนิพนธ์
มีว่า

โอรานูจา เจ้าประคุด
อุตสาหสุพยายามตามมา
พระบิคากริวโกรธกาคโทะทัต

ยังการูรักเมียบอยู่หนักหนา
คุณทุก เวทนาถึง เพียงนี้
พอไมกด้ชีวิตันจะเป็นผี ³

- 1 เรื่อง เดียวกัน, หน้า 293.
- 2 เรื่อง เดียวกัน, หน้า 322.
- 3 เรื่อง เดียวกัน, หน้า 348.

นอกจากนั้นพระไชย เชนธูยังจำต้องทรงออกสั่นตอกำเยาะเยยจากถางของนาง
 วิหารผู้ศักดิ์ศักดิ์อภัย เพราะอุปนิสัยของความรัก พระไชย เชนธูจึงทรงยอมลำบาก
 พระทัย เพื่อให้โคนางกลับคืนมา

สุวิญชา เป็นผู้หญิงที่มีความจงรักภักดีต่อพระไชย เชนธูอย่าง เสมอคน เสมอปลาย
 นางไม่เคยคิดที่ตนจากพระสวามีเลย หากจำต้องแยกห่างจากพระสวามีทิ้งรัก เมื่อได้
 พบพระโอรส นางยังมีความหวังว่าจะได้พิสูจน์ความจริง และร่วมชีวิตกับพระไชย เชนธู
 ค้าง เค็ม แต่ภัยร้ายของนางวิหารทำให้นาง เกิดหิริมานะ จึงตัดสินใจกลับมาเมืองของตน
 และแม่สุวิญชาจะ เคื่องแค้นพระไชย เชนธูอยู่มาก นางก็ยังพยายามป้องกันอันตรายให้พระ
 ไชย เชนธูทุกวิถีทาง นางทูลความอ่อนน้อมเป็นเบา ปกปิดความผิดของพระไชย เชนธู
 เพื่อคลายความอาฆาตแค้น เคื่องของท้าวสิงหล ซึ่งเมื่อท้าวสิงหลทรงทราบความจริงทั้ง
 มวลจากปากกำของวิหาร ท้าวสิงหลถึงกับออกโอรสว่า "ช่างรักนิ่วกระไรกระนั้นหนอ" ๑

พอนางทราบว่าท้าวสิงหลจะยกทัพไปเหยียบ เมือง เหมันต์ เพื่อลงแค้นพระไชย เชนธู
 นางก็เข้าทูลวิงวอนขอให้ท้าวสิงหลทรง เห็นแก่นักดาวจะตองกำพร้าพ่อ ท้าวสิงหลจึง
 พระทัยอ่อน ยอมอภิเษกกับพระไชย เชนธู

ครั้งพระสวามีมาขอคืนดีด้วย นางก็ปรารถนาจะเริ่มตนชีวิตใหม่กับพระองค์
 เพราะยังคงจงรักภักดีไม่เสื่อมคลาย แต่ความมีหิริมานะทำให้นางแกล้งทำใจแข็งในตอน
 แรกเท่านั้น คังความในบทพระราชนิพนธ์มีว่า

ในจิตก็รักพระสวามี

ครั้นจะก็ง่ายง่ายก็อายใจ 2

คังนี้จะ เห็นว่าความรักที่พระไชย เชนธูและนางสุวิญชามีต่อกัน ช่วยให้ทั้งสอง
 กลับหันหน้า เขาหากันไฉน

2. การรู้จักยอมรับผิด พระไชย เชนธูยอมรับว่าพระองค์กระทำผิดที่ เเนร เทศ
 นางสุวิญชาก็ขอ เมื่อท้าวธรรมิกและนางแก้วสัจจาพระชนกชนนีทรงอธิบายให้เห็นจริง คัง
 ความปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ว่า

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 305.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 357.

แล้วทูลสองพระองค์ทรง เกษ
เพราะโบโหนุพันไมทันกึก

จงไปรศ เกศ เกศี่ลูนี่ฝึก
อฤศลลจตีให้ เป็นไป 1

อีกคนหนึ่งพระองค์ทรงยอมรับว่าพระองค์หลงผิด เขาซาง เจ็ดนาง ไมทันกลอุบาย
ของนาง เหล่านั้น จึงกอง เสียบางสุวิธูชาไป

จึงเมื่ออยู่ หนัวมวินิม
ไม่รูกลกนกาถกตี

สมาคมกบพวก เค็นรุณีย์
จึง เสียบึงมารศรีน่านอยใจ 2

ความผิดที่คิดค้างอยู่ในใจพระไชย เชนรุณลักคณีให้พระองค์นั้นคนคิดตามหานาง
สุวิธูชาจนพบ ทรงสูดกลิ่นชมความอาย มากหนาไปองอนขอรับผิดกับนางสุวิธูชาถึง
เมืองสิงหล ถึงความว่า

โทษผิดจึงคิดความมา
จึงตามมาจนงอขอขมา
แนบนางแนนซัดคักอาลัย

เพราะชั่วชานเหลือใจในวันนั้น 3
จะหึงขวางรางหย่าเป็นหาไม
จะสูกายไม่ไปเมือง เหมันต์ 4

การรู้จักยอมรับผิด เป็นนิสัยที่ดีของพระไชย เชนรุณ และเป็น เหตุสำคัญที่ทำให้พระ
ไชย เชนรุณและนางสุวิธูชากลับคืนกันได

3. การรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน นางสุวิธูชามีลักษณะนิสัยที่น่ายศรร เสริญ
ประการหนึ่งคือการรู้จักให้อภัย หากนางจะแค้นแค้นพระไชย เชนรุณและ เจ็ดนาง นางก็
สามารถทำได้ โดยทำเฉยเสีย ท้าวสิงหลก็จะยกทัพยกไปข้ายี่ เมือง เหมันต์ให้หน้าศไป
ในชั่วพริบตา แคนางสุวิธูชารูจักให้อภัย จึงไคทูลอ้อนวอนให้ท้าวสิงหลเลิกมความกึกนั้น
เสีย โดยนางถือว่าเป็น เพราะกรรมเก่าจึงต้องไครับทุกขกรรมาน หากท้าวสิงหลยังทรง
ความลงแค้น ก็จะเป็น เวนกรรมสืบไป ถึงความนี้ แนบพระราชนิพนธ์มีว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1 เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า 314.
- 2 เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า 315.
- 3 เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า 343.
- 4 เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า 344.

พระจะยกพลมารไปราญรอน,
กิดเห็น เป็นกรรมลูกเพียงแท้

ทำโทษโรธกรอกัน เขาโย
จึงโคแกทุกขทนทนใหม่

.....
กรงนี่ทรงพระ เมตตา

.....
ก็จะ เป็น เวราเกษานี้ 1

เมื่อพระไชย เษษฐีติดตามมาขอคืนดี นางสุวิญชา ก็ยอมให้โดยมิได้คิด
จึงได้มีงานอภิเษกขึ้น เป็นครั้งที่ 2

ท้าวสิงหล พระยาธิบดีแห่ง เมืองสิงหล ครั้งแรกที่ไต่ถามว่าพระไชย เษษฐีซบได้
ใส่ส่งพระธิดาของพระองค์ก็โรธ ก็รับสั่งให้กรรมาท้าวไปรบ เมือง เขมรินทร์ กิดจะไปรบ
2 ทัก 2 ทน แต่ก็จะรับความโกรธ ยอมให้โดยมิได้คิดพระไชย เษษฐี เพราะเห็นแก่นางสุวิญชา
และนั้กล้า ถึงความว่า

พอคิดแก่นขึ้นมาจึงงาน
อันโทษตัวแล้ว เจอมนอีกอีก
แฉงการัสครัสรอง เปรยไป
ในหลัดพหลผลนิกร

จะใครยกพลมารไปหาญทุก [ทัก]
จะยกให้หลานรักอยู่ทุกขรณ
ลูกหลานมันรองให้ไม่หยุดหยอน
กัน เขาพระนกรมีทันชา 2

เมื่อพระไชย เษษฐีแสดงความกล้าหาญ เสียงชีวิตมา เขาเฝ้า ท้าวสิงหลก็ยกโทษ
ให้ และยังไปรจจักรการให้พระไชย เษษฐีและนางสุวิญชาได้อภิเษกเป็นครั้งที่ 2

ถึงที่โลกลาวมาแล้วนี้ เห็นไควหาหานางสุวิญชาและท้าวสิงหลไม่รู้จักให้โดยมิได้คิด
กิดจะเกิดศึกกลางแกจนถึง เชนซากันขึ้นโค หรืออย่างนอยนางสุวิญชาและพระไชย เษษฐี กิดตอง
หันหลังให้กันตลอดชีวิต แต่เพราะนางสุวิญชาและท้าวสิงหลมีคุณธรรมชื่อนี้ จึงสามารถ
ประสานรอยราวในครอบครัวได้สำเร็จ

4. ลูกเป็นเกรงยิดเหนียวจิตใจของพ่อแม่ พระนารายณ์ เมศร์พระโอรส
ของพระไชย เษษฐีและนางสุวิญชา แม่จะมีพระชันษา เพียง 7 ปี ก็สามารถช่วยให้พระบิดา
พระมารดา กลับคืนแก่กันได้ พระนารายณ์ เมศร์ชอบซักถาม เรื่อง เกี่ยวกับพระบิดาจาก

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 306.
2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 307.

ท้าวสิงหลและนางสุวิญชาอยู่เสมอ และแสดงให้เห็นว่าต้องการมีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่น
พร้อมพ่อแม่แม่มากิ่งจะเห็นใจจากมพระราชินีพันธุขางดังนี้

อกไครจะเหมือนอุกษา
กำเห็บเกิดมาไม่เทียบกัน

ไก่อับอายุไพร่ฟ้าทุกแห่งหน
เพราะขอแม่หมองหม่นน้ำใจกัน¹

วาทาของพระนารายณ์เจ้า เบศร์สะกิดใจนางสุวิญชาตลอดเวลา เมื่อกันก็กับพระ
ไชยเชษฐแล้ว นางยอมรับกับวิการว่าโอรสมีส่วนอย่างยิ่งที่ทำไมนางศกสินใจก็กับ
พระสวามี

ส่วนพระไชยเชษฐนั้นเล่า ความรักความเอ็นดูที่มีต่อพระโอรส ทำให้พระองค์
ทรงมานะพยายามหาทางกันก็กับนางสุวิญชา พระนารายณ์เจ้า เบศร์ช่วยพระองค์ไ้มากใน
คานกำลังใจ ไครช่วยหาทางให้พระองค์มีโอกาส เขาเผ่าท้าวสิงหลและช่วยถอนถอนพระ
มารดา จนพระบิดาพระมารดาเขาพระทัยกันได

5. ญาติผู้ใหญ่ให้ความยุติธรรม ท้าวธรรมิกและนางแก้วสัจจา พระชนกชนนี
ของพระไชยเชษฐ ทรงพิจารณาความควยใจ เป็นธรรม มิได้เขาขาง เจ็ดนางหรือโอรส
แต่อย่างใด เมื่อทรงทราบวาทาพระไชยเชษฐทรงกระทำผิดลงขับไล่ใส่ลงพระม เหลือที่
ไม่มีความผิด ไครไม่ผิดถึงผู้หลักผู้ใหญ่ ก็ไครทรงวาทาว่าให้พระไชยเชษฐทรง เห็นผิด
เห็นชอบจนเลิงมงายในเส้นหของ เจ็ดนาง และให้พระไชยเชษฐแก้ตัวควยการไปคิกตาม
งอนงอนางสุวิญชา

ทางฝ่ายท้าวสิงหล พระบิดาเลี้ยงของนางสุวิญชานั้นเล่า เมื่อพระไชยเชษฐมา
ขอกันก็กับนางสุวิญชา ก็แกลง เกรี้ยวกรากคลองใจพระไชยเชษฐจนทรงทราบแน่ชัดว่าพระ
ไชยเชษฐยังคงรักพระธิดาอย่างแนแนแน่น ท้าวสิงหลจึงวางองค์ เป็นกลาง เพื่อให้โอกาส
นางสุวิญชาศกสินใจเอง กรันทั้งสองตกลงกันไคร พระองค์ก็ทรงช่วยชจคักความ เกอเขิน
ความหมองมัวทั้งมวล ควยการไปรคใหม่พิชืออภิเษกเป็นครั้งที่ 2

เรื่องไชยเชษฐไครบอกเหตุแห่งการหยารางไว้อย่างชัดแจ้ง เพื่อเป็นอุทาหรณ์
เตือนสติคนอานาให้พยายามระวัง พยายามหลีกเลี่ยง และให้ขอแนะนำแนวทางที่จะกลับ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 358.

กันก็ก้นควาย ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าแก่นเรื่องนี้แนะวิถีครองรักและครองเรือน

2.2.1.3 แก่นเรื่องมดพิชัย

เนื้อเรื่องมดพิชัย

ครั้งนั้นท้าวพิชัยนุราช เจ้าเมืองอยุธยา มีนางจันทร์เป็นมเหสี มีราชบุตรนามว่าพระมดพิชัย ขณะที่พระมดพิชัยเสด็จประพาสป่า เทวภาคลใจโทรมไม่ไผ่ลำใหญ่ประหลาดมีกลิ่นหอม พระมดพิชัยนึกว่าคงจะมีของสำคัญอยู่ในนั้น จึงให้ทนต์สนิทไปช่วยกันตัดไม้ไผ่ลำนั้นมากู พวกนั้นฟันไม้ไผ่ไม่เข้าก็เข้าใจว่าเป็นไม้ดีสิ่ง กรันพระมดพิชัยอธิษฐานขอของสำคัญในปล่องไม้ไผ่ นั้น จึงตัดไม้ไผ่ลำนั้นได้ พระมดพิชัยพบนางยอพระกลืนอยู่ในปล่องไม้ไผ่ นางกำลังรูดสาว รูปร่างหน้าตาสวยงามก็รัก นางเลากความเคมิให้พระมดพิชัยฟังว่า นางเป็นพระธิดาของพระอินทร์และนาง เกศนี (พระธิดาท้าววรกรรณ) เมื่อนางเกิดมา พระอินทร์เกรงนางจะร้องอนินท เป็นที่รังเกียจของ เทวคา จึงเนรมิตอาภรณ์เกรงอทิพย์ให้ แลพา นางไปไว้ในปล่องไม้ไผ่สีสุกคำหนึ่ง ในป่า นั้น แล้วสาปไว้ว่าถ้าผู้ใดมีโชครุ่งของนางยอพระกลืน ถึงจะบาปและมากัดไม้ลำนั้น ก็อย่าให้กัดได้ คอกรมีบุญญาภิหารสมควร เป็นบุตรของนาง จึงให้พบและไถ่ นางไป พระมดพิชัยหลงรักนางยอพระกลืนก็ลอบนำนางไปไว้ในปราสาทของพระองค์ โดยที่พระบิดาพระมารดาไม่ทรงทราบ

พอดีเวลานั้น พระเจ้ากรุงจีนมีสาส์นมาขอพระมดพิชัยไปอภิเษกกับพระธิดาองค์สุดท้อง กำหนดเวลาอภิเษกเดือน 9 ท้าวพิชัยนุราชก็รับแก้ว ต่อมาท้าวพิชัยนุราชและนางจันทร์ทราบความว่าพระมดพิชัยมีชานาแล้ว นางนั้นชื่อยอพระกลืนเป็นพระธิดาของพระอินทร์กับนาง เกศนี ท้าวพิชัยนุราชทรง เมตตาและ เห็นสมควรยกนางยอพระกลืนเป็นชานาพระมดพิชัย แต่ นางจันทร์รังเกียจพระสุณิสา เพราะอยากจะให้พระมดพิชัยเป็นราชบุตร เขยของพระเจ้ากรุงจีน

นางจันทร์วางแผนกำจัดนางยอพระกลืน โดยแกล้งฆ่าแมวที่นางเลี้ยงไว้เสียตัวหนึ่ง แล้วลอบลงไปที่ปราสาทพระมดพิชัยในเวลาดึก นางลอบเอาหางแมวเหม็นไว้ที่มวยผมนางยอพระกลืนและ เอา เลือดแมวป้ายปาก แล้วกลับที่อยูของคนเพื่อปลุกนาง

ก้านลี่ ให้ความกันคนหาผีกระสือหรือยักษ์ที่ลอดมาจับแมวกิน นางจันทร์ แกลงบอกว่าผีกระสือมีรูปร่าง เหมือนนางยอพระกลิ่น เจ้าแก้ววโรมาพบ เลือดคอกปากนางยอพระกลิ่น และเห็นทางแมวแซมผมนางอยู่ ก็หลง เขาใจว่านางยอพระกลิ่น เป็นผีกระสือจริง พระมดพิชัยทราบความดังนั้นก็มีธุระจัดการอย่างไร จึงยอมให้เป็นที่ระของพระมารดา นางจันทร์จึงสั่งให้สาวใช้จับนางยอพระกลิ่นใส่หีบ เพื่อฝังทิ้ง เป็น แคชวที่นำไปไม่กล้าฝัง จึงทิ้งหีบไว้ในป่า

พระอินทร์ เกิดรอนอาสน์ จึงส่งทิพย เนตรภูกรูวานางยอพระกลิ่นตกทุกซ โดยยาก จึงเสด็จลงมาช่วยนาง พระอินทร์แปลง เพศนาง เป็นพราหมณ์ แล้วสอน เวทมนตร์ใหม่ฤทธิ และให้พระขรรค์ประจำตัว พร้อมทั้ง แนนิมิตอาศรมีให้อยู่ในป่าไกล เมืองอยุธยา พระอินทร์ บอกกับนางว่าจะหาทางให้นางแก้แค้นแม่ตัววิ หงงใจ¹

ต่อมาพระอินทร์ เขาคลไฉ นางจันทร์รอนกระวนกระวายจน เกิดอยากสร้ง นำ แล้วถูกงูคอกพระ เสียรสลบไป ท้าวพิชัยนุราชจึงไปรื้อกัใหม่ไปประกาศหาตัวผู้มีความสามารถรักษานางจันทร์ จึง เป็นช่องทางให้พราหมณ์ยอพระกลิ่นอาสา เขามารักษา

พระมดพิชัย เห็น เจ้าพราหมณ์รูปร่างหน้าตา เหมือนนางยอพระกลิ่น ก็เกิดความสงสัยว่าพราหมณ์น้อยนั้นอาจจะ เป็นนางยอพระกลิ่นมเหสีของพระองค์เอง แต่ก็คงนึกหวัง เพราะเจ้าพราหมณ์ไม่มีกลิ่นหอมคิกกายอย่างนางยอพระกลิ่น อย่างไรก็ตามพระมดพิชัยทรงหลงใหล เจ้าพราหมณ์ยิ่งนัก เมื่อเจ้าพราหมณ์เสนอขอพระมดพิชัยไป เป็นชายา ไซสอยแพนรางวัลซึ่งเป็นทองขนาด เทาลูกฟัก พระมดพิชัยก็ยินยอม เพราะอยากจะรู้ แยกคายว่า เจ้าพราหมณ์นั้นจะใช้นางยอพระกลิ่นหรือไม่

ในการรักษานางจันทร์นั้น เจ้าพราหมณ์ไกรยาบมนตรีชื่อใหญ่รายตัวที่ซบถักนางจันทร์มาแรงสุดพิษออก เมื่อนางจันทร์ฟื้นขึ้น เจ้าพราหมณ์ก็ถือโอกาสซุ่มงักบี้นางจันทร์ยอมรับว่า เรื่องยอพระกลิ่น เป็นผีกระสือนั้นใช่ เป็นความจริง นางจันทร์กลัวตาย จึงสารภาพว่าตนใส่ร้ายป้ายสีพระสุธิดา เพราะอยากจะได้พระมดพิชัยได้ เป็นราชบุตรเขยของพระเจ้ากรุงจีน บัง เถิดยท้าวพิชัยนุราชทรงไถ่ยกิน เขาจึงให้ลงอาญา เขียนตีจนนางจันทร์ ได้รับความเจ็บปวดเป็นอันมาก เจ้าพราหมณ์จึงขอชีวิตไว้

¹ เก็บความจากนิทาน เรื่องมดพิชัยตอนต้น ก่อนตอนที่ทรงพระราชนิพนธ์

ท้าวพิชัยนุราช เห็นคุณเจ้าพราหมณ์ ก็ก็จะทรงชุบเลี้ยง เยี่ยงโอรสองค์หนึ่ง และจะให้ราชสมบัติแก่เจ้าพราหมณ์องค์หนึ่ง แต่เจ้าพราหมณ์ไม่รับ เพียงแต่ขอพระมดพิชัยไปเป็นข้าเท่านั้น เจ้าพราหมณ์เร่งให้พระมดพิชัยออกไปอยู่อาศัยกับคน แขนพระมดพิชัยจะฉีกเอื้อนขอผ่อนผัน เจ้าพราหมณ์ก็ยินยอม พระมดพิชัยจึงตอติดตามเจ้าพราหมณ์ออกมาอยู่ที่อาศรมในป่า

เจ้าพราหมณ์ได้อยู่ใกล้ชิดกับพระมดพิชัยตามลำพังก็รู้สึกพอใจมาก แต่อยากจะลองใจพระสวามีว่าจะซื่อสัตย์ต่อกันหรือไม่ เจ้าพราหมณ์จึงทำอุบายว่าจะไปหาขายในป่า และจะให้หนองสาวมายู เป็นเพื่อนพระมดพิชัย แล้วเจ้าพราหมณ์แปลงตัว เป็นหญิงรูปทรงเหมือนยอพระกลืนมาย้ายวนพระมดพิชัย แต่พระองค์หักพระทัยไค เมื่อเห็นว่าพระมดพิชัยรู้จักเร่งับพระทัยและซื่อสัตย์ต่อกัน ยอพระกลืนก็พอใจ จึงแกล้งลากลับไป แล้วกลับแปลงกายเป็นเจ้าพราหมณ์ แกล้งทำเป็นต่อว่าทอชานพระมดพิชัยว่า ลวนลามหนองสาวคน พระมดพิชัยปฏิเสธและยืนยันจะขอพิสูจน์จนกว่าการกำน้ำลุยไฟ เจ้าพราหมณ์จึงแสดงว่า เชื่อถือ

ภายหลัง เจ้าพราหมณ์ เกิดความสงสารพระมดพิชัยที่ต้องปรนนิบัติรับใช้ตน จึงอนุญาตให้พระมดพิชัยกลับวังไค ขณะที่พระมดพิชัยกลับถึงพระนครนั้น เป็นเวลาที่ทงจิ้น มาทอว่าท้าวพิชัยนุราชไม่ทำตามสัญญา และหากไม่ไคองค์พระมดพิชัยไปเมืองจีนควยก็จะยกกองทัพมาโจมตีอยุธยา พระมดพิชัยเกรงจะมีภัยจึงจำต้องไปเมืองจีนกับทงจิ้น พอที่พราหมณ์ยอพระกลืน เขาไปเยี่ยมพระมดพิชัย ไคทราบความทั้งปวงแล้วจึงคิดตามมาทันกันกลางทาง

พระเจ้ากรุงจีนไคทราบจากทงจิ้นว่าพระมดพิชัยมีชายาก่อนที่จะมาอภิเษกกับพระธิดาของพระองค์ก็กริ้ว จึงหาอุบายลวงฆาตกรรมกำหนดให้ทำชันหนาก 1000 ชันภายในเพลาค่ำเดียว หากไม่สำเร็จจะตองโทษ เจ้าพราหมณ์ไคช่วยพาพระมดพิชัยหนีรอดจากเมืองจีนไค ระหว่างนั้นทั้งสองแวะพักนอนที่ตำบลหนึ่งโดยมีรูวา เป็นถิ่นแดนของยักษ์ นนทการเสนาย์ก็มาพบพระมดพิชัยกับเจ้าพราหมณ์ เขา ก็ร้ายมนตร์สะกดไว้ ครั้นพิจารณาเห็นพระมดพิชัยมีลักษณะน่ากิน ก็คิดจะเอาไปถวายเจ้านายของคน ส่วนเจ้า

¹ ความในบทพระราชนิพนธ์จบ เพียงนี้

พราหมณ์นั้น นนทการกูรูฯ เป็นพราหมณ์จริง ไม่น่าสงสัย เกี่ยวควย เพราะกลัว เวทมนตร์คาถา นางวาสัน นางพระยาัยกษัตริย์ เป็นมายอญ ไกรับตัวพระมดพิชัยจากนนทการก็พอใจ จึงมอบพระมดพิชัยนั้นแกนางผกาธิกาของตนซึ่งยังไปเกลี้ยมิตรสมนุญ แต่นางผกา นั้น เห็นพระมดพิชัย เข้าก็ชอบ พระมดพิชัยจึงรอกตัวักแตกตองยอม เป็นสามีนางัยกษัตริย์ เพราะ ความกลัว

ต่อมาพราหมณ์ยอพระกลินจับนนทการไค เมื่อทราบความทั้งหมด จึงติดตามมา คนปราสาทนางผกา ไคพบพระมดพิชัยขณะนอนหลับอยู่กับนางผกาก็เกิดหึงหวง จึงตัดพ้อ ตอวาพระมดพิชัยต่าง ๆ นานา พระมดพิชัยจึงรู้ว่าเขาพราหมณ์นั้นคือยอพระกลินมเหสี ของพระองค์ พระมดพิชัยขอกินก็ควย แคนาง เกรง เคยพระอินทรจึงแกลงคักรอน พระ มดพิชัยบัง เกิดความเสียใจจนสลบไป ยอพระกลินเห็นกันั้นก็รำไจอจนไม่รู้สึกตัว พระอินทร จึง เขาช่วยแก้ไขทั้งสององค์ แลพามาส่งที่เมืองอยุธยา เรื่องจบลงโดยที่ท้าวพิชัยนุราช ไปรคไคจักรการอภิเษกพระมดพิชัยและนางยอพระกลิน

แก่น เรื่องมดพิชัย

แก่น เรื่องมดพิชัยเนะ เรื่องความรักท้าวหญิงชายควรมีรักเดียวใจเดียว ทั้งนี้ เพราะ เป็น เรื่องที่แสดงความรักผูกพันอันมั่นคงของสองสามีภรรยาที่ต้องแยกทางกันทั้งรัก เพราะแม่ตัว เป็นคน เทศ

สา เหตุที่ยอพระกลินและพระมดพิชัยต้องแยกทางกันนั้น เป็น เพราะพระมดพิชัย ไคนางยอพระกลินมา เป็นชายาโดยที่พระชนกชนนีมิไครู้เลย กรันท้าวพิชัยนุราชทราบ เขา ก็เมตตายกยอนาง เป็นพระสุดีสา แคนางจับทรนี้กรัง เกียจ เพราะไมแนชควายอพระกลิน เป็นพระธิดาของพระอินทรจริงหรือไม่ ทั้งยังถือว้ายอพระกลิน เป็นผู้ทำลายความหวังของ นางที่จะไคพระมดพิชัย เป็นราชบุตร เขยของพระเจากรุงจีน กวยเหตุนี้นางจับทรจึงกิกักำจัด นางยอพระกลินเสีย นางแกลงสร้างหลักฐานขึ้นมคัตัว นางยอพระกลินว เป็นผีกระสือมา ลอบลักกินนมวของนาง ยอพระกลินจำนนคตหลักฐาน เพราะไมอาจสู้แจน ไควา เหตุไคจึงมี

1 เก็บความจากนิทาน เรื่องมดพิชัยตอนปลาย ตอจากตอนที่ทรงพระราชนิพนธ์ เป็นบทละคร

ทางแมวที่ม้วยมมและ เลือดแมวก็ปากนางในเวลานั้น กว๋ย เหตุนี้กันจึง เรียกแมวอยุธยา-
กลิน เป็นผีกระสือ แมพระมดพิชัยจะรักนางยอพระกลิน เพียงใดก็ไม่อาจช่วยนางได้
พระองค์มอบอำนาจให้นางจันทร์ เป็นผู้ตัดสิน นางจันทร์จึงได้โอกาสให้สาวใช้ช่วยกันจับ
ตัวนางยอพระกลินใส่หีบแล้วให้คนเอาไปฝังทิ้ง เป็น แต่พวกเหล่านั้นไม่กล้าฝัง จึงทิ้งหีบ
ไว้ในป่า ยอพระกลินจึงรอดชีวิตมาได้ ยอพระกลินตระกล่าวมาอยู่ในป่าไม่นาน
พระอินทร์ทรงทราบถึงความเดือดร้อนของนาง ก็ช่วยแปลงเพศนาง เป็นพราหมณ์ และ
เนรมิตอาศรมให้อยู่ในป่าใกล้เมืองอยุธยา เห็นใคร่ควายยอพระกลินและพระมดพิชัยยังรัก
กันอยู่ แต่คงแยกห่างกันโดยปริยาย เพราะนางจันทร์ เป็นคน เหตุ

ยอพระกลินและพระมดพิชัยนับ เป็นตัวละครที่จำเป็นตองกล่าวถึงต่อไป

ยอพระกลิน ยอพระกลินนั้นนับ เป็นหญิงที่มีความจงรักภักดีต่อสามีเป็นเลิศ ตลอด
เวลาที่ตองแยกห่างจากพระมดพิชัย นางเฝ้าแต่ "คิดคะนึงถึงความเมื่อยามรัก" ¹ และ
เพราะความที่จิตใจนางผูกพันอยู่กับพระมดพิชัยอย่างแนบแน่น นางจึงกระวนกระวาย
อยากจะดวงรู้หน้าพระทัยของพระมดพิชัยว่ายังรักนาง เหมือนเดิม เหมือนอย่างทีนางรักพระองค์
หรือไม่ นางปรารถนาจะทราบว่าพระองค์เสียพระทัย เพียงใดที่จำตองพลัดพรากจากนาง
จะยังจำนางใดหรือว่าลืมนางเสียแล้ว ขอทีนางอยากจะรู้หน้าทีคือ พระมดพิชัยจะคง
ความซื่อสัตย์ต่อนางใดหรือไม่หากมีหญิงอื่นมายั่วยวน เมื่ออยู่สองคอดสองในทีรโหฐาน กว๋ย
เหตุนี้ นางจึงลงใจพระมดพิชัยยกการแปลงเพศ เป็นหญิง อางว่า เป็นน้องสาว เจ้า-
พราหมณ์มายั่วพระองค์ แต่พระมดพิชัยระบับพระทัยไว้ใด ไม่ยอมยุ่งเกี่ยวกับน้องสาว
เจ้าพราหมณ์ ยอพระกลินใดดวงรู้ว่าพระองค์ยังรัก ยังซื่อสัตย์ต่อนาง เสมือนเท่าทีนางรู้สึก
ตอพระองค์ ก็ปลื้มปีติยินดี

เพราะความรักทียอพระกลินมีตอพระมดพิชัยอย่างลึกซึ้ง ทำให้นางปรารถนาจะ
พบ ปรารถนาจะไคอยู่ใกล้ซีกกับพระมดพิชัย นางจึงอาสาเขาไปรักษานางจันทร์พระชนนี
ของพระมดพิชัยซึ่งถูกขบกัด แมพระมดพิชัยจะไม่ทรงทราบว่า เจ้าพราหมณ์น้อยทีเขามา

¹ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, "มดพิชัย" ใน เรื่องเดียวกัน,

รักษาพระมารดานั้นคือยอพระกลิ่น พระมเหสีของพระองค์เอง บางทียังยินดีที่โคอยู่ใกล้
โคเห็นว่าพระองค์หลงใหลเผาศึกตาม เจ้าพราหมณ์ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าพระมณีพิริย
มีโคทรงลิมนางแคอย่างใด เมื่อท้าวพิชัยนุราชจะยกราชสมบัติและตำแหน่งโอรสบุญธรรม
ให้เป็นลาตอบแทน ยอพระกลิ่นก็ปฏิเสธ เบี่ยงแต่ของก็พระมณีพิริยไป เป็นทาสรับใช้คน
ที่อาศรมในป่า เพื่อจะโคอยู่ใกล้กับพระสวามีตามลำพัง

ยอพระกลิ่นรักพระมณีพิริยมากจนสามารถภักย์ในนางจันทร์โคทุกอย่าง ทั้ง ๆ ที่
นางจันทร์เจตนาจะฆ่านาง และเป็นผู้ทำลายความสุขในชีวิตครอบครัวของนาง หาก
นางจะคิดแก้แค้นนางจันทร์ ก็คงปลอยให้นางจันทร์ตายเสีย ในกองอาสาเขาไปรักษา แต่
เพราะความรักที่นางมีต่อพระมณีพิริย นางจึง เขาไปช่วยชีวิตนางจันทร์ไว้ เมื่อยอพระ-
กลิ่นพิศุจน์ไควนางจันทร์ใส่ร้ายป้ายสีพระสวีสภา ท้าวพิชัยนุราชทรงแก้แค้นไล่ที่จะเอา
โทษนางจันทร์ นางก็เป็นผู้ช่วยให้นางจันทร์รอดพ้นอาญา นางช่วยชีวิตนางจันทร์ไว้ถึง
2 ครั้งก็เพราะเห็นแก่พระมณีพิริย

ทุกอย่างที่ยอพระกลิ่นแสดงออกแสดงถึงอำนาจของความรักที่นางมีต่อพระ
มณีพิริย นาง เป็นหญิงที่รักเกี่ยวใจ เกี่ยว มั่นคงจงรักภักดีต่อพระสวามี

พระมณีพิริย นำพระทัยของพระองค์นาสรร เสรีอยู่ แม่พระองค์จะ เลิกร่างกับ
นางยอพระกลิ่นแล้ว พระองค์ก็ยังคงมีพระทัยผูกพันอยู่กับนางอย่างแน่นแฟ้น เมื่อเห็น
เจ้าพราหมณ์ที่ เขามาอาสา รักษาพระมารดามีลักษณะ เหมือนนางยอพระกลิ่น พระองค์ก็
ฉงน เผาศึกตามให้รู้แน่แท้ว่าเจ้าพราหมณ์นั้นจะไรวางยอพระกลิ่นหรือไม่ เมื่อเจ้า
พราหมณ์เรียกร้องการรักษานางจันทร์ โคยให้พระองค์ไปรับใช้ที่บรรดศาดา พระองค์ก็
ยินยอมไป เพราะอยากได้อยู่ใกล้เจ้าพราหมณ์ ซึ่งมีรูปร่างลักษณะ เหมือนยอพระกลิ่น
ฉนั้น จึงอาจกล่าวไควว่าพระองค์ยังคงรักยอพระกลิ่น มีโคลิมนาง เลย

เมื่อมีหญิงที่มีลักษณะ เหมือนมเหสีของพระองค์ (ยอพระกลิ่นแปลง) มาช่วยยวน
ในบรรดศาดา พระมณีพิริยก็พยายามระงับพระทัยยินยอมดวง เกินหญิงนั้น ถึงความใน
บทพระราชนิพนธ์ว่า

พระอุทิศสวาทเงือกงกสะกจจิต มีโคกคิมุงมาคปรารธนา¹

นับว่าพระมดพิชัยคงมั่นในความรักรักรังที่มีต่อพระม เสด็จ

ควย เหตุที่เรื่องมดพิชัย เป็น เรื่องของความรัก และตัวละครสำคัญของ เรื่อง ยึดมั่นในความรักรักและซื่อสัตย์ต่อกัน เสมอมา จึงกล่าวไถวากน เรื่องมดพิชัยนี้แนะ เรื่อง ความรักว่าหญิงชายควรมีรัก เกี่ยวใจ เกี่ยว

2.2.2 แก่นเรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอกที่เสนอแนวทางประเพณีปฏิบัติที่ไม่ดี

2.2.2.1 แก่นเรื่องไกรทอง

เนื้อเรื่องไกรทอง

ในเมืองพิจิตร มีตำพระเขแห่งหนึ่งอยู่ในน้ำ ในถ้ำนั้นมีแก้ววิเศษ อำนาจแก้ววิเศษบันดาลให้ดำสว่าง เหมือนเวลากลางวันเป็นนิจ หากพระเขตัวใดเข้าไป อยู่ในถ้ำนั้นก็กลายเป็นคน และฉิมพิศ

พระยาราชวันซึ่งปกครองตำพระเขแห่งนั้น เมียหลวงชื่อวิมาลา เมียน้อยชื่อ นางเลื่อมลายวรรณ อยู่มาวันหนึ่ง พระยาราชวันไปพบนางตะเกาทอง ตะเกาแก้ว ลูกสาว เศรษฐี เมืองพิจิตรกำลัง เล่นน้ำอยู่กับบ่าวไพร่ พระยาราชวันก็รักนางตะเกาทอง จึงถามนางลงไปในถ้ำ นางตะเกาทองจึงตกเป็น เมียราชวัน นางวิมาลาและนาง เลื่อม- ลายวรรณทราบความก็ เกิดหึงหวงนางตะ เกาทอง แต่ราชวันบังคับให้ภรรยาทั้งสาม ปรองดองกันไถในที่สุด

ต่อมา เศรษฐีชื่ออิเหนาจรเซช่วยกันจับพระเขที่ขบถกับลูกสาวของตน แต่ไม่มี ผู้ใดจับได้ เพราะราชวันเป็นพระเขที่มีเขี้ยวแก้วกายสิทธิ์ จึงขบถกับมอจรเซตายเสีย เป็นจำนวนมาก เศรษฐี เกือบแค้นจึงประกาศว่าผู้ใดจับราชวันได้ จะแบ่งสมบัติให้ครึ่งหนึ่ง และจะยกนางตะ เกาแก้วให้ควย ไกรทองชาว เมืองนนทบุรีไถทราบข่าวก็ไปปรึกษา

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 462.

พระครูวัดหน้าพระธาตุ จึงไต่หอกสะตะโลหะสำหรับปราบจระ เข็มมี เขี้ยวแก้วกายสิทธิ์ และของป้องกันตัวจากพระครู ไกรทอง เขารับอาสา เสรฐฐีแล้วติดตามจับชาลวันไค ทั้งยัง ไคค้ำนางตะ เกาทอง กลับคั้นมากวย แคนางตะ เกาทอง กลายเป็นใบ เพราะรังควานของ พระยารชาลวัน เขาทัพ ทองไซหอกสะตะโลหะแห่งไคชาลวันกายเสี้ยกอน นางตะ เกาทอง จึงหายเป็นปกติ เสรฐฐีจึงไทรางวัลไกรทองตามขอตกลง ทั้งยังยกนางตะ เกาทองให้กวย อยูมาไกรทองคิดถึงนาง วิมาลา แมมาย เมียชาลวันซึ่งตน เคยพบในถ้ำจระ เข ก็ คิดจะลงไปเกี่ยวพานใหม่ปรากฏชื่อ เสี่ยงในหมอนักแดง เจ้าชู จึงทำอุบายว่าจะขอลาสองภรรยา ไปปรนนิบัติครู เสรฐฐีแล้วกลับจุดเทียนระ เบ็ดแหวกน้ำเป็นทางลงไปในถ้ำจระ เขจนไคพบ วิมาลา วิมาลาของมนตรี เทพธัญจวนของไกรทองจึงยอมเป็นภรรยา¹

ไกรทองอยู่กับวิมาลาด้วยความสำราญใจ วันหนึ่งไกรทอง เกรงว่าตนหลงใหล อยู่ในถ้ำเป็นเวลาถึง 7 วัน จะเสื่อมเสียวิชาความรู้ จึงชวนวิมาลาขึ้นไปเมืองมนุษย์ แลวิมาลาบาย เบียงว่า เมื่อออกนอกถ้ำ ตนจะกลายเป็นจระ เขไม่อาจจะอยู่ร่วมกับมนุษย์ไค ทั้งสองจึง เกิดศกพิศอดต่อกัน ในที่สุดไกรทองไคลง เลขยันต์ที่สี่ระ วิมาลา ป้องกันมิให้นาง กลายรูปเป็นจระ เข แล้วจุดเทียนระ เบ็ดลอบพานางขึ้นมาอาศัยอยู่ที่ศาลาในบริเวณสวนของ เสรฐฐีบิคาภรรยาทั้งสอง นางตะ เกาแก้ว ตะ เกาทองเวรฆาตกรจากกายายคนเผ่าสวน ก็ คิดตามมาทะเลาะวิวาทกับวิมาลา ทางฝ่ายตางก็หึงหวงกัน โดยเฉพาะนางตะ เกาทองกับ นางวิมาลาตางก็มีความนัยกันอยู่ นางตะ เกาแก้ว ตะ เกาทองบั่นกาลโทษะ จึงใช้ให้ช้ชา ช่วยกันรุมตบตีวิมาลา วิมาลาทนไม่ไหวจึง เลิกยันต์ออกกลายร่าง เป็นจระ เขไลขบสองนาง แล้วจึงลาไกรทองกลับถ้ำที่อยู่ โดยไกรทองสัญญาว่าจะตามนางลงไปภายหลัง

เมื่อไกรทองกลับคืนถ้ำกับภรรยาหลวงทั้งสองแล้ว ไควางอุบายจะไปหาวิมาลาอีก นางตะ เกาแก้วตะ เกาทองรู้ทัน แต่ไม่อาจทัดทานไค ต้องยินยอมให้ไกรทองจากตนไปหา วิมาลา

¹ เก็บความจากนิทานตอนต้นก่อนที่ทรงพระราชนิพนธ์ เป็นบทละคร

ไกรทองลงไปพบนางวิมาลาแล้วเกิดการศัพทอวากันขึ้น นาง เลื่อมลายวรรณ ภรรยาของชาลวันซึ่งอาศัยอยู่ในถ้ำเกี่ยวกับรูสีกรากาญ จึงออกมาเตือนสติว่าการสาว ไล่ไถหากินนั้นเป็นผลเสียแก่ตนเอง วิมาลาจึง เกิด เป็นปากเสียงกับนาง เลื่อมลายวรรณ ต่อมาไกรทองกับวิมาลาถลำกันคึกกันถึง เกม ¹

แก่นเรื่องไกรทอง

แก่นเรื่องไกรทองชี้ให้เห็นว่าครอบครัวที่สามมีภรรยามาก ขาดความสงบสุขภายในครอบครัว

เรื่องไกรทองสะท้อนให้เห็นว่าในสมัยก่อนชายไทยที่มีฐานะดี มีความรู้และมีชื่อเสียง นิยมมีภรรยาหลายคนอยู่รวมในเรือนเดียวกัน ฝ่ายภรรยาไม่ให้เห็นชอบควย และอาจถึงหวงทะเลาะเบาะแว้งกันจนในอาจอยู่รวมกันได้ แต่จำต้องหวานอมขมกลืนยอมรับสภาพที่สามมีภรรยาอื่นนอกเหนือจากตน ทั้งสามมีและภรรยาจึงอยู่ร่วมกันอย่างขาดความสงบสุขในครอบครัว

ไกรทอง ชาลวัน นางตะเกาแก้ว ตะเกาทอง และนางวิมาลาเป็นตัวละครที่ควรกล่าวถึงต่อไปเพราะช่วยให้เข้าใจแก่นเรื่องได้ยิ่งขึ้น

ไกรทอง นับได้ว่าเป็นตัวแทนของชายไทยสมัยโบราณที่เพียบพร้อมด้วยวิชาความรู้ ชื่อเสียง เกียรติยศ และทรัพย์สินถุงการ ความเก่งกาจสามารถของไกรทอง เล่า ลือกันทั่ว เมืองพิจิตร เพราะเป็นผู้นี้เกี่ยวข้องที่สามารถลาพิฆาตชาลวัน จระเข้สำคัญ และนำตัวนางตะ เกาทองลูกสาว เศรษฐีกลับมาได้ ไกรทองมีฐานะเขาชั้น เศรษฐีคนหนึ่ง เพราะได้รับแบ่งสมบัติกึ่งหนึ่งจาก เศรษฐี เมืองพิจิตร และยังมีฐานะ เป็นลูกเขย เศรษฐีอีกควย

ไกรทองมีภรรยาพร้อมกันทีเดียว 2 คน คือ นางตะ เกาแก้ว ตะเกาทอง ทั้งสอง เป็นลูกสาว เศรษฐี เมืองพิจิตร ไกรทองโค่นางตะ เกาแก้วพร้อมกับสมบัติคามสัญญา ส่วนนางตะ เกาทองนั้น เศรษฐียกให้ไกรทอง เพราะเห็นว่าไกรทองมีบุญคุณที่ช่วย หนีนาง รอคชีวิต และหายขาดจากอาการใบ ไกรทองครองรักกับสองภรรยาในเขต เรือน เศรษฐีอยู่ได้

¹ เก็บความจากพระราชนิพนธ์บทละครนอกในรัชกาลที่ 2 เรื่องไกรทอง

ไม่นาน ก็คิดถึงวิมาลาภรรยาของชาลวันซึ่งตนเข้าไปพบในถ้ำกระเซ ไกรทองอยาก
จะไคนาง เป็นภรรยา จึงทำอุบายหลอกสองภรรยาว่าจะไปหาอาจารย์ แล้วลอบไปหาวิมาลา
จนได้เสียกันในที่อยู่ของนาง ไกรทองจึงมีภรรยาถึง 3 คน

บทพระราชนิพนธ์แสดงให้เห็นว่าไกรทองไกรรับอิทธิพลจากสังคมในเรื่อง เป็น
นักเลง เจ้าชู้ ไกรทองใจจกจกอยากจะได้วิมาลาและนางมาอยู่ด้วยกันในเมืองพิจิตร
ก็เพราะอยากจะได้ปรากฏเป็นที่เลื่องลือกันในหมู่นักเลง เจ้าชู้ว่าตนสามารถชားชาลวัน
แล้วยังไกรภรรยาของชาลวันมาเป็นของคนอีกควย ถึงปรากฏความในบทพระราชนิพนธ์
ว่า

อย่าเลยจะชวนนางขึ้นไป
ไหนคนลือชื่อเราว่าเจ้าชู้

เลี้ยงเป็นเมียไว้จะก้อย
จะมีผู้สรร เสริฐสืบไป

ดังนั้นแสดงว่าการ เป็นนักเลง เจ้าชู้หรือการมีภรรยาหลายคน เป็นที่นิยมกันในสมัยนั้น
ไกรทองนั้นมีความคิดที่จะมีภรรยาหลายคน ไคน่าเอาคติโบราณมาคิด เขาข้างคน
ว่า "ชายมีเมียสองนั้นคองหาม" ² เพราะ "มักเกิดลี้ภัยลูกกลาม" ³ ฉะนั้น "จึงหา
ให้เป็นสามตามคำรา" ⁴ จึงเรียกไควว่าไกรทองพอใจที่จะมีภรรยาสาม

เมื่อได้วิมาลามาเป็นภรรยาแล้ว ไกรทองก็คิดจะเลี้ยงดูและนำวิมาลามาร่วม
ชายกาเดียวกันกับนางตะเภากว ตะเภาทอง วิมาลาไม่ยอมมา ไกรทองก็เกลี้ยกลอม
ว่าสองภรรยาของตนไม่ทิ้งหวง และตนจะคอยกำชับกำชามให้สองภรรยาหลง เกินวิมาลา
และวิมาลานั้น "ถ้าสมักรักจริงจงปรองคอง" ⁵ กับสองนาง ส่วนนางตะเภากว
ตะเภาทอง ก็ได้รับการเกลี้ยกลอมให้ประนีประนอมกับนางวิมาลา เพื่อจะได้เลื่องลือกัน
ว่าใจดี ถึงความในบทพระราชนิพนธ์มีว่า

¹ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, "ไกรทอง" ใน เรื่องเดียวกัน,
หน้า 375.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 391.

³ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

⁴ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 384.

เพื่อนบ้านรานรองจะลือฮา

สมัคร รักกันดีกว่า

ว่าพี่น้องสองรา เจ้าใจดี

ครั้งภรรยาทั้งสาม เเน่ใจผูกพัน แลสองภรรยาหลวงกลับมีอาการ "บาโงลิต
ขวิค เพื่อเหมือนหนังสือ" 2 และนางวิมาลา ก็มีปฏิริยาโต้ตอบไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ไกรทอง
ก็พาลเฝ้าคะโรวากลาภภรรยาทั้งสาม ทั้งจะหย่าขาดจากทุกคน ทั้งจะมีภรรยา "อีก
สักสี่ห้าคนในพจนสาม" 3 แตนางตะเภาแก้ว ตะเภาทองก็ไปฟังเสียง เรียกขานหาสมรवार
มาทวักกันรุมคบที่จนวิมาลาอกรทนไม่ไหว ทอง เลิกยั้งคั่นร่าง เป็นจระเข เขาไลชบกัดสอง
นางและขาทาส แลวลากลับไปยังถ้ำที่อยู่ของตนควยความอาลัยอาวรอไกรทอง ทิ้งให้
ไกรทองละเมอเพอทกกลมก็คลุมรายจนนางตะเภาแก้ว ตะเภาทอง ทองยินยอมให้ไกรทอง
ไปหาวิมาลาในที่สุด แลสภาพที่ไกรทองทองจากคนหนึ่งไปหาอีกคนหนึ่ง สภาพที่ทองไกรรับ
การทอว่าเสียคสีจากทุกฝ่าย ลวนแลวแก่ทำให้ไกรทองในฐานะคนกลางไม่ได้รับความ
สุขสงบเลย

ชาลวัน มีฐานะเป็นพระยาจระเข บรบริบูรณ์ด้วยสมบัติสถาน ความรู้ ความ
สามารถ ปรากฏชื่อเสียงระบือนาม เพราะเป็นจระเขที่มีเขี้ยวเพชรรายกาจมาก
ชาลวันในปางกุมภีลเป็นภรรยาถึง 2 นาง ก็อ นางวิมาลา ภรรยาหลวง แล่นาง
เลื่อมลายวรรณ ภรรยาอนุ อยู่ในถ้ำเดียวกัน ต่อมาชาลวันไปพบนางตะเภาทอง เขา
ที่ทานำหนา เมืองพิจิตร ก็เกิดกิติใจจึงลักกามพานางมาเลี้ยง เป็นภรรยาอีกคนหนึ่ง
ภรรยาทั้งสามมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันคังจะเห็นโคจากกำชของนางวิมาลาว่า เมื่อ
นางตะเภาทอง เป็นภรรยาอนุของชาลวันนั้น ตนก็ก้าวมาบางละบาง ไม่ถึงกั้มคักซาดกัน
เลยที่เคี้ยว คังความว่า
ถูกิวบางไวบาง ไม่สิ้นชาติสิ้นขางขอ เต็มกลัน 4

- 1 เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า 392..
- 2 เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า 397.
- 3 เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า 422.
- 4 เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า 394.

วิมาลาได้ ความในบทพระราชนิพนธ์มีว่า

ไปไหนไปเด็กไม่ซนซัด จะหาบทกวีเกรียงจะเคื่องขุ่น
เหมือนปลอยปลาปลอย เต่าเสียเอาบุญ จะหาขรรค์ไล่ส่งลงไป¹

ทั้งนี้แสดงว่านางตะเภากว่ ตะเภาทอง มีใจพอใจสภาพครอบครัวเยี่ยงนี้เลย
ใคร่แสดงปฏิริยาหึงหวงวิเวทอมโศ อันเป็นผลวิมาลาไม่สามารถอยู่รวมบานรวมของ
เดียวกันกับคนใด แต่ก็มิรู้ที่จะให้ใครทอง เลิกกับวิมาลาได้อย่างไร จึงจำต้องยอมรับว่า
ใครทองมีวิมาลาเป็นภรรยาอีกคนหนึ่ง และให้โอกาสใครทองไปหาวิมาลาด้วย

วิมาลา เป็นภรรยาของชาลวัน คอบาใดเสียกับใครทองผู้สามีของ
ตนเอง วิมาลาภักจะเหนียวรั้งใครทองให้อยู่กับตนในถ้า แต่ก็ไม่สำเร็จ จึงต้องยอม
คิดตามมาที่บ้านภรรยาใครทอง ทั้ง ๆ ที่ประหวัดพริ้นพริ้งต่อความหึงหวงของสองภรรยา
หลวง

เมื่อมาโคยีนโคยั้งวาจาสามท้าวของนางตะเภากว่ ตะเภาทอง เข้า วิมาลา
ก็กรนทนมไฉ่ว สอกลับไปว่าถึงคนจะเป็นชาติกมลก็ไม่ใช่ชั่วช่าบักดี เเทกกับการที่พี่
น้องรวมสามีเกี่ยวกับ ดังความในบทพระราชนิพนธ์ข้างล่างนี้

ถึงกู เป็นชาติกมลไซ้ไร ก็ไม่โจคโหดไร เหมือนมิ่งนี้
อิมนุษยอุบาทวชาติชั่ว พี่น้องรวมผัวนาคี²

กรันสองนางออกปากเรียกช้ำมารุมตบตีวิมาลา วิมาลาภิกรธ จึงลำเล็กบุญคุณ
กับนางตะเภาทองว่า เมื่อคราวที่ตะเภาทองตกเป็นภรรยาชอชาลวัน คนเป็นภรรยา
หลวง ถึงจะหึงหวงใครธเคื่องอย่างไร ก็วางวางไวบาง จึงอยู่รวมกันโคในที่สุด กรัน
คนมาอยู่ในสภาพภรรยาชอชอของใครทองบาง นางตะเภาทองกลับเรียกช้ำไหมาคตบตี
เป็นการลบหลู่ลุ่มบุญคุณชองตน ดังความว่า

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 411.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 395.

สารพัดภูมิศาสตร์อันมนุษย์
 ภูฏิวาบาง ไวยาง
 แลวแลวกี้ไปควยกัน
 ครั้นตัวมิ่งไปพากูขึ้นมา

เมื่อกิ่งมูกไปเอาตัวกุนั้น
 ไม่นินธาตีสันยางหอ เต็มกลัน
 กุดของมูกนั้นมิ่งกิกกู
 จะไหงาตอยตบทำลมหลู่¹

เมื่อสองภรรยาหลวงตั้งหน้าตั้งตาหึงหวง ชวนทะเลาะวิวาท และฝ่ายภรรยา
 นอยก็ไม่ยอมอ่อนข้อให้ จึงเกิดการคบตีกันชุลมุน เพราะซาตาสของนางตะเกาแก้ว ตะเกา
 ทอง มาช่วยกันรุมวิมาลาจนเกือบ วิมาลาเห็นดังนั้นก็บ่นกาลโทษะ จึง เลิกย่นคั่นสภาพ
 จระเขออกไลชบักคพวกนางตะเกาแก้ว ตะเกาทอง จนแทบเอาชีวิตไม่รอด

วิมาลาตัดสินใจอย่าง เกิดเคี้ยว ขอลากลับบ้านของตน มีโคเรียกร่องให้ไกรทอง
 ไปมาหาสู่กับตน แต่ไกรทองยังคิดใจวิมาลา จึงตบปากรับล่าวาจะไปหา

คั้งที่โคกลาวมาแลวนี้ จะเห็นโคว่าวิมาลานั้นมีใจพอใจสภาพภรยานอย และ
 การอยู่รวมกับภรรยาหลวงแต่อย่างใด จึงไคแสดงอาการหึงหวงถึงขั้นตบตีกับภรรยา
 หลวงจนทองแยกกันอยู่ ในบั้นปลายวิมาลายอมรับสภาพที่สามีไปมาหาสู่กับตน เป็นครั้ง
 คราว

พิจารณาตัวละครแต่ละตัว จะเห็นโคว่ามีความสุขอยู่เพียงชั่วคราวและ
 ต้องประสบกับภาวะที่ตนไม่ปรารถนา อย่างไกรทอง ชาลวัน ทองอดทนฟังคำทะเลาะ
 วิวาทของภรรยา ต้องตัดสินคดีความ ต้องฟังคำคัดพ้อตอว่า ต้องทิ้งกนหนึ่งไปหาอีกคน
 หนึ่ง หวงหน้าพะวงหลัง ส่วนภรรยาก็รู้สึกเคียด เนื่อรอนใจที่สามีมีภรรยาอื่น เกิดความ
 หงุดหงิด หึงหวง ดึงทะเลาะตบตีกัน แต่ก็จำต้องทนชมชื่นยอมรับสภาพคั้งกลาว ฉะนั้น
 จึงอาจกลาวโคว่าแทน เรื่องไกรทองชี้ให้เห็นว่าครอบครัวที่สามีมีภรรยา มาก ซากความ
 สงบสุขภายในครอบครัว

¹ เรื่องเกี่ยวกับ, หน้า 394.

2.2.2.2 แถบเรื่องกาวิ

เนื้อเรื่องกาวิ

แม่เสื่ออาศัยอยู่ในถ้ำกับลูกตัวหนึ่ง วันหนึ่งแม่เสื่อเที่ยวหากินเพลิน ทั้งลูก
 ไวไหลดคอยาก ซดก็แม่โกลกับลูกอ่อนเดินตามปากถ้ำ ลูกเสื่อก็ร้องขอนม ลูกโกลจึงอ่อนวอนขอให้
 แม่โกลให้นมลูกเสื่อกิน ลูกเสื่อรู้สึกถึงบุญคุณของโกลทั้งสอง จึงรักขวนในใจอยู่ด้วย เพราะบริเวณนั้น
 หนาแน่นอุดมสมบูรณ์ดี ตนเองจะรักแม่โกลอย่างมารดา และรักลูกโกลอย่างน้อง ทั้งจะขอให้แม่เสื่อ
 ฝึกสอนลูกแม่โกลและลูกโกลโดยช่วยป้องกันอันตรายให้ แม่เสื่อนั้นมิใคร่รักโกลทั้งสองอย่างสุจริต
 เพียงแต่ทำดีด้วย เพราะกลัวความเกรงใจลูก จึงคอยหาโอกาสจะกินแม่โกลเสีย วันหนึ่งลูกเสื่อกับ
 ลูกโกลเห็นแม่โกลไม่ค้ำจุนจากหากิน และโกลลืมโกลก็กลัวแม่เสื่อมากก็ผัดสัง เกต จึงช่วยกันเที่ยวคน
 หาแม่โกล ในที่สุดทั้งคู่พบจากแม่โกลที่เสื่ออยู่ไม่ห่างจากถ้ำเท่าไรนัก ก็รู้ว่าแม่เสื่อลอบกินแม่โกล
 เสียแล้ว ลูกเสื่อและลูกโกลจึงปรึกษากันและเห็นว่าไม่ควรให้แม่เสื่อมีชีวิตรอดอยู่ต่อไป จึงอุบายขอ
 กินนม และช่วยกันกัดและฉีกแม่เสื่อจนตาย แล้วชวนกันไปหาที่อยู่ที่ใหม่

เมื่อลูกเสื่อลูกโกลเดินตามวาทรมฤาษีแห่งหนึ่ง พระฤาษีเห็นลูกเสื่อกับลูกโกลเดินมาด้วย
 กันก็ประหลาดใจ ยิ่งเมื่อโกลทราบความจริงหลังก็เกิดเมตตา จึงคิดจะชุบเลี้ยงลูกเสื่อลูกโกลให้เป็น
 มนุษย์ ทั้งลูกเสื่อและลูกโกลก็มีความยินดี พระฤาษีจึงชุบเลี้ยงลูกเสื่อเป็นมนุษย์ชื่อหลวีชัย ส่วนลูกโกล
 ให้ชื่อว่ากาวิ พระฤาษีช่วยสอนวิชาให้ทั้งสองคนจนสำเร็จ และเห็นว่าสองกุมาร เลี้ยงมาฉลาด
 กววจะไครรอบรองบานแห่ง เป็นที่สั่งสอนมนุษย์ พระฤาษีจึงชุบเครื่องอาวุธสำหรับแต่งตัว
 กับพระขรรค์ใหญ่และ เล่ม แล้วตั้งชื่อออกดวงใจหลวีชัยกับกาวิมีให้เกรงสาขายโดยเอาดวงใจบรรจุ
 ไว้ในพระขรรค์ แล้วกำขี้นิระวังรักษาพระขรรค์ อย่าวให้ตกไปอยู่ในมือของศัตรู หลวีชัยและ
 กาวิก็นำดาพระฤาษีไปกำทางที่พระฤาษีแนะให้

ในครั้งนั้นเมืองหนึ่งชื่อเมืองจันทบุรี เป็นเมืองที่สงบสุข เจ้าเมืองชื่อท้าวกรมราช
 มหเสื่อชื่อนางจันทรวดี อยู่ตามยี่ภรรยาคนหนึ่งมาซึ่งอยู่ในเมืองนอกเมือง ไครลงไปตักน้ำก็ถูกจับกิน
 ไทรบานพล เมืองไครย์มีความเดือดร้อนเป็นอันมาก ครั้นหลวีชัยกับพระกาวิมาถึงขอบบึงโดยไปรู
 วามียี่ภรรยาอยู่ในบึงนั้น กาวิไครลงไปตักน้ำในบึง ยี่ภรรยาจะจับกินจึง เกิดการต่อสู้กันขึ้น กาวิ
 จึง เอาพระขรรค์ฟันลูกยักษ์ตัวมาตกตาย แล้วโบนชากศยี่ภรรยาไปบึงนอกทางอีกฝั่งหนึ่ง ชาวเมือง
 จันทบุรีมา เห็นชากศยี่ภรรยาใจ จึงนำความไปทูลท้าวกรมราช ท้าวกรมราชไครคิดว่ามาตย

เที่ยวตามหาหลวิชัยและคาวี เมื่อพบแล้วโกนาคั้วมา เผ่าทวามคธราช ทวามคธราชปรึกษากับ
มเหสี เห็นว่าคาวีมีฤทธิ์เดช เห็นควรยกพระธิดาให้ ควญพระองค์เองก็ไม่ทรงมีพระโอรส
คาวีจึงขอพระธิดาให้แก่หลวิชัย คังนั้น หลวิชัยจึงไต่ถามเป็นนุปรำชอยู่ในเมืองจันทบุรี

เมื่อคาวีเห็นพี่ชายไต่ถามเมืองสมคำธานีแล้ว จึงคิดจะไปเที่ยวหาพาน เมืองของตนมา
ก่อนจะจากกัน หลวิชัยได้ชวนคาวีเสด็จออกบวชและตอก ทางอธิฐานว่าถ้าบวชอันตรายจะ
เกิดมีแก่ฝ่ายใด ของบ้นกาลใดตอกบวชเที่ยวแหง เห็นประวัชแก่ตาอีกฝ่ายหนึ่ง จะเอา
ไปช่วย เสร็จแล้วทางใดตอกบวชไว้เป็นสัญญา

คาวีเดินทางต่อไปเป็นเวลาหลายเดือน จึงพบเมืองหนึ่งสภาพเมืองยังดีอยู่ แตร่างนูน
น่าประหลาดใจ คาวีจึงลงเมืองดู พบคลองใหญ่ใบหนึ่ง กล้วยทองก็ดูไม่แพ้เสียงถึงวาน จึงเอา
พระขรรค์แฉะหนึ่งหนักสอง ก็รบนางจันทร์อยู่ภายในคลองนั้น นางกำลังรูงสาว รูงรางโสภา
นารัก นมหอม นางเอาให้พระคาวีฟังว่า เมืองนั้นชื่อเมืองจันทนคร ทวามคธราช ษะมิดา
ของนางครอบครอง เมือง อยู่ต่อมาเป็นกษัตริย์ 2 ตัวตัว เมียเที่ยวเจ้าเขาคนในเมืองไปกิน
จนผู้คนไปเหลือเหลือ พระมิดาจึงลึกล่อนนางไว้ในคลอง นางจึงรอดชีวิต ส่วนพระมิดาของ
นางตองสิ้นพระชนม์ เพราะนกอินทรีโฉบเอาพระองค์ไป อยางไรก็ตามกษัตริย์นั้นยังลงอยู่ในป่า
และมันจะบินมาทันที่ เมื่อเห็นคาวีไฟ คาวีทราบความดังนั้นจึงให้ถือไฟขึ้นกลางเมือง นกอินทรี
จึงบินมา เพราะตองการจะกินคน แต่สูญฤทธิ์คาวีไม่ได้ คาวีเอาพระขรรค์ขึ้นเหนินทรีตายทั้ง
2 ตัว เมืองจันทนครจึงสงบ

ขณะนั้น เว้นนักศกฤกษ์สังกรานต์ คาวีจึงชวนนางจันทร์มาลงอาบน้ำชำระกายในแม่น้ำ
ตามประเพณี เมื่อนางสระผมแล้ว ได้เก็บผมหอมที่ร่วงใส่ชอมลอยนำไป ตอมาคาวีโกนาง-
จันทร์เป็นคู่ครอง ¹

¹ เก็บความจากนิทานเรื่องคาวีคอนกษ ก่อนตอนที่ทรงพระราชนิพนธ์

ท้าวสันนุราช กษัตริย์แห่งกรุงท้าววิสัย พระชนษาได้ 64 พรรษา ทรงลุ่มหลง
ไปพระทัยในอิสตรี วันหนึ่งทรง เก็บโคผอมที่ไล่ตามหม่อม ก็มีพระประสงค์จะไถบางหม่อม
มาเป็นหม่อมหี จึงโปรดให้อำมาตย์ประกาศใ้ราษฎรว่าวัดแก้วที่สามารถนำทางไปหาตัวนาง
หม่อมมาถวายพระองค์ เขาที่ศัประสาทซึ่งเคยเป็นบ่าวของนางหม่อมไต่ถามประกาศ
เกิดความโลภรางวัล จึงนำความไปพูดท้าวสันนุราชว่านางหม่อมนั้นมีนางวานิชสุคา
เป็นพระธิดาของท้าวพระหมจักร กษัตริย์แห่ง เมืองจันทร์นคร เมืองกิ่งกลาว เป็นเมือง
ร้าง เพราะนกอินทรีเหี่ยวเฉียว เฒ่ามุกไปกินจนหมดสิ้น ท้าวพระหมจักร
เองก็ตกเป็นเหยื่อนกอินทรี มีแต่นางวานิชสุคารอดชีวิตไต่เพราะพระธิดาซ่อนนางไว้ใน
กลอง

ท้าวสันนุราชทราบข่าว เก็บวัดกับนางหม่อมก็พอพระทัยมาก คั้นว่าจางจะตก
รางวัลในแก่ขาม เขาที่ศัประสาทขางามหากขามเขาสามารถนำทางไปหาตัวนางหม
่อมมาถวายได้ พระองค์ให้จัดเรือเอกท้ายไปรับนางหม่อมตามคำขอของขาม เขา ทั้ง
ยังให้จัดเรือนำเรือขามไป เป็นขบวน เกียรติยศถวย

ขาม เขาที่ศัประสาทไปถึง เมืองจันทร์นครแล้วกลับไต่บอกว่านางวานิชสุคามีพระ
สวามีแล้วคือ พระควาวิ ซึ่งขานกอินทรีไต่สำเร็จ ความโลภรางวัลทำให้นางวางแผนการ
หาพระควาวิ นาง เรือนคนปรนนิบัติรับใช้พระควาวิและนางวานิชสุคาบางคนก็จนเป็นที่ไว้วางใจ
วันหนึ่งขาม เขาสั่ง เกิด เห็นว่าพระควาวิชักระชรรค เขาที่มรรคม เป็นประจำ จึงยุยงนาง
วานิชสุคาว่าพระควาวิคิดไม่ซื่อถอนาง นางกรรหูลัดข้อม เอาเหตุผลให้ไต่ว่า เหตุไต่โดยพระควาวิ
จึงต้องชักระชรรคก็กลองก่กลอง เวลา

นางวานิชสุคา เรือคำยุยงของขาม เขาที่ศัประสาทก็เกิดความกลางแกลงใจพระ
ควาวิ จึงไต่ถามจนล่วงรู้ความลับของพระควาวิว่าพระชรรคนั้นฝังชีวิตของพระควาวิไว้
หากพระชรรคถูกไฟเผา เมื่อโลก พระองค์จะทองสิ้นพระชนม์ พระควาวิไต่คำขบมิไต่นาง
วานิชสุคาทรงพรายความลับนี้ แทนาง เก็บความลับไม่อยู่ เขาที่ศัประสาทจึงล่วงรู้ความ
ทั้งสิ้น

วันหนึ่ง เสาทิศประสาทวางอุบายให้พระกาวิและนางจันทสุภาจักหนีบูรพาภิเษก โดยอ้างว่าเป็นประเพณีของกษัตริย์ที่ครองบ้านนาเมือง ขณะที่พระกาวิจะลงสรลงนำ เสาทิศประสาทแกลงทูลขออยู่ เจริญพระชรรค์ไว้ อาจว่าพระชรรค์ถูกนำแล้วจะเป็นสนิม พระกาวิไม่รู้เท่าทัน ก็มอบพระชรรค์ให้ขายเขา แล้วลงสรลงนำพร้อมนางจันทสุภา เสาทิศประสาทใดโอกาสจึงเผาพระชรรค์นั้นเสีย พระกาวิรอนรนทนไม่ไถ่ก็สอมไป นางจันทสุภาคิดว่าพระกาวิสิ้นชีวิตก็เสียใจรำไหรอนสิ้นสติ เสาทิศประสาทเห็นดังนั้น จึงนำค้อนางลง เรือเอกชัยไปถวายท้าวสันนุราชที่เมืองพัทวิสัย

ท้าวสันนุราชได้เห็นตัวจริงของนางจันทสุภาก็ท้อพระทัยมาก ในจิตใจอยู่ในนาง เป็นอย่างดี พระองค์เขาเกี่ยวหาราสีนางจันทสุภา แกนางไม่เล่นกวย กลับเกรี้ยวกราดว่าพระองค์คบกับกบฏขายเขา เจ้าเล่ห์ลอบฆ่าพระสวามีของนาง และกวยอำนาจความ ซื่อสัตย์ที่นางมีต่อพระกาวิ ทำให้ท้าวสันนุราช เรารอนพระทัย จนต้องเสด็จกลับหรือเสด็จ ไปสร่งทุกครั้ง แต่ท้าวสันนุราชก็ไ้บละความพยายามที่จะให้ไ้คนาง เป็นมเหสี พระองค์ ไ้เรียกตัวหมอ เขาคนหนึ่งมาทำเสน่ห์ให้นางจันทสุภาลุ่มหลง แต่หมอเขาคณนี้ เป็นคน เจ้าเล่ห์อาศัยไสยศาสตร์หลอกชาวบ้านหากินไปวันหนึ่ง ๆ จึงปรากฏว่าเมื่อท้าวสันนุราช เสด็จ เขานางจันทสุภา แทนที่นางจะยินยอมโดยดี กลับกาทอพระองค์อย่างเจ็บแสบ จนทรงขยาถกอดอัยคำของนาง

ฝ่ายพระหลวิชัย พระเชษฐาของพระกาวิซึ่ง เป็นอุปราชอยู่ที่จันทบุรี สังกศเห็น คอกบัวเสียดหายเหี่ยวแห้งไป ก็รู้ว่าพระกาวิไ้รับอันตราย จึงติดตามพระกาวิมาถึง จันทนคร ไ้พบพระชรรค์ของพระกาวิมัวหมอง เพราะถูกไฟเผา จึงตั้งสัตย์อธิษฐาน ขอคุณพระอาจารย์ช่วยให้พระอนุชารอดชีวิต พระหลวิชัยไ้ไปก เป้าซึกสี่พระชรรค์จน ผองแผว แล้วเอาน้ำชำระ พระกาวิก็กลับฟื้นคืนชีวิต พระหลวิชัยไ้ทราบความจาก พระกาวิแล้ว ก็ตกลงกันติดตามนางจันทสุภาและหาหนทางแกแณขายเขา เจ้าเล่ห์

เมื่อทั้งสององค์ไ้ถึงกรุงพัทวิสัย พระหลวิชัย เกรงขายเสาทิศประสาทจะจำ พระกาวิไ้ จึงกียอตัวพระกาวิจนมีขนาดเท่าตุ๊กตาแล้วซ่อนไว้ในขาม พระหลวิชัยเอง ไ้ปลอมพระองค์เป็นคานส

ขณะนั้น เป็นเวลาที่เสนาปรภาทหาตัวผู้มีความสามารถชุบตัวท้าวสันนุราชให้ กลับเป็นหนุ่มรูปงาม ไ้โดยจะไ้รับราชสมบัติบางส่วน พระหลวิชัย เห็น เป็นโอกาสที่จะ

ไถ่แค้น และไคร้ตัวนางจันทสุภาคล้มก้มมา จึงสวมรอย เชาว์บ้ออาสาชุปตัวท้าวสันนุราช
 การทำพิธีชุปตัวนั้น ห้ามผู้อื่นยุ่ง เกี่ยว ไท่หงมีแต่ท้าวสันนุราชกับพระฤาษีเท่านั้น
 ที่เขาพิธีชุปตัว พระฤาษีโคจกัมาณบัง แจกชั้น ขางไนให้ชุกหลุมจุกไฟไว้ โดยอ้างว่า เพื่อ
 จะ เขียว เทวคามาประชุมกัน พระฤาษีแปลง โศกแสดงการชุปตีฝั่งให้ เป็นคน โดยแกลงให้
 ท้าวสันนุราชหลับตา แลวแอนนำพระกาวิ้ออกจากยานมา แสกลงให้ควา เป็นรูปชุป ทาว
 สันนุราช เห็นรูปโฉมของพระกาวิก็ขอพระทัย จึงยินยอม เขาไปนั่งโกลกองไฟตามกำลัง
 ของพระฤาษี พระหลวิชัย เห็นโศกโอกาสจึงผลักท้าวสันนุราชตกลงไปในกองไฟเป็นการ
 เเนาทั้ง เป็น เสร็จแล้วให้พระกาวิ้แต่งองกถวาย เกรืองทรงของท้าวสันนุราช แลวออก
 แสกลงองค เป็นท้าวสันนุราชหนุ่มที่ เพิ่งชุปตัว

นางกัณฐมาลีโก เห็นรูปของพระกาวิก็หลง เขาใจว่า เป็นพระสวามีซึ่งชุปองค์ เป็น
 หนุ่ม นาง เกิดความ เกิดครอนใจที่รู้ว่านางจันทสุภาคือใจท้าวสันนุราชที่ชุปตัวใหม่ และ
 เกิดหึงหวงจึงติดตามไปคาทอนางจันทสุภา และกัศขอต่อว่าพระกาวิ้ ทั้งยังเป็นปากเสียง
 กับพระฤาษีอีกถวาย พระกาวิ้และพระหลวิชัยโคโอกาสหลอกขานางกัณฐมาลี จึงทำอุบาย
 จะชุปตัวนางกัณฐมาลีให้เป็นสาว แตนางไม่อาจทนควาบรอนของไฟโค จึงไม่ยินยอมทำ
 พิธีต่อ แตนั้นมาพระกาวิกัถามมี ไหนางยุ่ง เกี่ยวกับพระ องค์อีกต่อไป

เเนาทั้ประสาทจำพระกาวิ้โค นางลงรูว่าพระกาวิ้อาชาตคนทั้งยัง เจ็บใจที่ถูก
 นางจันทสุภาขยตี เอา เมื่อกราวไปแอบฟังนางกัณฐมาลีและนางจันทสุภาทะเลาะกัน ยาย
 เเนา เเนา เลหจึงกิด เอาตัวรอกควยการบอกควาลับแกนางกัณฐมาลี

นางกัณฐมาลีโกทราบความจริงว่าท้าวสันนุราชหลงญูญิงจนต้องสิ้นพระชนม์ใน
 กองไฟในพิธีชุปตัว ทั้งบานเมืองกัศกอยู่ในเง้อมมือของศัศร นางมีความแค้น เคืองใจ
 จึงคิดอานกับยาย เเนาทั้ประสาทลอบ เขียนหนังสือไหยาย เเนา นำไปให้เเนาไวทักตนักกาของ
 นาง

พระไวทักโคทราบความาก็โกรธแค้นแทน จึงยกกองทั้มารบกับพระกาวิ้ พระ
 กาวิ้จึงอธิษฐานขอไห้แกวงพระชรรคแล้ว เกิด เป็นรูปนิมิตถือศาสดาราวุชรบมือออกมาช่วย
 สู้รบ รูปนิมิต เหล่านี่ซำวไนซำกัศศักรูสิ้นโดยที่ซำศึกไม่อาจทำลายรูปนิมิตโค ในที่สุด
 ไวยทักแพ พระกาวิ้จึงมีรับสั่งไห้หน้าตัวไวทัก นางกัณฐมาลี และเเนาทั้ประสาทจงจำ

ข้อคาประจานทั่วเมือง เป็นเวลา 5 - 6 วัน แล้วจึงให้ประหารชีวิต¹

แกน เรื่องกาวิ

แกน เรื่องกาวิกือ มนุษย์เรามัวเมาในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ตกเป็นทาส
นำเงินและความอาซากแค้นพยายาม จนล้มเลิกถึงศีลธรรม จรรยา ทั้งนี้เพราะตลอดทั้ง
เรื่องได้ให้ตัวอย่างบุคคลซึ่งมีพฤติกรรมเลวทราม และ เน้นถึงความหายนะอัน เป็นผลลัพธ์
ของการกระทำเหล่านั้น

ท้าวสันนุราช เทาทัตประสาธ นางคันธมาลี ไวยทัต พระกาวิ และพระหลวิชัย
เป็นตัวละครที่ควรกล่าวถึงต่อไป

ท้าวสันนุราช กษัตริย์แห่งกรุงท้าววิสัย เป็นตัวละครที่หลงมัวเมาในรูป รส
กลิ่น เสียง สัมผัส ถึงแม้จะมีพระชันษาถึง 64 พรรษา ก็ยังทรงหมกมุ่นในอิสตรี
ประพฤติกัมเมฆบิกแกกั้นญูอาอน มีความซอพระทัยที่จะไคญหญิงสาวมาบำเรอ มิไคเวน
แต่ละวัน ถึงความในบทรราชนิพนธ์มีว่า

.....
ทอใจ เกี้ยวญูหญิง รุ่ง เรือง
ราวกับหมมกกลมกลิ้งนึ่งบน
รำพึงกะเน็งกิก เป็นนิจไป

ทรงกำลึงวังชาประหลาด เหลือ
ผูกพันพัน เป็ดไม่ เป็ดใจ
จะหญิงงาม เสนอสักกนหนึ่งให้ไค
มิไควาง เวนสักเวลา²

เรื่องที่จะทรงประพฤติกินลูกกินเมีย เขานั้น แรกที่เกี้ยวไคทรงพบ เสนอหมหอม
ในผอบซึ่งลอยนำมา ท้าวสันนุราชก็ทรงกรำกรวยหา เจ้าของผอบ มันพระทัยว่า เจ้าของผอบ
เสียงผมหากู และพระองค์ทอง เป็นลูกรองของนาง เป็นแน่ จึง เก็บไคผอบนั้น ท้าวเธอ
มีพระประสงค์จะไคเจ้าของผอบมาเป็นมเหสี ถึงกับทรงประกาศให้เงินทอง เสื้อผ้า
เหย้าเรือน ไรนา และชาทาส เป็นรางวัลแก่ผู้สามารถนำทางไปพาตัวนางมาถวายไค

¹ เก็บความจากพระราชนิพนธ์ตัวละครนอกในรัชกาลที่ 2 เรื่องกาวิ

² พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, "กาวิ" ใน เรื่องเดียวกัน,

เมื่อท้าวสันนุราชสิ้นพระชนม์แล้ว พระหลวิชัยโคโให้พระกาวิเแตงองค์ถวาย เกรืองทรงของท้าวสันนุราช แล้วแสดงองค์เป็นท้าวสันนุราชที่กลับ เป็นหนุ่มขึ้น เพราะการชุบตัว

นับไควความหลงมัว เมามักมากในกาม จนประพฤติกินลูกกินเมีย เขาเป็นสาเหตุแห่งความหายนะของท้าวสันนุราชอย่างแท้จริง พระองค์ครองสิ้นพระชนม์ สญเสียบโศกสรยสมบัติ และยังเป็นคนเหตุไหนดงกันธมาลี มีเหตุทุกขกุกยาก และพระไวยัตคณัดคาคองเสียบชีวิตี ในการรบกับพระกาวิเแตง

ยายเตาทัตประสาธ เป็นตัวอย่างของคนโลก ตกเป็นทาสน้ำเงิน จนสามารถที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อให้ไควถึงความประสงค์ ไม่คำนึงถึงศีลธรรมจรรรยา และเป็นตัวอย่างของซาเกาเคาเคาเลี้ยงที่ทรยศคองนาย เกาอีกควย

เกมยายเตาทัตประสาธ เป็นซาเกาของนางผมหอมจันตุศกา คอมาหนีภัยจากนกออินทร์รายมากินอยู่ในเมืองพิทวิสัย กรันไควยประภาศให้เงินทอง เสือผา เทยาเรือน ไรนา ซาทาส เป็นรางวัลแกคสามารถนำทางไปซาควนางผมหอมมาถวาย ยายเตาก็เกิดควมโลภหวังควมรารวย คลอกจนควมมีหนามีคา จึงทูลเรื่อราวเกี่ยวกับนางผมหอมแกท้าวสันนุราช และรับปากจะนำนางผมหอมมาถวายพระองค์ไจงไคว

ยายเตาทัตประสาธนำเรื่อเอกชัย และชบวนเรื่อเกียรตยศไปรับนางผมหอมที่เมืองจันทรนครควมกระหมือม อเอมิไคววคณจะคองไควรับรางวัลมหาศาล แต่การคอกลับปรากฏวานางจันตุศกา มีพระสวามีแล้ว ยายเตาเห็นไมสมกิกจึงวางแผนการอุปาทวคือ ลวงซาพระกาวิ สวามีนางผมหอม เพื่อนำควนางจันตุศกาไปถวายท้าวสันนุราช เอารางวัล บทพระราชนิพนธปรากฏควมคังนี้

กุกไควไมสมอามตคิก
แตองกักคยาจะพาไป

จะลวงควชีวิตเสียบให้ไคว
ทลถวายทาวไทเอารางวัล¹

ยายเตาทัตประสาธอากัยที่เคย เป็นซาเกาเคาเคาเลี้ยง เขาไปคลูกกลคี่สนิหรบีไซสองพระองค์ แล้วลวงตามควมลับของพระกาวิจากนางจันตุศกา จนลวงรฐาพระชรรคมีความสำคัญคอชีวิตของพระกาวิมาก หากพระชรรคถูกไฟเผา พระกาวิจะคองสิ้นพระชนม ยายเตาเจาเลหองประเพณีกัมกรียลวงไทหังคองพระองค์ประคอบพิธิมูธาภิเชกขณะพระกาวิจะเสกัจลงสรงบาคามประเพณียายเตาเขามาทูลขออัญเชิญพระชรรคไคว

¹ เรื่อเกี่ยวกับ, หน้า 495.

โดยอ้างว่าพระชรรค์ถูกนำไปแล้วจะเป็นสนิม พระกาวิหลัง เชื้อจึงมอบพระชรรค์ให้ยาย เฝ้ารักษาไว้ ขณะพระกาวิและนางจันทสุภาลงตรงนำ ยาย เฝ้าใกล้โอกาส เฝ้าพระชรรค์ เป็นเหตุให้พระกาวิเกิดอาการ "เจียนจักพิณาศขาใจ" สิ้นพระสติกำลัง นางจันทสุภา เห็นคั้งนั้นก็แค้นใจ เสียใจจนสลบไป เป็นโอกาสให้ยาย เฝ้าพานางลง เรือ เอกชัยไคงาย ยาย เฝ้าที่ปราสาทหน้าตัวนางผมหอมมาถวายทวารสันนุราชแล้ว ก็ทนาย เก็บที่ว่าอย่างไร เสียคนก็จะคงใครรับรางวัล แต่ทวารสันนุราชมีพระวงจะให้โคนาง เป็นมเหสี จึงมีโศกสนพระทัยที่จะให้รางวัลแก่ยาย เฝ้า ยาย เฝ้าจึง เฝ้ารอต่อไปจนกระทั่งทวารสันนุราชชูปองก์ ความหวังทั้งมวลของยาย เฝ้าก็ดับวูบลงทันทีที่ตนแน่ใจว่าทวารสันนุราชที่ชูปองก์ เป็นหนุ่มนั่นคือพระกาวิ สวามีนางผมหอมนั่นเอง ยาย เฝ้ากลัวภัยไม่กล้าบอกเรื่องนี้แก่ใคร

เมื่อคราวที่นางกัณฐมาลี เกิดหึงหวงนางจันทสุภา ยาย เฝ้าเฝ้าไปเฝ้าอีก จึงถูกทั้งสองฝ่ายยกยัดไ้รับความบอบช้ำเป็นอันมาก คางก็ถ้อว้ายาย เฝ้า เป็นผู้ทำลายความสุขในชีวิตครอบครัวของตน แทนที่จะใครรางวัล ยาย เฝ้ากลับจะ เอาชีวิตแทบไม่รอด

ต่อมายาย เฝ้านึกถึงฐานะของตนแล้ว เห็นเป็นอันตรายมาก จึงคิดเอาทั้งนางกัณฐมาลี ยาย เฝ้าบอกความจริงทั้งหมดแก่นางกัณฐมาลีแล้ว ก็ปลุกกับนางกัณฐมาลีขอทัพพระไวฑพ นัคคาของนางกัณฐมาลีมาช่วย โดยยาย เฝ้าที่ปราสาทลอบถือสารไปส่งให้พระไวฑพ บั้นปลายพระไวฑพแค้นพระกาวิอย่างสิ้นเชิง ยาย เฝ้าที่ปราสาทจึงถูกจองจำนำไปประจาน และประหารชีวิตในที่สด

ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ ยาย เฝ้าที่ปราสาทแสดงความโลภเห็นแก่ตัว สามารถทำลายทุกอย่างที่เป็นอุปสรรคขัดขวางทางของนาง ใจกำอำมะหิต เป็นผู้ร้ายปากนสามารถขาสามีซึ่งภรรยาเอาไปทนายแก่เพื่อเอารางวัล เป็นท้าวอย่างขาสองเงา บาวสองนาย เป็นท้าวอย่างขาคาเตาเลียงที่ทรยศหักหลัง ไบรูจักสำนักนิก เป็นผู้ยุยงให้เกิดศึกสงครามสิ้นชีวิตผู้คน เป็นจำนวนมาก

นางกัณฐมาลี มเหสีผู้ทุกข์ยากของทวารสันนุราช เป็นตัวอย่างของสตรีมีอายุที่หลงใหลจนหนุ่มจน เกือบเอาชีวิตไม่รอด เฝ้าคิดเฝ้าแค้น พยายามท อาฆาต ไม่พิจารณาเหตุผลจนปลาย จึงต้อง เสียชีวิตในที่สด ทั้งยังพาให้พระนัคคาและทหารอีก เป็นจำนวนมากต้องจบชีวิตลง

เรื่องที่น่ากังขาเหลือใจของคนหนุ่มนั้น สาเหตุเนื่องมาจากนางเข้าใจว่าท้าว
 สันนุราช พระสวามีที่มีพระชนม์ 64 พรรชนั้น ชุมองค์เป็นหนุ่มโคสำเร็จ นางจึงเกิด
 หลงใหลพระสวามีปลอม หากนางจะกิดถึง เหตุผลที่ว่าคนแก่ไม่อาจกลับเป็นหนุ่มโค นาง
 ก็จะเข้าใจไถลาง ๆ วนาจะมีสัมปตสมบัติในบางอย่างแฝงอยู่ เมื่อหลังการชุบตัวครั้งนี้
 และท้าวสันนุราชพระสวามีอาจไกรรับอันตรายถึงชีวิต ตัวนางเอง ข้าราชการบริวารทั้งปวง
 และที่สำคัญที่สุดคือบ้าน เมืองกำลังตกอยู่ในเงื้อมมือศัตรู แต่เพราะความที่นางมีพิศ
 เหลลใจในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส จนลืมหึกถึงความเป็นจริง นางจึงหึงหวง เป็น
 เกือบเป็นแค้น นอยอกนอยใจว่า เพราะตนเองอายุมากแล้ว พระสวามีที่ชุมองค์ใหม่จึง
 หลงใหลสาว ๆ อย่างจันทสุภา ทั้งนางจันทสุภาคีมีท่าทีตอบสนองความรักของพระสวามี
 ทั้ง ๆ ที่เมื่อแรกก็ตั้งชอรั้ง เกี้ยว เกี้ยวคั่นที ถึงความในบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

เมื่อนั้น
 ภูวามันต์สุภา
 นางไใหญ่แต่เชือกคล้องค้อม
 นิ่งนิ่งหนามิ่งรำพึงคิด
 หมายไถกวยกำลังยังสาว

นางคันทมาลีเห็น
 ยินดีกวยของกษัตริย์
 เหมือนนาหลังคล้องค้อม เกลิมจิต
 อีเจ้ากรรมมันจะปิดประตูกา
 เห็นที่ท้าวเธอจะรักหนักหนา 1

และเพราะเหตุที่ลักษณะนิสัยใจคอของนางกังขานั้น โฉดเขลา หลงง่าย
 โมโหร้าย คุณัน มีกมัน ถึงความในบทพระราชนิพนธ์ว่า

น้ำใจในคุณันมีกมัน
 ยิ่งหามไใหญ่ เหมือนนบิงยุ

โฉดเขลา เมามันโโมโหร้าย
 ยิ่งกลับคุณัน เกือกไมเหือกหาย 2

พระคาบสและพระควาวิจึงปรึกษากันหมายกำจัดนางไใหญ่คสันเสี้ยนหนาม โดย
 แกล้งแนะนำนางชุบตัวเป็นสาว หมายจะฆาตกรรมวิธีเดียวกันกับที่ฆาต้าวสันนุราช แต่พิชิต
 แกล้งเสียก่อน เนื่องจากนางทนความรอนของไฟในพิชิตชุบตัวไม่ไหว นางจึงรอดชีวิตมาได้
 ในบั้นปลายนางล่วงรู้ความจริงจากยาย เทาที่ตีประสาท้าวท้าวสันนุราชสิ้นพระชนม์ เสียแล้ว

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 549.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 564.

ในพิธีชุปตัว และบุกกอลที่ปลอมแปลง เป็นท้าวสันนุราชนั้นมิใช่ใครอื่น แท้จริงคือพระกาวิ
สวามีนางผมหมองซึ่งตามมาล้างชีวิต หากนางกันธมาลีเป็นคนมีเหตุผล มีจิตยุติธรรม
นางก็จะเข้าใจใจใค้ที่ว่า ท้าวสันนุราชพระสวามีของนางกระทำผิด กรรมจึงตามสนอง
แต่นางกันธมาลีกลับหมกมุ่นอยู่กับความพยายามเอาชนะแค้น จึงคบคิดกับยาย เฒ่าทัตประสาธ
วางแผนขอกำลังจากพระไวยทัต พระนัคคาของนาง เพื่อมาล้างแค้นแทนพระสวามี และ
ยึดเมืองคืน จึงปรากฏความในสาสน์ที่นางมีถึงพระไวยทัตว่า

ควยถายี่ชีปยามาลวง เรอ	เญาลุงของ เจาไหวายปราดเ
เอาผิวอีจันทุคามาไว	อยู่ในปราสาทราชฐาน
อันพวกเรานี้ เห็นไม่ เป็นการ	มันจะพาล เจาณีคฤคิชาพัน
ขอเชิญหลานแกวญแกลวกลา	มาจับตัวมันขานี หูาสัญ
เหมือน เห็นแกพระดุงกทรงธรรม	ช่วยนอนฝันแกแค้นแทนทค
แผน เสรีจากรกรุงนี้มีความชอบ	ป่าจะมอบสมบัติให้ทั้งหมค
เจาจะโคครอง เมือง เรืองยศ 1

แต่ผลของการต่อสู้ปรากฏว่าพระกาวิชนะก็อย่างงายกาย นางกันธมาลี พระ
ไวยทัต และยาย เฒ่าทัตประสาธจึงถูกจองจำนำตัวไปประจานรวม เมือง แลวประหาร
ชีวิตในที่สุด

ความหลง ความหลงผิด ตลอดจนความพยายามเอาชนะแค้น จึงนับ เป็นสา เหตุ
สำคัญที่ทำให้นางกันธมาลีต้องสูญเสียชีวิต และยังพาให้กคาคลอกจนทหาร ญมิริู เรืองรุราว
ต้องมาเสียชีวิตลง เป็นจำนวนมาก

ไวยทัต พระนัคคาของนางกันธมาลี เป็นคนหุนหันพลันแล่น เมื่อไ้รับสาสน์
จากนางกันธมาลีว่าท้าวสันนุราชหลงกลซาก็ ถูกลอบปลงพระชนม์ และบาน เมืองตกอยู่
ในเงื้อมมือศัตรู ก็ไม่พิจารณาเหตุผลคนปลาย ไม่รอบคอบ ไม่พิจารณาความควยใจ เป็น
ธรรม เติมไปควบความอาฆาต จึงกิดกลางแค้นให้ท้าวสันนุราชและนางกันธมาลี แทกดับ
พลาตทา เสียที่พระกาวิ สิ้นชีวิตทหาร เป็นจำนวนมาก พระองค์เองก็ต้องโทษขบถ ถูก
จองจำนำตัวไปประจานและถูกประหารพรอมนางกันธมาลีและยาย เฒ่าทัตประสาธในที่สุด

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 584.

พระกาวิ พระกาวิเป็นพระสวามีของนางจันทสุภา มีวิชาความรู้รอบตัวแต่
แพรวาย เค้าที่ศัประสาทจนต้องสูญเสียพระชายาไป และพระองค์เองแทบจะเอาพระชนม
ไมรอด เกษะบุญพระหลวิชัยพระเชษฐามาช่วยไวไ้ทันทางที่

ต่อมาพระองค์ติดตามมาที่กรุงท้าววิชัย เพราะความรักที่มิต้องนางจันทสุภา และ
คิดจะลงแค้นยายเค้าที่ศัประสาท ถึงความในบพระราชนิพนธ์มีว่า
ครั้งนั้นองแค้นแสนทวี จะตามคัดเกศมีมันเสียบไว¹

พระกาวิและพระหลวิชัยมาถึง เมืองท้าววิชัยในเวลาทีเสนาประกาศหาขุนศึก
ท้าวสันนุราชให้ เป็นหนุมพอกี พระกาวิและพระหลวิชัยไ้ทราบวาท้าวสันนุราช เป็นคน เหตุ
ไ้หยายเค้าที่ศัประสาทกระทำกรหายาบชา จึงฉวยโอกาสสวมรอย เขาไปปลงพระชนม
ท้าวสันนุราช คว้าการปลัดลงกองไฟในพิธีรับตัว แล้วพระกาวิปลอมองค์ เป็นท้าวสันนุราช
ขึ้นครอง เมืองแทน การปลงพระชนมท้าวสันนุราชนั้น แม้พระกาวิจะมีเหตุผลส่วนพระองค์
วาท้าวสันนุราชทรงประหฤหิตินิด จึงควรไ้รับผลตอบแทนอย่างสาสม แต่พระกาวิก็ยังไม่
ชื่อว่า เป็นผู้ที่ยอมไ้ให้ความอาฆาตแค้นพยายามมีอำนาจ เห็นอิจใจ

ขอที่พระกาวิควรไ้รับการตำหนิอีกประการหนึ่งคือ การสมคบรวมคิดกับพระ -
หลวิชัยวางแผนสังหารนางคันธมาลี มเหสีของท้าวสันนุราชควยวิธี เกี่ยวกันกับที่ปลงพระชนม
ท้าวสันนุราช แคนางทนความร้อนไม่ไหว จึงรอกมาไ้ไ้ ที่จริงนั้น แม้นางคันธมาลีจะ
เป็นมเหสีของท้าวสันนุราช แคนางก็มีไ้มีส่วนรู้ เห็นต่อการกระทำของท้าวสันนุราชแต่
อย่างไ้ นางอาจรบวงพระทัยพระกาวิบ้างในตอนที่นางหลงคิดว่าพระกาวิคือท้าวสันนุราช
ชูปองค์ จึงลุ่มหลงและเกิดหึงหวงนางจันทสุภาจนทะเลาะวิวาทกัน กระนั้นนางก็มีไ้ไ้ทำผิด
คิดร้ายต่อพระองค์ จึงไม่สมควรที่พระองค์จะลงโทษนางถึงชีวิต

ต่อมานางคันธมาลี เขาก็ย้าย เค้าที่ศัประสาทวางแผนแค้นพระกาวิและพระ -
หลวิชัย คว้าการอาศัยกำลังพระไว้ทักมาต่อสู้กับพระกาวิ พระกาวิชนะศึกอย่างง่ายดาย
พระไว้ทักร้องขอชีวิตไว้ แต่พระกาวิไม่อภัยโทษให้ มีรับสั่งไ้หน้ท้าวนางคันธมาลี ย้าย
เค้าที่ศัประสาท และพระไว้ทักไปจองจำนำไปประจานทั้งทางบกทาง เรือ เป็น เวลาถึงหกวัน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 529.

นอกจากจะเป็นต้นคิดหาทางกำจัดท้าวสินธุราชแล้ว พระทลวิชัยยังทรง เป็นผู้
แนะพระกาวิไพลวงนางคันทมาลีรูปตัวให้ เป็นสาว เพื่อจะหาทางฆานางอีกกวย แต่
บัง เญญอุบายนี้ไม่สำเร็จ เพราะนางทนร้อนไม่ไหว พระทลวิชัยจึงปล่อยให้ นาง รอกตัวไป
แต่นางก็ตองโทษประหารฐานขบถในที่สุก

หากพิจารณาความใจ เป็นธรรม จะ เห็นไควว่าพระทลวิชัยมีพระทัยอาฆาตแค้น
พยายามทำ มุ่งแต่จะทำลายล้างศัตรูให้สิ้นไป

เพราะ เหตุที่เรื่องกาวิไพลวงให้ เห็นว่าตัวละครหลงมัว เมานิกิเลสตัดทากาง ๆ
แก่น เรื่องกาวิจึงชี้ให้เห็นว่ามนุษย์เรามัว เมานิกรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เป็นทาสของ
อำนาจเงินและความอาฆาตพยายาม จนจิตใจไร้ศีลธรรม

2.2.2.3 แก่น เรื่องสังข์ศิลป์ชัย

เนื้อ เรื่องสังข์ศิลป์ชัย

ท้าวเสนาภูกุเจ้าเมืองปัญจาลนคร ไคธิกา 7 นางของ เศรษฐีมา
เป็นมเหสี ๖ องค์ประสูติราชกุมาร ส่วนโอรสของนางปทุมกับโอรสของนางไกรสร
ทาสีมีบุญญาธิการมาก สังข์ศิลป์ชัยโอรสของนางปทุมมีสังข์กับศรระฆรรค์ เกิดมากบุญ
ส่วนสิงหราชโอรสของนางไกรสรนั้น เป็นราชสีห์ หกนางจึง เกรงว่าโอรสของนางปทุมและ
นางไกรสรจะโต เป็นใหญ่ หกนางจึงคิดสินบนโหรให้พยากรณ์ว่านางปทุม นางไกรสร และ
โอรส เป็นกาลกิณี ท้าวเสนาภูกุไม่รู้อีกก็หลงขับนางทั้งสองพร้อมโอรสออกจากนคร
วันหนึ่งท้าวเสนาภูกุทรงสุบินว่า เทพคามาบอกเล่าว่านาง เกสรสูมณฑาพระชนิษฐา
(ซึ่งถูกยักษ์ลักพาตัวไปตั้งแตครั้งก่อนที่จะทรงมีมเหสีและโอรส) นั้น ยักษ์ลักเอาตัวไป เป็น
มเหสี หากส่งผู้ไปติดตามไปติดตามจะไคนางคืนมา ท้าวเสนาภูกุมิรู้ที่จะไขผู้ใดไปก็
เคืองกรอนพระทัย จึงมีรับสั่งให้ราชบุรุษทั้งหกไปคอนสัตว์ป่ามาให้ทอดพระ เนตร เพื่อให้ เป็น
ที่สำราญพระทัย

เจ้าศรีสันต์ เศรษฐีองค์ใหญ่ นำพระอนุชาไปเที่ยวคอนสัตว์ในป่า บัง เญญไคพบ
พระสังข์ศิลป์ชัยกำลังแผลงศร เรียกฝูงสัตว์มาชมเล่น เมื่อทั้งสองฝ่ายรู้ว่า เป็นพี่น้องกันแล้ว
ศรีสันต์จึงขอให้พระสังข์ศิลป์ชัยแผลงศรสังข์สัตว์ไว้ที่พลับพลาพระบิคา ตนเองกลับไปพูดว่า

เป็นผู้แต่งศรตอนสัตว์ ท้าวเสนาภูฏสำคัญว่าศรีสันตมฤตจักรจริง จึงมอบหมายให้ศรีสันต
ติดตามหานาง เกสรสุมตทา

ศรีสันตกับกุมารทั้งห้ามารับสั่งมาแล้วก็มิรู้จะทำประการใด ศรีสันตเจาคความคิด
นึกถึงพระสังข์ศิลป์ชัยได้ จึงไปลวงพระสังข์ศิลป์ชัยว่าพระบิดาประชวร เพราะทรงระลึก
ถึงนาง เกสรสุมตทาพระปิตุจฉา และมีรับสั่งให้ช่วยกันติดตามนำพระปิตุจฉากลับบ้าน เมือง
พระสังข์ศิลป์ชัยสำคัญว่าจริง ก็ชวนสิงหราชไปคอยกันกับทกกุมาร

ครั้นถึงฝั่งทะเลทั้งสองข้ามไปแดนยักษ์ ทกกุมารข้ามฝั่งไม่ได้ พระสังข์ศิลป์ชัย
จึงให้สิงหราชอยู่เป็นเพื่อน พระองค์ขึ้นขี่สิงขไปถึงฝั่งตรงข้าม ต่อมาใดทราบความจาก
ช่างฉันทันควาท้าวกุมภทัตหานาง เกสรสุมตทาไปไว้ที่เมืองอินราช พระสังข์ศิลป์ชัยจึง
ติดตามไป กองนาง เมืองของท้าววัดตุราช (ยักษ์ผู้พี่ของท้าวกุมภทัต) ซึ่งนอนหลับครั้ง
หนึ่งหลายปี พระสังข์ศิลป์ชัยเสด็จนางไปโคดละพระยายักษ์นอนหลับ พระสังข์ศิลป์ชัยได้
เชยชมনারีผลและได้เกี่ยวพานสมักรสังวาลนาง เทพธิดาที่สระแห่งหนึ่ง แล้วจึงเดินทาง
ต่อไป¹

พระสังข์ศิลป์ชัยไปถึง เมืองร้างของท้าวกุมภทัต แล้วเขาไปถึงปราสาทของท้าว
กุมภทัตจึงเบนาง เกสรสุมตทา แคนางดาลยอวารตพระยายักษ์ไม่ยากกลับไป พระสังข์-
ศิลป์ชัยจึงชู้ว่าหากนางไม่ยินยอมกลับไปโดยดี ก็จะขอพระเกียรติไปถวายท้าวเสนาภูฏ
นาง เกสรสุมตทาคฤหาสน์ก็ยินยอมให้ท้าวกุมภทัตไปกับพระสังข์ศิลป์ชัย แต่ท้าวกุมภทัต
ทราบความเสียก่อนจึง เกิดรบกันขึ้น ท้าวกุมภทัตสู้ไม่ได้ จึงไปปลุกท้าววัดตุราชมาช่วย
แต่ไม่ไคผล เพราะยังไม่ถึง เวลาคืนของท้าววัดตุราช กังนั้น ท้าวกุมภทัตจึงไปเรียกพวก
ยักษ์มาช่วย

พระสังข์ศิลป์ชัย เห็นดังนั้นจึง เขียนหนังสือผูกถกรแฉ่งไปบอกสิงหราชให้มาช่วย
ยักษ์สู้ไม่ได้ ท้าวกุมภทัตจึงใจอูบายชุมคอกจำปาให้ เป็นรูปนางพทุม รูปนิมิตวิงวอนขอให้
พระสังข์ศิลป์ชัยและสิงหราชช่วยชีวิต สิงหราชให้ความเห็นว่างจะ เป็นกลอุบายของยักษ์

¹ เก็บความจากนิทาน เรื่องสังข์ศิลป์ชัย ซึ่งเป็นนิทานคน เรื่องก่อนตอนที่ทรง
พระราชนิพนธ์ เป็นบทละคร

พระสังขตศีลปรัยจึงเสียด แผลงศรธกรูปนิมิต รูปนิมิตกลับกลายเป็นคอกจำปาถึง เติม
พระสังขตศีลปรัยจึงแผลงศรทองทาวกุมภัตถมลง กอนตายทาวกุมภัตถสิ่งเสียดนาง เกสร-
สุดศาวาพระนัคคามิฤทธิ์มาก ควรรคิกอานไปรับนางศรีสุพรรณพระธิดาที่ตกเป็นมเหสี
ของพระยานากลับกันมาน เมืองควย

พระสังขตศีลปรัยจึงให้สิ่งทรากลับไปอยู่กับหกกุมาร พระองค์เองฝึกสกากับ
นาง เกสรสุดศาวแล้ว จึงให้สิ่งขนำลงไปยัง เมืองบาดาล แลวบอกกับพระยานากวา
ทาวกุมภัตถใหม่ เลนสกาแพนคน พระยานากเห็นพระขรรค์ของพระสังขตศีลปรัยก็ชอบใจ
ยิ่ง เมื่อพระสังขตศีลปรัยแกลงบอกวาพระขรรค์นั้นมีฤทธิ์ปราบครุฑได้ พระยานากยิ่งพอใจ
จึงขอพระขรรค์เป็น เติมพัน หากคนแพสกา พระสังขตศีลปรัยชอบสิ่งใดใน เมืองนาคก็
เลือกเอาได้ กรันพระยานากแพ พระสังขตศีลปรัยจึงขอนางศรีสุพรรณซึ่งพระยานากได้
มาเพราะชนะสกาทาวกุมภัตถ พระยานากไมยอมจึง เกิดรบกับ แต่สุฤทธิพระสังขตศีลปรัย
ไมได้ จึงยอมให้นางศรีสุพรรณมา พระสังขตศีลปรัยจึงพานาง เกสรสุดศาวและนางศรี
สุพรรณกลับมาน เมือง ขณะนาน เมืองทาววัดธูราชประจวบพอดี เวลาพระยาปักกัน
ทาววัดธูราชจะจับกุม นาง เกสรสุดศาวจึงแนะนำทาวนางกือนองสะโผ ส่วนนางศรี
สุพรรณนั้น เป็นนัคคาของทาววัดธูราชเอง แลวกลัวให้จวาเหตุที่ตอง เกิดทางกลับมาน เมือง
เพราะทาวเสนาภูฏพระเชษฐาประชวรหนัก จึงให้พระสังขตศีลปรัยมารับไปเยี่ยม ส่วน
ทาวกุมภัตถนั้นไมอาจจมาส่งได้เพราะตองไปเฝ้าพระอิศวร กรันทาววัดธูราชยังกลาง
แกลงใจ นาง เกสรสุดศาวจึงให้พระสังขตศีลปรัยแกลงบาศักสกาของทาวกุมภัตถอวกใหญ่
เป็นสำคัญ ทาววัดธูราชสิ้นความสงสัย จึงทาสองนางและพระสังขตศีลปรัย เหาะมาส่งยัง
ฝั่งทะเลที่หกกุมารและสิ่งทรากออยอยู่

หกกุมาร เห็นวาพระสังขตศีลปรัยพานาง เกสรสุดศาวมาได้สำเร็จ ก็เกรงวา
หากทาวเสนาภูฏดวงรุความจริง ราชสมบัติก็จะไคแก่พระสังขตศีลปรัย ทางหากันถิก
ริษยา จึงปรึกษากัน เอายาพิษ เจือขนมให้พระสังขตศีลปรัยกิน แต่พระสังขตศีลปรัย เกยกิน
ของทิพย์จึงไมกินขนมนั้น หกกุมารจึงปรึกษาหาอุบายอื่นก่าจักพระสังขตศีลปรัยต่อไป¹

¹ เก็บความตามบทละครความ เกา

กรันปรีกษากันแล้ว ศรีสันต์และกุมารทั้ง 5 จึงแกลงชวนพระสังข์ศิลป์ชัยไปเที่ยวป่าเขา พอได้โอกาสก็ลักพระสังข์ศิลป์ชัยคกลงในเหว. เสร็จแล้วพากันกลับมาหาพระขรรค์ของพระสังข์ศิลป์ชัย. เมื่อไปพบก็ชวนกันซักถามขอแก้ตัวกับนาง เกสรสุมณฑาและนางศรีสุพรรณ. กรันเรียบรอยแล้วจึงกลับไปหานาง เกสรสุมณฑา แล้วทูลว่าพระสังข์ศิลป์ชัยไปเที่ยวควยกันกับพวกตนแล้วหายไป คงจะตกเหวตาย. นาง เกสรสุมณฑาและนางศรีสุพรรณได้ฟังก็ตกใจ แต่ไม่ยอมเชื่อ ขอให้ศรีสันต์และกุมารทั้ง 5 พาไปค้นหา. ศรีสันต์ได้โอกาสแกลงลวงนางศรีสุพรรณไปล้มหลุมตาคานอื่นแล้ว เขา ก็ยิวพาราดี นางศรีสุพรรณโกรธจึงหนีกลับมาฟ้องพระมารดา. นาง เกสรสุมณฑาได้ทราบความก็เคืองแค้นศรีสันต์ เป็นอันมาก แต่ก็มีวิธีจะทำประการใด ก่อนเดินทางกลับนคร. นาง เกสรสุมณฑาก็ปรึกษากันเสียใจของสำคัญ. นาง เกสรสุมณฑาเสียดใจไป ส่วนนางศรีสุพรรณเสียดใจของ แล้วอธิษฐานว่าหากพระสังข์ศิลป์ชัยยังไม่ตาย ขอให้นางโคของสำคัญนี้กลับมา

ฝ่ายสิงห์รากลบจากหาอาหาร เกิดกลางสังข์หรือ จึงแผลงอิทธิฤทธิ์กลับมา แต่ไปพบผู้ใด พบแต่ศรพระขรรค์ตกอยู่ ก็สันนิษฐานว่าพระสังข์ศิลป์ชัยคงจะถูกทำร้าย จึงนำเรื่องไปทูลพระมารดา. นางปทุมและนางไกรสรได้ทราบเรื่องก็ตกใจ นางคิดว่าหากกุมารลวงฆ่าพระสังข์ศิลป์ชัย เพราะต้องการโคตนาคา ก็ภัยพิบัติ ชื่อเสียง อย่างไม่ก็คืนาง เชื่อว่าพระสังข์ศิลป์ชัยยังไม่สิ้นพระชนม์ เพราะปราสาทราชฐานของบุญของพระสังข์ศิลป์ชัยยังงอยู่

กล่าวความถึงศรีสันต์นอนแรมมากกลางป่า ก็หาดูทางจะ เขาหานางศรีสุพรรณอยู่ตลอดเวลา วันหนึ่งศรีสันต์ได้โอกาสลอบเขาหานาง แคนางรู้ตัวเสียก่อน จึงคาทเอาอย่างรุนแรง ศรีสันต์ก็แก้ตัวว่านางศรีสุพรรณงเห็นผี ตนเองก็ถูกผีอำและอมมาถึงใกล้ที่นอนของนางศรีสุพรรณ. ทั้งนาง เกสรสุมณฑาและนางศรีสุพรรณโกรธ เคืองมาก แต่จำต้องรวม เดินทางต่อไป ต้องผลัดกันนั่งนอนไ้รับความลำบากยิ่งนัก

ครันศรีสันต์และคณะมาถึงพระนคร ท้าวเสนาภูโกลกิจงานสมโภชโห่อย่างเอิกเกริก พระองค์ทรงโสมนัสยิ่งที่พระโอรสมีฤทธิ์ เสด็จอาจต่อสู้กับยักษ์และนางจนได้ชัยชนะ จึงมีรับสั่งว่าจะเสกศรีสันต์ให้ครองเมือง. นาง เกสรสุมณฑาและนางศรีสุพรรณขัดเคืองใจ แต่ไม่อาจทูลความจริงถวายไม่มีหลักฐานยืนยัน

ฝ่ายนายสำเภามาถึงพระนคร ไท่ทราบข่าวว่าท้าวเสนาภุชฌโกชพระชนินร
 จึงนำของและสไบซึ่งตนเก็บไถมาถวาย แต่ทกกุมารชักขวางไว้ ทำให้ท้าวเสนาภุช
 แผลกพระทัยมากกว่า เหตุใดของส่วยงาม เหล่านี้จึงถูกทกกุมารตำหนิติเตียน แล้วพระองค์
 พระราชทานสไบไหมงาม เกสรสุมตทาและบั้นช่องไฟพระนักษัตร สองนางได้รับของเสียด
 ทายกลับกันมากก็กับแสง ท้าวเสนาภุชฌแผลกพระทัยจึงตรัสถาม นาง เกสรสุมตทาจึงทูล
 ความจริงในทรงทราบวาทะสังข์ศิลป์ชัยพระโอรสที่เกิดจากนางปทุม เป็นผู้ใหญ่รับนางมา
 จากเมืองยักษะ และรับนางศรีสุพรรณมาจากเมืองนาค เสร็จแล้วหายสาบสูญไป แต่
 ท้าวเสนาภุชฌยังแค้นเคืองพระทัยในเรื่องความผิดปกติกองกำเนิกของสังข์ศิลป์ชัยและ
 สิงหรา จึงไม่สนพระทัย ศรีสันต์เองก็แกล้งทูลบาย เบี่ยงว่าสังข์ศิลป์ชัยนั้นไม่มีตัวตน
 การที่พระบิดาจะหาหนถึงสังข์ศิลป์ชัยก็เพราะตนเลาความหลังให้ฟัง ศรีสันต์แกล้งว่านาง
 เกสรสุมตทาให้ร้ายคนและพวก เพราะโกรธที่ตนฆ่าท้าวกุมภกัศตาย

ส่วนทกนาง เกรงว่าโอรสจะแพ้นาง เกสรสุมตทา จึง เขากันกับโหรกล่าวร้ายว่า
 ผู้ท้าวกุมภกัศเข้าสิงนาง เกสรสุมตทา นาง เกสรสุมตทาชัก เกื้องใจ จึงทูลว่าศรีสันต์
 ขมุเหนงน้ำใจนาง โดยเกี่ยวนางศรีสุพรรณเคลอคทาง ขำร้ายยังลอบ เขาหาทวย ศรีสันต์
 โศคตอบมิได้ เมื่อนความว่านางศรีสุพรรณขอโศคนนอน เป็นเพื่อน เพราะโศคนผีหลอก ท้าวเสนา
 ภุชฌไม่รูจะคัดสินความอย่างไร จึงไกลเกลี้ยให้ทั้งสองฝ่ายเลิกแล้วต่อกัน แต่นาง เกสร-
 สุมตทาโกรธจัด จึงชวนธิดาไปคึกคากหาพระสังข์ศิลป์ชัยตามลำพัง ท้าวเสนาภุชฌจึงจำ
 คอง เสด็จไปทวย

กล่าวความถึงพระสังข์ศิลป์ชัย รอดตาย เพราะเทพเจ้าจอมผาช่วยอุปถัมภ์ไว้
 รอนถึงพระอินทร์สอดส่องที่พิภพ เนตรกูรูว่าสังข์ศิลป์ชัยตกแห้ว จึงเหาะลงมาช่วยอุ้มพระ
 สังข์ศิลป์ชัยขึ้น แล้วเอาน้ำทิพย์รดแก่ไขให้สิ้น แล้วชี้ทางให้กลับบ้านเมือง สองชนนี้ไค
 ทราบวาทะสังข์ศิลป์ชัยตลอดภยก็คืนพระทัย

ในครั้งนั้น เทวภาคลใจพระสังข์ศิลป์ชัยให้หายากขบพระบิดา จึงลาพระมารดา
 ไปประหาสปลา แล้วเรียกสัตว์น้อยใหญ่มาชมเล่น จึงไปพบกับนาง เกสรสุมตทา นาง
 ศรีสุพรรณ และท้าวเสนาภุชฌพระบิดา พระสังข์ศิลป์ชัยรู้ว่าพระบิดามาตามหาตนก็แกล้ง
 คัดขอต่อว่าที่พระองค์เชื่อคำทกนางจนขับไล่สองชนนี้ออกจากบ้านเมือง ท้าวเสนาภุช
 ก็รับจะลงโทษทกนางและทกกุมาร และแสดกพระประสงค์จะรับนางปทุม นางไกรสร

และพระสังขตศิลป์ชัยกับสิงหราชลับนกร พระสังขตศิลป์ชัยและสิงหราชเห็นใจพระบิดา จึงช่วยให้ไต่กันกับพระมารดา

ท้าวเสนาภูฏเสด็จจึงพระนครพร้อมควายนางปทุม นางไกรสร พระสังขตศิลป์ชัย นาง เกสรสุดศทา และนางศรีสุพรรณ หกนางและหกกุมารทราบความต่างก็รอนนกรระวนกระวายใจควยกลัวความผิดที่โกทำไว้ ท้าวเสนาภูฏให้เรียกหกกุมารมาชำระความใหม่ คอทนายพระสังขตศิลป์ชัย แต่หกกุมารยังคงบึก เบื่อนวาศรีสันทัพฤทธิ เกษปราชย์และนาคไค้ พระสังขตศิลป์ชัยจึงพูดความจริงว่าพระองค์ เป็นผู้แต่งศรคอนส์ควมาที่ปัญจาสนกร และเป็นผู้ติดตามนาง เกสรสุดศทา มาจาก เมืองบักกะ ศรีสันทัพก็แถลงว่ากระทบว่าพระสังขตศิลป์ชัยกับนางศรีสุพรรณ เขาอาจกัน เพราะมีจิต เสนหากอกัน หกนางก็ เขาช่วยพระโอรสของตน นาง เกสรสุดศทา เห็นคั้งนั้นจึงทลแนะให้ทั้งสองฝ่ายประลองฤทธิโดยแต่งศร เป็นกาบ เป็น เคื่อน หกกุมารแก้ควว่าตั้งแต่ซากุมภัตแล้วฤทธิศรออนลง พวกตนจึงนำศรไปฝากไว้กับครู ฉะนั้นจึงขอลาไปเอาศรเสียดอน พระบิดาทรงไค้ยินคั้งนั้นก็เคื่องซุนพระทัยที่หกกุมารพูดลับ จึงให้เขียนคนละ 30 ที หกกุมารถูกเขียนก็ยอมรับผิด แต่ชคโโทษว่าทำตามคำสอนของพระชนนี และยังว่าพระชนนีคิดสินบนโหร โหรจึงตองโทษผูกกอ ส่วนหกนางและหกกุมารถูกเขียนไค้รับความ เจ็บปวดมาก จึงร้องขอให้นางปทุม และพระสังขตศิลป์ชัยช่วย พระสังขตศิลป์ชัยสิ้นความพยายามจึงขออภัยโทษให้หกนางและหกกุมาร ท้าวเสนาภูฏจึงไปรคไ้ทคน เหลานี้มา เป็นข้ารับใช้ของพระสังขตศิลป์ชัย 1

ทางฝ่ายท้าววิฆเนศวร ทราบความในภายหลังว่าท้าวกุมภัตถูกพระสังขตศิลป์ชัยฆ่าตาย และชิงเอานาง เกสรสุดศตาม เหลือไปก็โกรธ จึงคิดจะยกกองทัพมาชิงนางลับคืนไค้ให้เสนาไป เชิญทัพพระยานากมาสมทบควย เพราะเห็นว่าพระยวนากอง เสียดนางศรีสุพรรณไป พระยานากจำตองรักษาหน้า ทั้ง ๆ ที่ใจจริงกลัวฤทธิพระสังขตศิลป์ชัย ขณะกองทัพอของท้าววิฆเนศวร และพระยานาก เขาล้อม เมืองปัญจาสนกร พระสังขตศิลป์ชัยกับสิงหราชประฆาสป่าชอกี ท้าวเสนาภูฏกลัวทัพกับ ทัพนาก จึงวิ่งวอนขอให้สองนางออกไป พบท้าววิฆเนศวรตามคำซุ นาง เกสรสุดศทาไม่ยินยอมให้ขอเวลา เกือบแก้ว 3 วัน

กรันพระสังขตศิลป์ชัยกับสิงหราชลับนกรก็ประกาศคอสู้ ไม่ยอมส่งตัวสองนางให้พระยานากนั้น เห็นพระสังขตศิลป์ชัย เขาก็เกิดความกลัว จึงเลิกทัพกลับไป พระสังข-

1 เนื่องจาก ใน พระ ราชนิพนธ์บทละครนอก เรื่องสังขตศิลป์ชัยจบลง เพียงนี้

ก็ลืมนึกถึงบุญคุณของท้าววัดเตุราชที่มีต่อคน ถลอคจนนาง เกสรสุมตทาและนางศรีสุพรรณ
จึงเขียนหนังสือผูกกลศรไปเลาความ เภมตั้งหมก และแสดงความเห็นว เทศการตังปวง
นี้มีไคเกี้ยวของกับท้าววัดเตุราชแกอย่างไค จึงไมกวรบกัน ชอบแจะเป็ไมตรีกันคักว
ท้าววัดเตุราชก็ตอบรับไมตรี

ในบทยลคร เกวาท้าววัดเตุราชกับท้าว เสนากุฎปรักษากันอภิ เมษพระสังขศิปลชัย
กับนางศรีสุพรรณ และจะไทรองบัญจาสนคร เรื่องจึงจบลง เภยงัน แต่ในฉบับลาว
กลาววาทพระสังขศิปลชัยทูลขอไ้ไปรับนาง เทศิกา. (ที่เกยไคหมกัน เมื่อกอนตักตามนาง
เกสรสุมตทา) มาอภิเมษเป็นม เษี ส่วนพระยานาคไคแกบรธาการมาขอเป็ไมตรี
และขอนางศรีสุพรรณไปเป็นม เษีถึง เภม 1

แกน เรื่องสังขศิปลชัย

แกน เรื่องสังขศิปลชัยแสดงถึงคนประ เภทที่ชอบอวควาตนมีความรุควาสามารถ
เหนือผู้อื่น มีความทะ เยอทะยาน หวัง เป็ใหญ่ เป็ไคไคโดยหลอกไขผู้อื่นทำงานแทนตน
และเลื่อมใหญ่หนึ่งไคหลงรุควาลับ ก็จักกักำจับบุคคลที่ทำงานแทนตน เสีย เมื่ไค
จำเป็คองแสดงผลงานแบบซัง ๆ หนา ก็ทำไมสำเร็จ คนประ เภทนี้จึงเอาตัวไมรอด

แกน เรื่องนี้จะเห็นไคจากการกระทำของศรีสันท์ กุมารทั้งหา พระสังขศิปลชัย
และนาง เกสรสุมตทา ฉะนั้นขอความคอปไปนี้จึง เป็เรื่องราวของตัวละครที่กล่าวแลว

ศรีสันท์และกุมารทั้งหา ทุกองกเป็พระโอรสของท้าว เสนากุฎ แห่ง เมื่
ปัญจาสนคร ศรีสันท์มีฐานะ เป็หัวหน้ากุมารทั้งหา ทั้งหกพระองคนี้ไมทรงมีความรุ ควา
สามารถ แศทรงรับงานสำคัญ เกินกำลังของพระองคถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกคองงานแผลงศร
คองสควป่า ครั้งที่ 2 งานคักตามนาง เกสรสุมตทา พระชนิษฐาของท้าว เสนากุฎกดับคิน
บาน เมื่อง

การทำงานครั้งแรกของหกกุมารนั้น สืบ เมื่องมาจากท้าว เสนากุฎไมสบายพระทัย

1. เก็บความจากนิทาน เรื่องสังขศิปลชัยก่อนปลายซึ่งคอคความกับมพพระราชนิพนธ์

พินาง เกสรสุมณฑา พระชนนีฐานันท์ลักพาตัวไปโดยพระองค์ไม่ทรงสามารถป้องกันและ
 คึดตามนำตัว นางกลับคืนมาได้ จึงโปรดให้กุมารทั้งหกไปต้อนสัตว์ป่ามา ให้ออกพระ เนตร
 เพื่อให้ เป็นที่สำราญพระทัย ทกกุมารรับรับสั่งมาโดยที่ตน เองมิใคร่รู้วิชาแปลงศรต้อนสัตว์
 เลยมแแต่คอย บัง เจริญขณะที่ทกกุมาร เขาป่านั้น พระสังข์ศิลป์ชัยกำลังแปลงศรต้อนสัตว์
 อยู่พอดี ทกกุมาร เห็นดังนั้นก็เขาคิดสนิทจนใคร่จักว่า เป็นพี่น้องพระ บิคาเดียวกันแล้ว จึง
 ไถขอใ้พระสังข์ศิลป์ชัยแปลงศรต้อนสัตว์ ไปที่หน้าพลับพลา เพื่อใ้พระ บิคาทอพระ เนตร
 พระสังข์ศิลป์ชัยไ้สั่ง ก็เต็มพระทัยสนองพระ ประสงค์ ทกกุมารจึงกลับมาถึงพลับพลาพร้อม
 กล้วยง้วนสัตว์น้อยใหญ่ เป็นที่ชื่นชมยินดีของพระ บิคาและชาว เมือง เป็นจำนวนมาก แทนที่
 จะพูดถึงความดี ความสามารถของพระสังข์ศิลป์ชัย ศรีสันท์กลับปิดความทั้งหมด และ
 แอบอ้างวาทน เป็นผู้ต้อนสัตว์ป่า เพื่อหาความดีความชอบใ้ตน จนพระ บิคาและประชาชน
 เขาใจว่าศรีสันท์และกุมารทั้ง หามีฤทธิจริง ถึงความในบพระ ราชนิพนธ์มีว่า

.....
 ทงหกแปลงศรต้อนสัตว์ป่า
 จึง เห็นวาทุพนธ์มีมากมาย

เมื่อครั้งหนึ่งพอไม่สบาย
 เขามาก เล่นหลากหลาย
 ทงหญิงชายชาว เมืองก็ เลื่องลือ 1

กุมารทั้ง หาก็รวมมือกันปกปิดความจริง กล้วยเหตุนี้ท้าว เสนาภูกุญจึง เขาพระทัยว่า
 ศรีสันท์และกุมารทั้ง หามีฤทธิจริง จึงมอบหมายงานสำคัญใ้ทำต่อไป คือโปรดใ้หคึดความ
 นำนาง เกสรสุมณฑากลับมาบ้าน เมือง งานนี้ เป็นราชกิจสำคัญ ต้องอาศัยสติปัญญา ความรู้
 ความสามารถ ต้องเสี่ยงภัยอันตรายระหว่าง การเดินทาง ทั้งยังอาจต้องต่อสู้กับยักษ์
 ถ้าหากงานครั้งนี้สำเร็จ ศรีสันท์และพวกพ้องก็จะมี เกียรติประวัติที่ เกิน มีหวังที่จะไ้
 เป็นรัชทายาท เพราะท้าว เสนาภูกุญทรงไว้วางพระทัย และประชาชนก็เลื่อมใส ศรีธา
 ยกของ สรรเสริญ

แต่ในการปฏิบัติงานนั้น ศรีสันท์และกุมารทั้ง หามีไ้คลงมือทำงานกล้วยตนเอง
 กงอาศัยชั้น เขิงแบบ เกมคือแอบอ้าง รับสั่ง เพื่อใ้พระสังข์ศิลป์ชัยทำงานแทนตน ถึงความ
 ในบพระ ราชนิพนธ์มีว่า

1 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, "สังข์ศิลป์ชัย" ใน เรื่องเดียวกัน,

ทั้งหกโกไปบอกกับลูกยา
บิคุรงคฺทรงโศกจะมอดมวย

ว่าขุนยักษลักเอาไปจากวัง
ในหลุมช่วยเสาะสร้างอางรับสั่ง 1

เมื่อพระสังข์ศิลป์ชัยเสด็จชีวิตนำตัวนาง เกสรสุดมตาและนางศรีสุพรรณ (พระ
ธิดาของนาง เกสรสุดมตา) หนีภัยหนีมาไกล หกกุมารก็เกิดเกรงว่าหากพระสังข์
ศิลป์ชัยมีโอกาส เขาเผาหลุมความจริงทั้งหกโก ท้าวเสนาภุทรทรงทราบ พวกตนก็จะตอง
ไกรรับโทษ จึงคบคิดกันลอบสังหารพระสังข์ศิลป์ชัยถึง 2 ครั้งด้วยกัน ครั้งแรกเอาขม
ไสยาพิษให้พระสังข์ศิลป์ชัยเสวย แต่พระสังข์ศิลป์ชัยไม่เสวยขมนั้น จึงรอดชีวิต
ถึงปรากฏความในบทพระราชนิพนธ์ว่า

มณสังข์ศิลป์ชัยโกไปเผา
ขมท่ามาให้ไสยาพิษ

เห็นเราทกลนไม่พบผิด
มันไม่กินเหมือนจิตที่ทักไว 2

ครั้งที่ 2 หกกุมารสมคบกันฉลักพระสังข์ศิลป์ชัยตกแหว ถึงความปรากฏในบท
พระราชนิพนธ์ว่า

คาง เขายืน เกียง เบียง เขมณ
จึงฉลักพระสังข์ศิลป์ชัย

กรันเห็นงวยงหลงไหล
ตกลงลงไปในแหวนั้น 3

นับว่าหกกุมาร เป็นคนโหดเหี้ยม หลอกใจผู้อื่นจนใจถึงประสงค์แล้วฆ่าเสีย
เสร็จแล้วหกกุมารกลับนำปลินปลอนกับนาง เกสรสุดมตาว่าพระสังข์ศิลป์ชัยชวนพวกคนขึ้น
เขาใหญ่ที่แม่น้ำแคว แล้วเกิดหายไป เขาใจวาทงจะตกแหวตาย

ครันักดัมถึงนคร ศรีสันท์กับพวกพ้องก็ช่วยกันอวดอ้างว่าพวกตนไปต่อสู้กับยักษ์
สามารถฆ่าพระธิดาของนาง เกสรสุดมตาตายและโกไปรมกับพระยานาค เพื่อรับนาง
ศรีสุพรรณกลับคืนบ้านเมือง

ท้าวเสนาภุทรจึงเฝ้าตามก็ไปรุดปรานขอพระทัยถึงกับรับสั่งว่า "จะเสกเจ้า
ในครองอาณาจักร" 4 เหลาะสกนิกรก็แซ่ของสรร เสริญ

1 เรื่อง เกี้ยวกัน, หน้า 699.
2 เรื่อง เกี้ยวกัน, หน้า 613.
3 เรื่อง เกี้ยวกัน, หน้า 615.
4 เรื่อง เกี้ยวกัน, หน้า 637.

ภายหลังท้าว เสนาภุชงค์ทรงทราบความจริงทั้งหมด ไก่ทรงนำพระสังข์ศิลป์ชัย นางปทุม และนางไกรสร ซึ่งเป็นพระมารดาของพระสังข์ศิลป์ชัยและสิงห์รากลั้บบานเมือง และทรงสอบสวนทกกุมาร แต่ทกกุมารบาย เบี่ยงวางวานาง เกสรสูมณฑา นางศรีสุพรรณ เขาก็กับพระสังข์ศิลป์ชัยกล่าวหาพวกตน ศรีสันตย์ชมพระสังข์ศิลป์ชัยว่าคนนั้นมีฤทธิ เกษปรากฏทั่ว เมือง แก่พระสังข์ศิลป์ชัยเป็นเด็กตัวเล็กนิกเดียว จะสามารถทำงานใหญ่ โตไก่อหรือ ึ่งขอแก้ตัวของทกกุมารแล้ว นาง เกสรสูมณฑาจึง เสนอให้ทกกุมารและพระสังข์ศิลป์ชัยจับตัว เองหนำพระที่นั่ง โภยให้แผลงศร เป็นดาว เป็น เดือน แต่ทกกุมารก็ ยิงไซ เล่ห์หลินหลีกเลียงว่าคงแตกต่อสู้กับยักษ์มา ฤทธิกรอกลง จึงฝากศรไว้กับครุ จะตอง ขอเวลาไปเอาศรก่อน กำแก้ตัวของทกกุมารนั้นมีสิริขมาก ท้าว เสนาภุชงค์ไก่อทรงฟังก็ ติโรช จึงทรงแสดงให้รู้วาทรงทราบความจริงทั้งหมด ทรงรู เห็นชาติแล้ววาทกกุมาร โกหกหกดม ปลิ้นปล้อน มีสันดานขยาบชಾಯ่างไรบาง จึงไปรโกให้เขียนหูกุมารองคละ 30 ที ทกกุมารทนเจ็บไม่ไหวก็รับผิด แกะศรโทษว่าพระมารดา เสียมสอนให้ขาดนิกริษยา พระสังข์ศิลป์ชัยและภิกษุอินทรหลวงให้ไทรายนางปทุม นางไกรสร และนาง เกสร- สูมณฑา ท้าว เสนาภุชงค์รับสั่งให้ประหารชีวิตโทรหลวง ทกกุมารและทกนาง ทกนาง และทกกุมารต่าง ร้องขอชีวิตไว้ พระสังข์ศิลป์ชัย เห็นคั่งนั้นก็สันทนบายาทจึง ขอชีวิตทกนาง และทกกุมารไว้ ท้าว เสนาภุชงค์จึงไปรกอภัยโทษให้ เตาให้ทุกคน เป็นชาวไร่ของพระสังข์- ศิลป์ชัย

พระสังข์ศิลป์ชัย เป็นพระโอรสของท้าว เสนาภุชงค์ที่เกิดแต่นางปทุม ทองโชน เนร เทศตั้งแตแรกเกิด เพราะพระมารดาของทกกุมารได้ความว่าเป็นกาลกิดี พระสังข์ ศิลป์ชัย เป็นบุตรของหลังพระสนองพระประสังข์ของท้าว เสนาภุชงค์ถึง 2 ครั้ง เพราะทก กุมารมาแอบอ้างรับสั่งของท้าว เสนาภุชงค์ พระสังข์ศิลป์ชัยจึง รับมาปฏิบัติด้วยความ เถ็ม พระทัย ครั้งแรกพระสังข์ศิลป์ชัยแผลงศรต้อนสัตว์มา ให้ท้าว เสนาภุชงค์ทอดพระเนตร แล้ว ศรีสันตย์ทักพวกของกลั้บบอวอวางว่าคนทำ กังความในขพระรารนิพนธว่า

ทั้งหก เวียนไปหาขานี้
ใหญ่คนแฉ่งศรีทองสุ์ตัวป่า
ลูกชวยตอนมาไหแตกรานั้น

บอกว่า เป็นที่พอ เกี่ยวกัน
เขามาในนี้ เวศน เขตซัดต
กลับ เสกสรรมุสาวาของตัว 1

ในคราวติดตามนำตัวนาง เกสรสมุทรและนางศรีสุพรรณ (พระธิดาของนาง
เกสรสมุทร) กลับคืนนคร พระสังขคีลปรัชัยได้รับความยากลำบาก เพียง เลือดตาแทบ
กระเด็น พระสังขคีลปรัชัยและสิงหราชโอรสนางไกรสรทองต่อสู้กับท้าวกุมภกัณฑ์ (ยักษ์ผู้ลัก
พาตัวนาง เกสรสมุทรไปเป็นมเหสี) และบริวาร ทองอาศัยฝีมือสกาหาพนักพระยานาค
จนได้ตัวนางศรีสุพรรณ (ซึ่งตกไปเป็นมเหสีของพระยานาค เพราะท้าวกุมภกัณฑ์แพ้สกา
พระยานาค) กลับมาได้ ทั้งยังทองอาศัยกลเม็ดหลอกล่อให้ท้าววิฆเนศวรราช (พี่ชายของ
ท้าวกุมภกัณฑ์) เชื่อว่าท้าวกุมภกัณฑ์อนุญาตให้พระองค์นำนาง เกสรสมุทรและนางศรีสุพรรณ
ไปเยี่ยมเยียนท้าวเสนาภุญ จนท้าววิฆเนศวรราชทรงหลง เชื่อให้ความช่วยเหลือพาพระสังข-
คีลปรัชัยและคณะ เหาะข้ามฝั่งน้ำไปส่ง กังความในบทพระราชนิพนธ์มีว่า

ทั้งหกได้ไปบอกกับลูกยา
นิตฺรจนคทรุโศกจะมอคุมวย
ซาจึงไปควมเพราะ เชื่อฟัง
ทั้งหกกรันครามขามไมโค
จึงโคประสมพบพระอา
แลวมินหน้าข้าไป เมืองนาคนั้น
พบท้าววิฆเนศวรราชอาจง

ว่าขุนยักษ์ลักเอาไปจากวัง
ไหหลกทวยเสาะสาองรับสั่ง
จนจึ่งฝั่งสมุทรสูกสาญตา
ลูกขามไปคน เกี่ยว เทียวหา
เซนขากุมภกัณฑ์บรรลัยลง
รับสุทรภุมมาโคกัประสงค
ลงไหขามสงถึงฝั่งน้ำ 2

ครั้นพระสังขคีลปรัชัยช่วยทำงานจนเสร็จแล้ว กลับถูกศรีสังข์และพวกพ้องลงฆา
แพบเอาชีวิตไม่รอด ภายหลังท้าวเสนาภุญเสด็จมาพร้อมนาง เกสรสมุทร เพื่อติดตามหา
พระสังขคีลปรัชัย โคตรงพบพระสังขคีลปรัชัยแล้วจึงทรงทราบความจริงทั้งหมด โคตรงนำ
พระสังขคีลปรัชัยมา เเมธิญหน้ากับหกกุมาร แต่หกกุมารก็ยังไม่ยอมรับผิด ท้าวเสนาภุญจึง
ไปรคให้พระสังขคีลปรัชัยและหกกุมาร แฉ่งศรี เป็นคาว เป็น เกื่อนวิสุจน์ความสามารถ

1 เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า 701.

2 เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า 699.

พระสังฆศิลาปชัยมงคล เป็นควา เป็น เกื่อนไคสำเร็จ เป็นที่อัศจรรย์ใจของทุกคน แดทก
กุมารไม้อาจทำไค จึง เป็นการพิศูจน์หน้าพระที่นั่งว่าทกกุมารหลอกลวง ปลิ้นปลอน
แอบอ้างผลงานของพระสังฆศิลาปชัยมาเป็นของตน ทกกุมารจึงไครับโพนหนัก และ
พระสังฆศิลาปชัยไครับ เลือกลงเป็นรัชทายาท

นาง เกสรสุดตา นาง เป็นพระชนิษฐาของท้าว เสนาภุชงค์ถูกท้าวกุมภกัณฑ์
พระยาภักดิ์ลักตัวไป เป็นมเหสี นาง เป็นคน เหตุที่ทำให้เกิด เรื่องราวทั้งหลาย นางมี
ความรัก ความเอ็นดู ไวเนื้อเชื้อใจพระสังฆศิลาปชัย เพราะพระสังฆศิลาปชัยไคช่วยนำ
ตัวนางและพระธิดาของนางกลับคืนมาไค ระหว่าง เกิดทางกลับร่วมกับทกกุมาร
ทกกุมารมาดวงว่าสังฆศิลาปชัยไครับอุบัติ เหตุตกเหวตาย นางยังไม่ปักใจ เชื่อมั่น จึง
ชวนกันติดตามหา แต่ฝึกหวัง เมื่อขาดพระสังฆศิลาปชัยคุ้มครองป้องกันภัย นาง เกสร
สุดตาไครับความ เจ็บไข้เป็นอันมาก เพราะศรีสันท์กำเริบไม่ยำเกรงนาง ลอบทำ
มิดีมีร้ายนางศรีสุพรรณถึง 2 ครั้ง แต่เคราะห์ไคนางป้องกันตัวเองไค

ครันกลับถึงนคร นาง เกสรสุดตาไคยินไคฟังไคเห็นว่าศรีสันท์และพวกพ้อง
พูดว่าพวกตน เป็นผู้นำตัวนางและพระธิดากลับมาไค พร้อมทั้งไคอวดความสามารถขี้
สุนัข ไค นาง เกสรสุดตาก็รู้สึกโกรธ เพราะนาง เป็นคนรักความจริง รักความยุติธรรม
แต่นางก็จำเป็นตองนิ่งเฉย เพราะไม่มีหลักฐานพยาน ภายหลังนางไคไคอก ๘ พุทธิให้ท้าว
เสนาภุชงค์ทรงทราบว่าเป็นจริงพระสังฆศิลาปชัย เป็นผู้สามารถนำนางและพระธิดากลับคืน
มาไค เสร็จแล้วหลงกลทกกุมารหายสาบสูญไป ไครูวาคายหรือหลงทาง ถึงความใน
บพระราชนิพนธ์มีว่า

อันสุพรรณกับน้องรารองไค
อุคสาห์ไปรับซากกับบุตร
.....
พบทั้งทกนึ่งผู้นำ
ชก [ชก] ชวนพระสังฆศิลาปชัย
แล้วกลับมามา เจาตั้งชนันสูญหาย

เพราะคิดถึงสังฆศิลาปชัย เรื่องศรี
ไครบอสุรีแลนาคา
.....
เขาทำซ้อตรงไคหลงไค
เทียบเก็บผลไมไคในแคนคง
ไครูวาคายหรือจะหลง 1

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 643.

ท้าวเสนาภุชฌไคทรงฟังความจากนาง เกสรสุมตทาแล้วจงนพระทัยมาก ควบไม่
 รุจักพระสังขศิลาปรัย หกนาง หกกุมาร ตลอดจนโหรก็ช่วยกันใส่โคลนนาง หกกุมาร
 กล่าวหาว่านางใส่ความพวกตน เพราะโหรที่ฆ่าท้าวกุมภัตต์พระสวามีของนาง ส่วน
 หกนางและโหรหลวงก็ช่วยกันกล่าวหาว่านี่เขานางจึงฟันเพื่อน นาง เกสรสุมตทาโอรช
 และ เกิดทริฐิมานะ จึงชวนนางศรีสุพรธออกป่าติดตามหาพระสังขศิลาปรัยอีกครั้ง ทำให้
 ท้าวเสนาภุชฌจ้เป็นทอง เสด็จไปควย นาง เกสรสุมตทาไคนำทางไปจนท้าวเสนาภุชฌไค
 ทรงพบพระสังขศิลาปรัยพระโอรส ไคทรงรุจักและทรงทราบความทั้งปวงแล้ว จึงเสด็จ
 กลับไปพิสูจน์ความจริงหมาพระที่นั่ง โคนาง เกสรสุมตทาช่วย เสนอให้ทั้งสองฝ่ายแฉลง
 ศร เป็นคาว เป็น เคื่อน ผลจึงปรากฏว่าพระสังขศิลาปรัยทำไคสำเร็จ แต่หกกุมารไม่
 สามารถทำไค จึง เป็นที่แน่ชัดว่ากร แฉลงศรตอนสัตว์ก็ การติดตามนำนาง เกสรสุมตทา
 กลับคืนมาก็ดี ลวนแล้วแต่ เป็นฝีมือของพระสังขศิลาปรัยทั้งสิน นับว่านาง เกสรสุมตทามี
 บพบาทสำคัญคือสามารถทำให้ทุกคน เข้าใจว่าศรีสันต์และกุมารทั้งห้าไม่มีความสามารถ

เพราะ เนื้อ เรื่องส่วนใหญ่กล่าวถึง พฤติกร รมอัน เลวร้ายของศรีสันต์และพวกพอง
 ตลอดจนแสดงถึงวาทตัวละคร เหล่านี้ตองตก เป็นข้าของพระสังขศิลาปรัย จึงอาจกล่าวไค
 ว่าแก่น เรื่องสังขศิลาปรัยมุงชี้ให้เห็นถึงกนประ เภทที่อวความตนมีความรู้ ความสามารถ
 เห็นผู้อื่น โดยอาศัยผลงานของผู้อื่นไค เคาขึ้นไปสู่ฐานะตำแหน่งสูง ๆ และลอบกำจัค
 ญทำงานแทนคนเสีย เพื่อปกปิดความ แศกน เหล่านี้จะไปไมรอดไค เมื่อวันหนึ่งจ้คอง
 แสดงผลงานควยลำแขงของตนเอง

แก่น เรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอกในรัชกาลที่ 2 ซึ่งผู้เขียนไคกล่าวมาแล้ว
 อาจแบ่งออกไคเป็น 2 ประเภทคือ

2.2.1 แก่น เรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอกที่ เสนอแนวทางประพฤคิปฏิบัติที่ค
 เพื่อให้อนุชนผูค้ไค เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ไคแก่น เรื่องควไปนี้

2.2.1.1 แก่น เรื่องสังข์ทอง เสนอแนะว่าการพิจารณาคน ควร
 พิจารณากันที่คคุณสมบัติอันไคแก่น สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และความมีจิตใจงาม
 ไม่ควรพิจารณาอย่างผิวเผินจากรูปลสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และ เชื้อสาย

2.2.1.2 แกนเรื่องไชยเชษฐา และวิถีครองรักครองเรือนโดย
เพื่อนให้หลักเลี้ยง เหตุหาราง พร้อมทั้งแนะนำทางกลับคืนดีให้แก่อามีภรรยาที่แยกทาง
กัน

2.2.1.3 แกนเรื่องมณีพิชัย และเรื่องความรักว่าหญิงชายควรมี
รักเดียวใจเดียว

2.2.2 แกนเรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอกที่เสนอแนวทางประเพณีปฏิบัติ
ที่ไม่ดี เพื่อให้เห็นผลในทางเสื่อม ผู้อ่านจะได้อรรถรสการประเพณีปฏิบัติคั้งนั้น
โดยแกนเรื่องต่อไปนี้

2.2.2.1 แกนเรื่องไกรทองชี้ให้เห็นว่าครอบครัวที่สามีมีภรรยา
มากขาดความสงบสุขภายในครอบครัว

2.2.2.2 แกนเรื่องกาวิชัยให้เห็นว่ามนุษย์เรามาไว้ในรูป รศ
กลืน เสียง สัมผัส ตกเป็นทาสนำเงิน และความอาฆาตแค้นพยายามด้นถึงศีลธรรม
จรรยา

2.2.2.3 แกนเรื่องสังข์ศิลป์ชัย แสดงถึงคนประเภทที่ชอบอวดว่า
ตนมีความรู้ ความสามารถเหนือผู้อื่น มีความทะเยอทะยาน หวังเป็นใหญ่เป็นโต โดย
หลอกลวงผู้อื่นทำงานแทนตน และเพื่อมีใหญ่หนึ่งผู้ใดลงรูความดีก็คิดกำจัดบุคคลที่ทำงาน
แทนตนเสีย เมื่อใจจำเป็นทองแสดงผลงานแบบซึ่ง ๆ หน้า ก็ทำไม่สำเร็จ คนประเภท
นี้จึงเอาตัวไม่รอด

2.3 คุณค่าของแกนเรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอก

แกนเรื่องพระราชนิพนธ์บทละครนอกในรัชกาลที่ 2 มุ่งแนะนำแนวทางประเพณี
ปฏิบัติที่เหมาะสมแก่การดำเนินชีวิตในครอบครัวและในสังคมไทยและคนไทย
สมัยนั้น แต่ปรากฏว่าแนวทางประเพณีปฏิบัติคั้งนั้นยังก้นทนต่อภาวะการดปัจจุบัน และใช้ได้
ก็ไม่เฉพาะแต่สังคมไทยปัจจุบัน หากใช้ได้กับสังคมทั่วไปด้วย เหตุนี้เองทำให้ผู้อ่าน ^{ผู้}

ผู้ให้ความสนใจพระราชนิพนธ์บทละครนอกมาตราบเท่าทุกวันนี้ นับว่าแก่นเรื่อง
พระราชนิพนธ์บทละครในรัชกาลที่ 2 มีบทบาททำให้งานพระราชนิพนธ์บทละครนอก
เป็นอมตะ และสร้างเกียรติประวัติให้แก่วงวรรณคดีไทยว่าเรามีวรรณคดีที่มีเจตนา
แต่ง เพื่อสร้างสรรค์สังคม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย